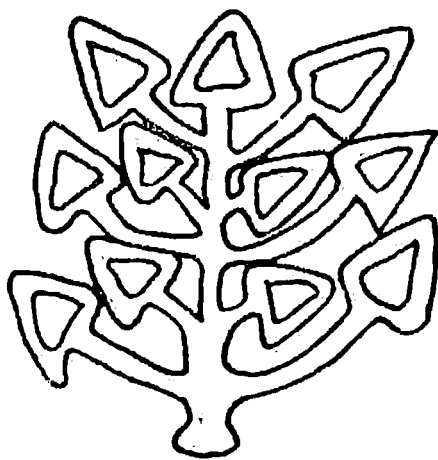

† სწოთველ ზმინდნთა ცხოვრებას
ბავშვებისათვის

თბილისი 2008

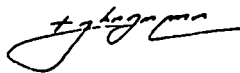
დაიბეჭდა შემოქმედის ღვატით გონასტრის გოგონის,
არქიმანდრიტ ნიკოლოზის ღოცვა - კურთხევით

ძარტველ წმინდანთა შესახებ მასალების ავტორი: ნინო ტარყაშვილი
ძარტველი ორნამენტები მხატვრულად დაამუშავა: თემურ ჭყონიამ
ბავშვობა ნინო ტარყაშვილისა
ხელის დიზაინი: ნიკოლოზ ბუღია, ნინო ტარყაშვილი, თამარ ჩაღაძე
ხელის მხატვრობა მკაფიო ჩხაიძისა
ღმერთები ნინო ტარყაშვილისა
რედაქტორი: ლევან ფრუიძე
წიგნი დაყაბადონდა შ.პ.ს „კოლორპრინტში“
დამკვეთი: მისივე თვარაძე
ბავშვობა: ნიკოლოზ ბუღია

წიგნი რეცენზირებულია საქართველოს სამოციქულო, ავტოკეფალური,
მართლმადიდებელი ეკლესიის გამომცემლობისა და რეცენზირების
დეპარტამენტის მიერ

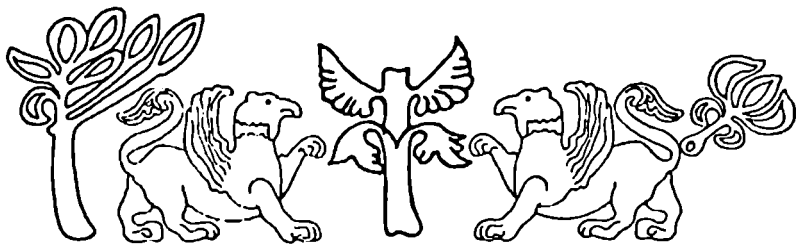
რეცენზირების დეპარტამენტის თავმჯდომარე

მიტროპოლიტი გრიგოლი

რეცენზენტი : სერგო ვარდოსანიძე

© ნინო ტარყაშვილი. ქართველ წმინდანთა ცხოვრება ბავშვებისათვის.
საავტორო უფლებები დაცულია.

„მეცნიანე“, „ამბაჟი“ „ცხოვრება“

ისტორიის შესატყვისი რა სიტყვები ჰქონიათ ნინაპრებს ჩვენსას.

ათასწლეულებში გაბნეული გულისპასუხი წხადდება, თითქოს პაპათაგან და პაპისპაპათაგან, გავლილი დრო სიტყვაში იძენს ახალ სიწოცხლეს და ამთლიანებს დროსა და სივრცეს. მამულიშვილი მამულის ჭირისუფალია, უფალი მას ირჩევს როგორც მაგალითს, როგორც საჩინო სინძინდეს – ერის გზის მაჩვენებელ ნიშანსვეცს.

მაღალ ეროვნულ იდეალებს შენირულობი, უფლის ნებას ასრულებენ, ისინი მიუაჩრდილებელ ნათელში ეხვევიან და ჭკრისა და მახვილის ერთიანობით საფუძველს უყრიან ქვეყნის მთლიანობას.

ქვეყნის სიყვარულში კი ერთდროულად ვლინდება მოყვასისა და უფლის სიყვარული. სულიერ სამყაროსთან მიმართებაში იკვეთება ადამიანის თავისუფალი ნება. არჩევანი არაერთგვაროვანია: ხილული და უხილავი, ამსოფლიური და მიღმიერი, ფუჭნარმავალი და საუკუნო, გვაძიერი და სულიერი... ევსებათი მწებთელი, ღირსი მამა ილარიონი, კონსტანტინე –კაზა, შალვა ახალციხელი ნებაყოფლობით ირჩევენ მონამეობრივ გზას, რომელიც მიემართება ერისკაცობიდან წმინდანობისაკენ.

მათთვის სარწმუნოების სიყვარული განუძორებელია ქვეყნის სიყვარულისაგან, ქვეყნის სიყვარული – სარწმუნოების სიყვარულისაგან.

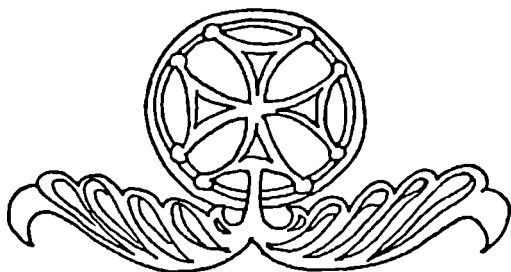
„ხორცი მახვილითა დაიჭრებოდეს, ხოლო სარწმუნოება“ არა განიკუთვებოდა“, ნერდა X საუკუნის გენიალური ავთოგრაფი მწერალი.

მორწმუნე ყოველთვის მაღლიდან დაჰყურებს ნუთისოფლის წრივს, ამაოების ფორიაქს. მისთვის თვალნათელია, რომ სიყრუხლე ხორცის მოძრაობა არ არის მხოლოდ, ის ჰირველ რიგში სულის მოძრაობაა ხორცში.

შავა ახალციხელის თავდადება და გმირული სული, ქართულ სიმღერასავე შემორჩა. შავ ღამეში „გაბაყებული მისი შავი ჩოხა“, სიმბოლურად თითქოს, მეგლოვიარე საქართველოს გამოხატავს. უფალი სამართლიანია და მონყაღე. ის თავის რჩეულის გაჩენის დღიდანვე ადგამს წმინდა უღელს. ამაღარ მიიჩნევდა მიქაელ მოდრეკილი წმინდანებს „საღვთო ვენახის რტოებად“ თითოეული მათგანი მაქხოვრის თითო ლერნია, ნუთისოფელი არ გულისხმობს, რომ ადამიანმა ნუთის შესატყვისად იუხოვროს. თვითმეწიწევა საკუთარ სიყრუხლესთან ერთად, წარმავალი მისწრაფებების დათმობასავე ითხოვს. ეს კი, უნდა ემიზნებოდეს მაღალი და საკაცობრიო იდეალებისათვის ზრძოლას.

უფალში სიკვდილი არ არსებობს, უფალში მხოლოდ უკვდავება.

ივანე საღლიანი

„უშიშ იყო ვითარცა უზოჩყო და იმედი
ჰქონდა ღმრთისაგან და ძალისა თვისისაგან.“

ჩახსენე გორგასალი +5026

ხს. დღე 13 დეკემბერი

მეფე ვახტანგი 15 წლის ასულა სამეფო ტახტზე. ამ დროს ქართლი, ერთი მხრივ, სპარსეთის, მეორე მხრივ – ოსთა შემოსევებს განიწდიდა, არც დასავლეთ საქართველო იყო უკეთეს დღეში – ბერძენმა ეგრისიდან რიხეგოჯამღე დაიპყრეს აფხაზეთი. მიუხედავად არასახარბიელო პოლიტიკური ვითარებისა, მეფე ვახტანგი არ შეუშინებია გარემოებათა სიმძიმეს. 15 წლის გვირგვინოსანმა, ვითარცა მოხუცმა ბრძენმა, ამგვარად განუმარტა მოსახლეობას, რომ ქვეყანაზე მონეული განსაყდელი ღვთის წყნობა იყო მეფისა და ერის წოდებისათვის და ვითარცა მძლეთამძლე ჭაბუკმა, ფიქვლად შეკრიბა ქართველთა მხედრობა, რომელსაჲრ ნინ პატიოსანი ჯვარი წარუძღვარა და მრავალთა გასაცვირად დაა-

მარცხა ოსთა ჯარი. ოსების მიერ გატყვევებული ათასობით ცეცე გამოიხსნა და სამშობლოში გამოგზავნა. უმცროსი და – მირანდუსტიკი მაშინ დაიხსნა ცეცეობიდან. მეფე ამის შემდეგ აფხაზეთში გადავიდა და ზიზანტიელებს შეება. სამ ნელინადს გაგრძელოდა ომი. ვახტანგმა დასავლეთ საქართველოდან გარეკა ზიზანტიელები და ბოლოს, მათ დედაქალაქს – კონსტანტინოპოლს მიაღება. ზიზანტიის არმია დამარცხდა. კეისარმა ზავი ითხოვა. ზავის პირობებით, მიტყვევებული ქართული მიწები დედა-სამშობლოს დაუბრუნდა. მეფემ უნყოდა, რომ მაინც არ მოისვენებდნენ სპარსეთი და ზიზანტია, ამიტომაც ახალი წიხესიმაგრეებით ჩაკეტა დარიალის, თერგისა და არაგვის ჭიშკრები. ამიერიდან – ქართველი მეფეების უნებართვოდ უცხო ლაშქარი ვალარ გადმოვიდოდა კავკასიონზე. შემდგომ ვახტანგმა დაზავებული სპარსელთა და ბერძენთა ჯართან ერთად აზიაში გაილაშქრა. გაერთიანებული ჯარების მთავარსარდალი ვახტანგ მეფე იყო და მისი დახმარებით სპარსეთმა მრავალი ქვეყანა დაიმორჩილა.

საოცარი გარეგნობით გამოირჩეოდა თურმე მეფე: იყო „უმაღლეს-კაწთა მის უამისათა“ (2 მეტრი და 40 სმ) და „უმიშვენიერეს სახითა.“ შეეძლო ბრძოლა ყრიცხვ ლაშქართან და მხრებზე წხენშემოდებული შუასვენებლივ ადიოდა მცხეთიდან არმაზის წიხემდე. დაენეოდა გაქცეული ირემს და რქებით დაიჭერდა. საოცრად ჰყვარებია რაინდული ორთაბრძოლები. ორი გოლიათი მოუკლავს 16 წლისას, ოსეთში პირველი ლაშქრობის დროს – თარხან ხაზარი და ზაყათარ ოსი, საბერძნეთში

ლაშქრობისას მათი სარდალი - პოლიკარპოსი, ინდო-ეთში ლაშქრობისას კი, 15 გოლიათი ძლია საოწარი სიმაძაქრით. თუმცა კი, ბრძოლაში შეუდრეკელი მეფე, მოთმინებით დაითმენდა ხოლმე პირად შეურაცხყოფას და სიდინჯით ანონ-დანონიდა ქვეყნისათვის საფირბოროცო საკითხებს. ვახტანგის სამოქმედო მუშარადზე ნინ მგელი იყო გამოსახული, უკან - ლომი. მუშარადზე მგელლომ-გამოსახული მეფის გამოჩენა შიშის ზარს სცემდა მტერს. მოერიდეთ მგლისთავას - „ფურ აზ გორგასარ“ - ასე აფრთხილებდნენ სპარსელები ერთმანეთს. გორგასალი - ამ სახელით დარჩა ისტორიას. არსებობს სხვა ვერსიაც: „სპარსელები ქართველებს გურგებს გვეძახდნენ და კასპიის ზღვასავე გურგების ზღვას, ე.ი. ქართველების ზღვას. სწორედ ამიტომ ვახტანგსავე გორგასლანს ეძახდნენ მისი ვაჟყარობის გამო, ე.ი. ქართველი ლომი, ანუ ქართველების ლომიო („ივერია“ №144-19026.).“- გვამყნობს გაზეთი „ივერია“

ბრძოლებში მოპოვებული წარმატებების პარალელურად, საეკლესიო საქმეთა კეთილგამგებლობითაც გამოირჩეოდა. მეფე ვახტანგმა განდევნა საქართველოდან ქრისტიანთა-ნისმცემელი ქურუმები და კურთხევის მისაღებად კონსტანტინოპოლს წარავლინა პეტრე, სამოელი და სხვა სასულიერო პირნი. კონსტანტინოპოლის პატრიარქმა და იმპერატორმა, თავის მხრივ, ანტიოქიის პატრიარქს გაუგზავნეს საპატიო სტუმრები. ანტიოქიის პატრიარქმა კი აკურთხა 12 ეპისკოპოსი და საქართველოს კათოლიკოსად დაადგინა პეტრე. ასე რომ, საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალია დასაბამს ვახტანგ მეფის დროიდან იღებს.

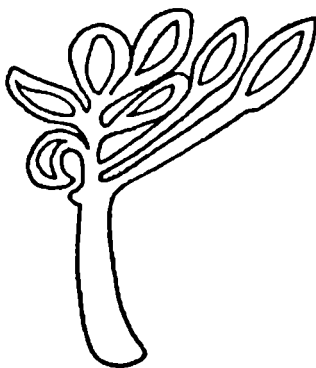
შემდგომ, მეფემ აღასრულა წმინდა მირიან მეფის სურვილი და იერუსალიმში ააშენა ქართველთა ჭკრის მონასტერი. ვახტანგ მეფემ მცხეთაში წმინდა ნინოს დროინდელი ხის ეკლესიის ნაწვლად, ქვის ცაძარი ააგო. მის დროს დაარსდა საეპისკოპოსო კათედრები: ახიზა — კლარჯეთში, არტანუჯი — ერუშეთში, წუნდა — ჭავჭავეთში, მანგლისი, ბოლნისი, რუსთავი, ნინოწმინდა, ჭერეთი, ჩელეთი, ხორნაბუჯი და აგარაკი. მეფემ ნიქოზის ეკლესია ააშენა და იქაურ დასვა ეპისკოპოსი. აქ გადმოასვენებინა წმინდა რაჟდენ პირველმონათმის ნაწილები და ყოველწლიურად ეხმარებოდა ახალშექმნილ კათედრას. თავის ახალ სამყოფლად კი უჯარმა ააგო.

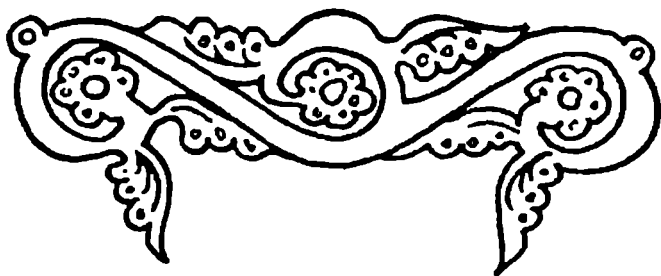
ვახტანგ მეფემ საფუძველი ჩაუყარა საქართველოს დღევანდელ დედაქალაქს, რომლის მშენებლობის დამთავრება და საცაბეო ქალაქად გამოცხადებარ მისი ძის — დარის მეფობის უამს მოხდა.

502 წელს მეფე ვახტანგს უკანასკნელად მოუხდა თავისი ქვეყნის დაწყა. სამგორის ველზე სპარსელთა მრავალრიცხოვან არმიას სამ დღეს ებრძოდა ხუთჯერ ნაკლები ქართველთა ჯარი. გახურებული ომის დროს გორგასალი სპარსეთის შაჰის კარავში შეიჭრა და მისი შვილი მოკლა. თვით შაჰმა ძლივს მოასწრო წახევად და გაქცევა. ამ დროს, სპარსელთა მიერ მოსყიდულმა ვახტანგის მსახურმა შენიშნა, რომ მეფეს მარცხენა იდლიაში ჭაჭვის ჰერანგი ჩარღვეოდა. მოღალატემ სწორედ ამ ადგილას დაუმიზნა ისარი. ისარმა ფილცვში გაიარა. თუმცა, კიდევ კარგა ხანს იბრძოდა მძიმედ დაჭრილი მეფე...

ამაო გამოდგა მკურნალოთა მწეფლობა, გადაერჩინათ საყვარელი მეფე და მხედართმთავარი. ღვანღმოსილმა ხელმწიფემ თავის ახალ სამყოფელში – უჯარმაში დალია სული. გორგასალი მცხეთაში, სვეტიცხოვლის ცაძარში დაკრძალეს. სამარის ლოდზე კი მისი სიმაღლის ხატი ამოკვეთეს. ვახტანგის უდიდესი ღვანღი ერის წინაშე ღირსეულად შეათასა ქართველობამ და „გორგასლიანი“ უწოდა საქართველოს სამეფო დროძას. ხოლო უბრალო ხალხმა: „ვახტანგ მეფე ღმერთს უყვარდა“ – ამგვარი მშვენიერი პოეტური სტრიქონებით გამოხატა უზომო მისი სიყვარული.

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია მეორის ლოყვა-კურთხევით, სიონის საპატრიარქო ცაძარს მია-შენეს წმინდა მეფის – ვახტანგ გორგასლის სახელობის ეკვდერი, ქალაქ რუსთავში კი მისი სახელობის საკათედრო ცაძარი აშენდა.

მოწამებშიგად აღსრულებულნი ყწმანი შეკეწმეთანი
წმინდა მონამენი ცხრანი ყმანი ხოლადლნი VI ს.
სს. დღე 3 მარტი

ქრისტიანობისათვის ნამებულ წმინდანთა რიგში არაჲთუ
ისე იშვიათად გვხვდებიან არა მხოლოდ ჭაბუკნი,
ქალწულნი და მოხუცნი, არამედ ყრმანიც, ანუ ბავშვები.
რომელთაჲც თავიანთი ბავშვური უცოდველი ბუნებით
შეიწინეს მარხოვარი ზვენი იესო ქრისტე და საკუთარი
სიყოყნის ფასად უერთგულებს მას... სხვადასხვა ქვეყ-
ნაში მონამებრივად აღსრულებულ წმინდან ყრმათა
დასში ქართველი ბავშვებიც ირიწებებიან. მათ საკუთარმა
მშობლებმა გამოუტანეს სასიკვდილო განაჩენი ქრისტეს
რჯულის აღიარებისათვის... ეს ამბავი კი VI საუკუნის
სამხრეთ საქართველოში, ისტორიულ ცაოში მოხდა...
იმ დროისათვის მდინარე მტკვრის სათავეში მდებარე-

ოზდა სოფელი კოლა. სადაც ერთმანეთის მეზობლად
ეხოვრობდნენ ქრისტიანები და კერპთაყვანისმცემ-
ლები, თუმიწა წარმართები სჯარბობდნენ ქრისტიანებს.
წარმართთა და ქრისტიანთა შვილები კი მთელი ფლეების
განმავლოებაში ერთად თამაშობდნენ. საღამოობით, როცა
სოფლის ეკლესიაში მწუხრის ზარემს დარეკავდნენ,
ქრისტიანი ბავშვები თამაშს თავს ანებებდნენ და ცაძარში
მიდიოდნენ სალორჯვად. მათ აედევნებოდნენ ხოლომე
წარმართი თანაცოლებიერ. მაგრამ ეკლესიის კართან
ბავშვებს აჩერებდნენ და ეუბნებოდნენ: „თქვენ შვილნი
ხართ მეკერპეთანი და არა ჯერ არს შემოსლვაჲ თქვენი
სახლსა ღმრთისასა“ გულდანაცეცილი ბავშვები იძულე-
ბულნი იყვნენ, უკან გამობრუნებულიყვნენ.

ერთხელ ბავშვებმა ძალით მოინდომეს ეკლესიაში
შესვლა. ქრისტიანებმა მათ აუხსენეს, რომ თუ მათ
ეკლესიაში შესვლა სურდათ, უნდა ენამათ უფალი იესო
ქრისტე, ეხოვრათ ქრისტიანულად, ჩაებარებინათ აღსა-
რება და ზიარებულიყვნენ.

ყრმებმა სიხარულით განიზრახეს მოქრევა ქრისტეს
სარწმუნოებაზე. სოფლის ხუროსმა ყრმათა სურვილების
მოსმენისას გაიხსენა სახარების სიტყვები: „რომელმან
არა დაუტეოს მამა“ თვისი, დანი და ძმანი, წოლი და
შვილნი და არა აღიღოს ჭვარი თვისი და შემომიდგეს მე,
იგი არა არს ჩემდა ღირს“ იგი არ შეუშინდა წარმართი
ბავშვების მშობლების რისხვას (რომელიერ უსათუოდ მოსა-
ლოდნელი იყო) და ზამთრის სუსხიან ღამეს ბავშვები
მდინარეზე წაიყვანა მოსანათლად. ხუროსმა გაყინულ
მდინარეში ჩაიყვანა ბავშვები და ნათელ-სწა მათ:

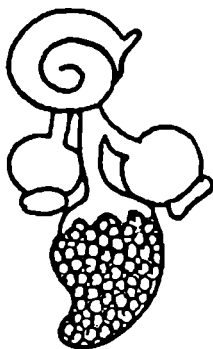
ნათლობის დროს მოხდა სასწაული: ნყალი გათბა და ბრძემა ნათლის ანგელოზები იხილეს. ანგელოზთაგან გაძლიერებულმა ბავშვებმა აღარ ისურვეს წარმართ მშობლებთან დაბრუნება.

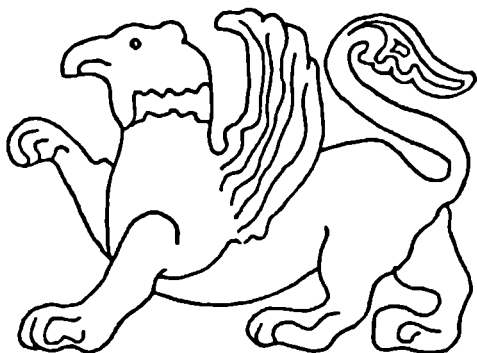
მაღლე მშობლებმა გაიგეს შვილების ნათლისღების ამბავი. ძალით გამოიყვანეს ისინი ეკლესიიდან და ქემა-ტყუპითა და ლანძღვა-გინებით მიიყვანეს სახლებში. ბავშვებმა გმირულად აიჭანეს ყოველგვარი შეურაცხყოფა და ტანჯვა-ნაშემა. შვიდი დღე-ღამის განმავლობაში მშიერ-მწყურვალნი იძლეოდნენ ქრისტიანული თავშეკავების საკვირველ მაგალითს და უშიშრად იმეორებდნენ: „ჩვენ ქრისტიანენი ვართ!“ ამიტომაც არა ჯერ არს, ვიგემოთ კერპთა ნაგებო, რით არ სწყაღეს წარმართმა მშობლებმა შვილების მოხიზლვა: მოფერებით, საჩუქრებით. ლამაზი ტანსაცმლით, მაგრამ ვერც დაპირებებმა და ვერც ძვირფასმა საჩუქრებმა ვერ გადაიბირა პატივ-რები: „ჩვენ ქრისტიანენი ვართ და არარა“ გვიხმის თქვენგან, არამედ განგვიტყვევით და წარვიდეთ ქრისტიანეთა თანა“ – ითხოვდნენ ისინი.

შვილების სიმტკიცით განრისხებული მშობლები მთავართან მივიდნენ და ყოველივე აწნობეს. შვილნი თქვენნი არიან და როგორც გენებოთ, ისე მოეპყარით – პილატესავით ხელები დაიბანა წარმართთა მთავარმა. მაშინ მშობლებმა მთავრისაგან შვილების ქვით ჩაქოლვის ნებართვა გამოითხოვეს. მდინარის სათავესთან, იქ, სადაც ყრმანი მოინათლნენ, თურმე იმავე ადგილას ინება უფალმა მონამებრივი გვირგვინით მათი შემოსვა. სწორედ ამ მდინარის ნაპირას ამოთხარეს

უსტყულო მშობლებმა დიდი ორმო და ზავშვები შიგ ჩაყარეს. პირველად მშობლებმა ისროლეს ქვები, შემდეგ კი თავმოყრილმა ხალხმაც მიჰბაძა მათ და მალე ორმო ქვებით აივსო. ქრისტიანი ყრმები კი სიეროვნების ზოლომდე იმეორებდნენ: „ჩვენ ქრისტიანენი ვართ და მისთვისაც მოვსწყდებით და მოვკუდებით, რომელსა მიმართ ნათელვილეთ“ წარმართებმა სიკვდილის პირას მიიყვანეს სოფლის ხუცესიერ, რომელიერ გაძარცვეს და ნაძარცვი თავად გაინანილეს.

ნამებულ ყრმათა სახელები იყო: გურამი, ადარნასე, ზაქარი, ვაჩე, ზარძიმი, ღაჩი, ჯუანშერი, რამაზი და ფარსმანი. სულ კი ისინი ეზრანი იყვნენ.

ქრისტეს სჯულისთვის თაჳგანწიწული
კიდევ ერთი სჷაწსული
წმინდა ეკსტათი მესოფელი +189
ხს. დღე II აგვისტო

წმინდა ეკსტათი წარმოშობით სპარსი მოგვის შვილი იყო და თავადაც ეუფლებოდა მოგვობის საიდუმლოს. როდესაც ეკსტათი საქართველოში ჩამოვიდა და საეზოვრებლად ქართლში დამკვიდრდა, მან დიდი ინტერესით დაინყო ქართველთა ზნე-ჩვეულებების და ქრისტიანული სარწმუნოების შესწავლა. ბოლოს კი. მოინათლა კიდევ. კათალიკოსმა სამოელმა გვირობანდაც (ასე ერქვა მას ნათლობამდე) სპარსული სახელი ქრისტიანულით შეურვალა და ეკსტათი დაარქვა. ეკსტათიმ მალე ქართველი ქალი შეირთო წოდებულ და მთელი სულითა და გულით დაუპოყვრდა ქართველებს.

მაგრამ ევსტათის ამგვარ სასიკეთო სახეიერვლილებას ადვილად ვერ შეურიგდნენ თვისტომნი. ერთხელ, მწხეთელმა სპარსელებმა თავიანთ რელიგიურ დღესასწაულზე მიიწვიეს ევსტათი. იგი ჯერ შედრკა, შემდეგ კი გული მოიწვა: „სპარსელები ჩემი მოყვარენი არიან და თუ მათთან შეხვედრის შემეძინდება, სხვასთან როგორღა მოვიქცევი?! – და უშიშრად ნარდგა უსტამის წინაშე.

წიხისთავი დაემუქრა წმინდანს: უკეთუ ნებით არ დაგიტევებია ქრისტეს რჯული, დიდ საცანჯველს მოინეგო, წმინდა ევსტათი მშვიდად შეხვდა მუქარას: „არა ხოლო ცანჯვად განმზადებულ ვარ ქრისტეს სიყვარულისათვის, არამედ სიკუდიდურა თავი ჩემი არა მენყალის“ უსტამს არ ჰქონდა დასტის უფლება, ამიგომ ქართლის მარზაპანთან, არვანდ გუშნასპთან გაგზავნა აღმსარებელი. დამბეზღებლები კვლავ ეახლნენ მწხეთის წიხისთავს და აუნყეს. რომ კიდევ შვიდი სპარსელი შესდგომოდა ქრისტეს სჯულს. რვავე ქრისტიანს ზორკილები დაადეს და თბილისში გაგზავნეს.

განრისხებულმა მარზაპანმა ქრისტიანთა სასტიკი დასჯა ზრძანა. გაქრისტიანებულ სპარსელებს თმა და ნვერი მოპარსეს და წხვირები გაუხვრიტეს. დაადეს ქედზე ჭაჭვი, ფეხზე – ზორკილები და საპყრობილეში ჩაყარეს. ნამებულლებს შეჰპირდნენ მონყალებას, თუკი ისინი ქრისტეს უარყოფდნენ. ორმა ქრისტიანმა – ბახდიადმა და პანაგუშნასპმა, მართლაც ვერ გაუძლეს ნამებას და უარპყვეს ქრისტე. მარზაპანმა ისინი გაათავისუფლა, ხოლო წმინდა ევსტათი, გუშნაკი, ზორზო, პეროზაკი, ზარმილი და სტეფანე საპყრობილეში ჩააყრევინა.

ექვსი თვის შემდეგ, მარზაპანი სპარსეთის მეფემ თავისთან იხმო, რითაჲ ისარგებლეს ქართველმა დიდებულებმა და კათოლიკოს სამოელთან ერთად არვანდ გუშნასპს სპარსელი ქრისტიანების გათავისუფლება სთხოვეს. გუშნასპმა დიდებულებს თხოვნა შეუსრულა. გათავისუფლებული ქრისტიანები ნეჭარებით წხოვრობდნენ, მაშინ როდესაჲ პანაგუშნასპი საშინელო გაჟივრებაში იმყოფებოდა. ზახდიადი კი ეშმაკულ იქმნა და მალევე გარდაიწვალა. სამი წლის შემდეგ ქართლს მარზაპან ვეჟან ზუზმირი მოევლინა. მოგვებმა კვლავ დაასმინეს ნმინდა ევსტათი და სტეფანე. ევსტათიმ იწოდა, რომ ისევ სატანჯველი მოელოდა. ამიტომ გამოეთხოვა თავის წოლ-შვილს, ნათესავებსა და ნაწნობებს და ისე წავიდა. ნასვლისას კი აღაპყრო ხელები ძელიწხოველის წინ და ასე ეკედრებოდა უფალს: „უფალო, უფალო! უკეთუ ღირს მყო მე სიკვდილსა სახელისა შენისათვის, ნუ შეაფიცვ ხორცთა ჩემთა ძაღლთა და ფრინველთა, არამედ ზრძანე აქვე მოქრეცად და დამარხვად მცხეთასა, სადაჲ ნათელი მიმიღიეს“

როჲც ევსტათი მიიყვანეს მთავარმართებელთან, ყველაფერი დანვრილობით უამბო მას – ვინ იყო და როგორ გაქრისტიანდა. მთავარი ჯერ ღმობიერად მოეპყრო და ურჩია, დაენებებინა თავი ქრისტეს სჯულისათვის, რათა არ დაეყარა ობლად თავისი წოლ-შვილი. მაგრამ, როჲც ვერც მიუქარითა და ვერც დაყვავებით ვერ ააღებინა ხელი ქრისტიანობაჲ, ძლიერ განრისხდა და უზრძანა ჭალათებს, თავი მოეკკეთათ მისთვის, ხოლო სხეული მხეერთა და ფრინველთა საჭიჯენად ქალაქგარეთ დაეგდოთ.

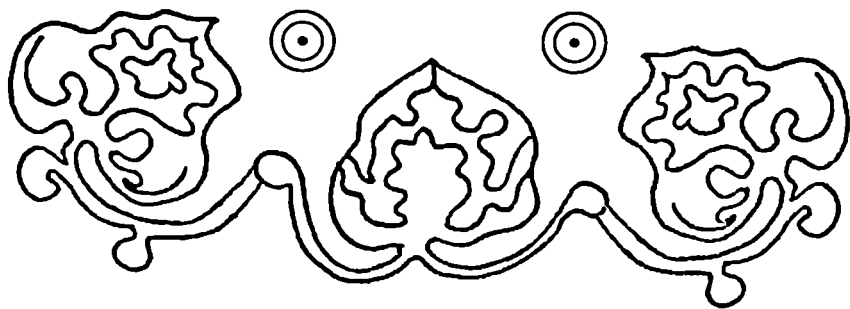
სიკვდილის წინ წმ. ევსტათიმ სთხოვა ჭაღათებს მყრე ხანს ლორცვის ნება დაერთოთ. მაშინ მან მოიყარა მუხლი, აღაპყრო ხელები და ასე ლორწულობდა: „შენ იყ, უფალო ჩემო იესო ქრისტე, რამეთუ არა ვარჩიე შენსა არცა მამა, არცა დედა, არცა ძმანი, არცა ნათესავნი, გარნა შენ მხოლოდ, უფალო, შეგიყვარე და სახელისა შენისათვის თავი წარმეკვეთების დღეს. შემრაცხე მე სასუფეველსა შენსა. რომელი განუზაფე წმიდათა მათ მონაშეთა და კვლავ გევედრები, რათა გვამი ჩემი დაიმარხოს მცხეთას. სადაც ნათელი ვიღე“ დაამთავრა ლორცვა თუ არა, ააყენეს ჭაღათებმა, დასრეს მახვილი და წარკვეთეს თავი.

ასე აღესრულა წმ. მონაშე ევსტათი მცხეთელი. იღვა 589 წლის 29 ივლისი.

გვამი ევსტათისა იმავე ღამით გაიჭანეს ქალაქგარეთ და იქ გადააგდეს. მაგრამ იმავე ღამეს მონახეს ქრისტეანებმა და ნაასვენეს მცხეთას. აქ მიეგება მას სამოელ კათოლიკოსი თავისი კრებულით, აურებელი ხალხი და დიდი პატივით დაკრძალეს სვეტიცხოველის ცაძარში, ცრაპეზის ქვეშ.

წმინდა ევსტათი მცხეთელის ხსენების დღედ 11 აგვისტოა დადგენილი.

ქართულ მეფეთა ნათესავნი

ნმინდა მონამენი ორნი ძმანი

ბაგითი და ქარიქანი +693

ხს. დღე 31 მაისი

ნმინდა მონამენი დავითი და ცარიჭანი იყვნენ ქრისტი-
ანი მშობლების - ვარდანისა და თაგინეს შვილები -
ქართველ მეფეთა ნათესავნი. მამა დავითის და ცარიჭა-
ნისა-ვარდან ერისთავი სიყრმეში გარდაიწვალა და მისი
მამულები მძლავრობით მიიჭარა თაგინეს წარმართმა
ძმამ - თეოდოსიმ. მხოლოდ ამას არ დასჯერდა თეო-
დოსი და გადაწყვიტა, ძმები ქრისტეს ნათელი სარნმუ-
ნოებისაგან ჩამოეშორებინა. მზაკვარმა თეოდოსიმ შესთა-
ვაზა დას: დატოვეთ შენ და შენმა შვილებმა ქრისტეს

რჯული, შენს ვაჟიშვილებს საკუთარ შვილებად მივიღებ, შვეებითა და სიხარულით გავზრდით. მაგრამ თავინე, როგორც მტკიცე ქრისტიანი. წინ აღუდგა ძმის ზოროც განზრახვას. ასე მიუგო თეოდოსის: ჩემი და ჩემი ქმრის მონაგარი, ჩემი შვილების კუთვნილება უკითხავად მიითვისე, ახლა კი ისეთი შეუფასებელი საუნჯის წართმევა გინებებია, რომელიც ღმერთს ეკუთვნის და ამიტომ ვერ შემძლებელი ხარო. როდესაც დის შეუპოვრობა იხილა, უკეთურმა თეოდოსიმ გადაწყვიტა, დედის დაუკითხავად გამოეყადა ძმები და ცკბილი სიტყვით მოესყიდა ისინი. იხმო დისწულნი. მიუაღიერსა და სჯულის დატევება ამჯერად ჰირდაპირ მათ შესთავაზა. კლდესავით მტკიცე პასუხი მიიღო ძმებისაგან თეოდოსიმ: მამა ჩვენი ვარდან ქრისტეს მიმდევარი იყო და ღვთის სივცარულისათვის, არც ჩვენ დავუტევებთ ამ რჯულსო.

განრისხებულმა თეოდოსიმ გულში, მალულად, ყრმათა მოკვდინება გადაწყვიტა და შესაფერის დროს დაუწყო ლოდინი.

თავინებ თითქოს იგრძნო მოსალოდნელი უბედურება და შვილებთან ერთად, თავის ნათესავებთან – ცაოს მხარეში გადავიდა საჩხოვრებლად, მაგრამ ზოროცი სურვილი არ ცოვებდა თეოდოსის, უძლიერებდა მრისხანებას, სიძულვილი ჩანერგილიყო მის გულში. ზოროცებისაგან დაბრმავებულმა გადაწყვიტა, გაეგო ყრმათა ადგილსამყოფელი და სისრულეში მოეყვანა თავისი განზრახვა. ერთხელაჲ. თეოდოსიმ წაიყვანა შეიარაღებული მეომრები. ცყეში ჩაუსაფრდა ძმებს, რომლებიც ცაოს მაღალ მთაზე ეხვარს ამოკებდნენ. მოულოდნელმა ხმაურმა შეაკრთო მთის ნვერზე მოთამაშე დავითი და ჭარიჭანი. რომელთაჲ

შემდგომ შვიარაღებულო მეომარნი იხილეს, ნეტარმა დავითმა ზიძას ჰკიდა თვალი და სიხარულით გაექანა მისკენ, რადგან კეთილი ზუნების ყრმას არც კი უყვია ზიძის უკეთურება. მაგრამ თეოდოსიმ ამბორსყოფის ნილ, მახვილით განგმირა თავისი დისნული. ნმინდა დავითს კომბალი გაუყარდა ხელიდან და უზარმაზარ ხედ იქნა (200 წლის შემდგომ მომლორელებმა ეს ხე დახერხეს და, როგორც ნმინდა ნანილები, დაინანილეს).

ჭარიჭანმა, ძმის უმონყალო სიკვდილი რომ იხილა, გაიქნა სოფლისკენ, რომელსაჲ დივრი ერქვა, როჲა დივრის მთავარმა დაინახა სოფლისაკენ საჭურველითა და ამონვდილი მახვილებით მომავალი მეომრები, იფიქრა, მტერი შემოგვესიაო და საზრძოლველად გაემზადა. მდეკრები მიენივნენ ნმინდა ჭარიჭანს, მოკლეს და უკან დაბრუნდნენ. დივრელები მივიდნენ იმ ადგილას, საიდანაჲ მეომრები უკუიქნენ და ნახეს სულთმობრძავი ყრმა, რომელიჲ სისხლისაგან იწყებოდა.

ჭარიჭანის მკვლელოთ მაღალო მთაზე იხილეს დაბრძავე-ზული თეოდოსი, რომელიჲ ღმერთს თვალოთა სინათლის ნართმევით დაესაჭა. ზრმა თეოდოსი მნარედ ქვითინებდა და თავის უბედურებას დასჭიროდა.

თაგინემ ცირილით მრისხანედ ამხილა ძმა: რად დამიზ-ნელო თვალოთა ნათელი? რად მომიკალო ჩემი შვილები? რაჲომ დაამსგავსე ჩემი ყოფა ამ ქვეყნის ნვდიადს? რაჲომ შელახე სამო ჩემი და შენი მშობლისა და შერილნე ძუძუნი მისნი, რომელითაჲ მე და შენ გამოგ-ვზარდეს? განა არ გყო ჩემი ქმრის სამკვიდრებლის მიჭაყრება, არ იყო საკმარისი ჩემთვის ჩემი სიქვრივე?!

ხაღხი დამუნჯებული უსმენდა გულმკვდარ დედას,

რომელიც წხარე წრემღებთ დასჭიროდა უძანკო ყრმებს. სხვებთან ერთად ქვითინებდა ყრმათა მკვლელო თეოდოსი, რომელსაჲ ახლად ეგრძნო ღანაშაულის მთელი სიმძიმე და როდესაჲ დედა შვილების ნეშტებს მიეფარა, თეოდოსიმ თავინეს უთხრა: „შენ ნათელი გამოგზრნყინდა მიუწვდომელი ნათლისა მისგან წარუვალისა ნათლისა... ეკედრე შენ წმინდათა, მონაშეთა, რაფთა ყონ, ჩემთვის წყალობა“, რაფთა არა ღირსი ესე ვიქნე ღირს ზეჟდესა მას ქრისტეს მონყალისა ღმრთისასა, რომელ იგი მოვიდა წოდვილთათვის, მრწამს მე ჭეშმარიტი ღმერთი”

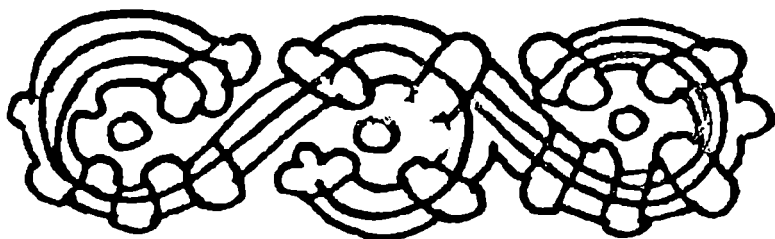
ამ სიტყვებზე თავინე მიხვდა, რომ ღმერთმა მსხვერპლად შეიწირა შვილნი მისნი. აღივსო სიხარულით. განიძარცვა მწუხარება. გლოვა ღვინად შეეცვალა და ძმას უთხრა: იყოს ღმერთი შენდა მიმტკეპელი და ნუ შეგირაყხოს უფალმან მონყალომან წოდვად სიკუდილი შვილთა ჩემთა და დისწულთა შენთაო. შემდეგ უფალს შეეკუდრა. კურნება მიენიჭებინა თეოდოსისათვის. აიღო წმინდა დავითის სისხლით გაჟღენთილი მინა. თვალებზე სყხო ძმას და მყისვე აეხილნა თვალნი თეოდოსის. ხალხი გაოგნებული მისჩერებოდა წმინდა მონაშე დავითის მიერ ქმნილ მეორე სასნაულს.

ეს მოხდა 693 წელს.

ღამით ნათელი დაადგა მონაშეთა ნეშტებს.

თეოდოსიმ შენდობა სთხოვა კათოლიკოსს. ირწმუნა უფალი. ნათელილო. ააშენა ეკლესია წმინდა დავითის სახელზე.

ხოლო დივრის მთავარმა წაასკენა წმინდა ცარიჭანის ნაწილები და მისი სახელობის ცაძარი აავო. ნეჭარი თავინე სოფელ ცაძარანში წავიდა და იქ აღესრულა.

თბილისის მუხარჯეული წმინდანი წმინდა მოწამე ჯბო ცუილელი +786 ხს. დღე 21 იანვარი

აღბათ გეკრმა მორწმუნემაჲრ არ იყის, რომ თბილისის მფარველ წმიდანად მიჩნეულია ეროვნებით არაბი, ქრისტეს სჯულისათვის თავდადებული ჭაბუკი აზო თბილელი. რა დამსახურებისათვის შეიქმნა აზო თბილელი წმინდანთა შორისაჲრ გამორჩეული?

VIII საუკუნეში, საქართველოში არაბთა ბატონობის წლებში, როდესაჲრ სამშობლოდან გადახიზნული ქართლის ერისთავი ნერსე საქართველოში დაბრუნდა, მას თან მოჰყვა 18-ოდე წლის კეთილშობილი სწავლული არაბი, რომელსაჲრ აზრამი, ანუ აზო ერქვა. აზო წნობისმოყვარე და ნიჭიერი ჭაბუკი იყო, ამიტომ, მოსვლისთანავე

შეუდგა ქართული ენის შესწავლას. ხოლო, როდესაც ენის წოდნა სრულყო, ძველი და ახალი აღთქმის წიგნების შესწავლა განიზრახა. დაინახა რა ქრისტეს სჯულის უპირატესობა, გადაწყვიტა ქრისტიანად მონათლულიყო. თუმცა, სარწმუნოებაში ახალფეხადგმულის ჯერ კიდევ ემინოდა არაბთა გულისწყრომისა და ამიტომ ვერ აეხადებდა თავის სურვილს.

გავიდა ხანი და არაბთა ამირამ კვლავ დაუწყო ძებნა ნერსე ერისთავს. იგი იძულებული გახდა მიეტოვებინა ქართლი და დარიალის ხეობით ნაზარეთში გადასულიყო. ნერსეს თან ახლდა სამასამდის დარჩეული ვაჟყარი, რომელთა შორის იყო აზოყ. აზოს აქ უკვე არაბების შიში აღარ ჰქონდა. ამიტომ შეისრულა დიდი ხნის წადილი და მოინათლა.

როდესაც ნერსე ერისთავი საეპოკოვრებლად თბილისში გადავიდა, მას არაბი აზოყ გაჰყვა თან და დაუფარავად აღიარებდა ქრისტეს სარწმუნოებას., რისთვისაც არაბები სიკვდილით ემუქრებოდნენ. ერთხელაც ისინი მივიდნენ თბილისელ მსაჯულთან და ყოველივე მოახსენეს. მსაჯულმა აზოს შეჰპრობა განიზრახა. აზოს შეეძლო დამაღულიყო, მაგრამ შეგნებულად არაფრად ჩააგდო მსაჯულის მიერ წარმოგზავნილი კაცების მუქარა: „—როგორ გაბედე რომ დაგინებებია თავი შენი სჯულისათვის და ქრისტე გინამებია?“ მან კი უშიშრად უპასუხა: მართალია, მე ბუნებით არაბი ვარ და სჯულითაც მუსლიმანი ვიყავი, სანამ არ გავიგე უპირატესობა ქრისტეს სჯულისა. ეხლა კი თაყვანს ვცემ ქრისტე მარხოვარს, რამეთუ ესე არს ღმერთი ჭეშმარიტი“

გაჭავრებულმა მსაჯულმა უბრძანა გაეყარათ მისთვის ხელ-ფეხში ხელბორკილი და საპყრობილეში ჩაეგდოთ. აზოს კი უხაროდა და ღმერთს მადლობას სწირავდა, რომ ღირსი გახდა შეპყრობისა მისი სახელისათვის.

უხრა დღე გაატარა ნეტარმა აზომ საპყრობილეში ასეთ ყოფაში, თან გამუდმებით ღოგულობდა და ღმერთს შემწეობას სთხოვდა. უკანასკნელ დღეს, რადგან იწოდა, რომ დიდხანს აღარ აწოცხლებდნენ—გაიხადა წანისამოსი, გააყიდვინა და სანთელი და საკმეველი აყიდვინა. შემდეგ გაგზავნა სანთლები თბილისის ეკლესიებში და სთხოვა მღვდლებს, რომ ელოყათ მისთვის. თვითონაჲ აიღო ორივე ხელით ანთებული სანთლები და მთელი ღამე ასე ღოგულობდა.

როცა გათენდა, მოითხოვა წმინდა საიდუმლო და ეზიარა. შემდგომ გამოეთხოვა ყველა იქ მყოფ ქრისტიანს და სთხოვა: „მომიხსენეთ ღოგვასა შინა, რამეთუ არღარა მიხილოთ სანუთროსა ამას სოფელსა“

ამ დროს მართლაჲ შემოვიდნენ ჯალათები, გამოიყვანეს და წარუდგინეს უშიშარი ჭაბუკი მსაჯულს. მსაჯულმა ბევრი ურჩია და ეხვეწა აზოს უარყო ქრისტეს სჯული, თუმცა ბოლოს ისე გააბრაზა მისმა ქედუდრეკელობამ, რომ ჯალათებს უბრძანა, გაეყვანათ და დაუყოვნებლივ თავი მოეკვეთათ. წმ. აზომ თავის მოკვეთამდე მაინც მოასწრო ჰირგვრის გამოსახვა და ამ სიკაცების წარმოთქმა: „გმადლომ და გაკურთხებ შენ სამებზომ წმინდაო, რამეთუ ღირსმყოფ მე მიმთხვევად ღვანლსა ამას წმინდათა მონამეთა შენთასა“ გაათავა თუ არა ეს სიკაცები, ჯალათებმა თავი მოჰკვეთეს.

აზოს მცირებმა მსაჯულს შეასმინეს, დაენვათ მისი გვამი, რადგან ეშინოდათ იგი ქრისტიანებს არ წაეღოთ. მართლაც დადეს აზოს გვამი ურემზე, გაიტანეს ქალაქ-გარეთ, დააყარეს შუშა და თივა, დაასხეს ნავთი, მოუკიდეს წერხლი და დანვეს. დამთენილი ძვლები კი ჩაყარეს რხვრის ცყავში, თავი მაგრად მოუკრეს და ავლანდრის ხიდთან გადააგდეს. იქ, სადაც წმინდა აზოს გვამი დანვეს დიდხანს დადიოდნენ ქართველები სალორად, რადგან დიდი ხნის მანძილზე ამ ადგილს ღამე ნათელი დაადგებოდა ხოლმე. სამწუხაროდ, კომუნისტური მმართველობის პერიოდში, ნამების ადგილი უპატიოდ იყო დაბინძურებული. არადა, ვინ იყის, მრევლს რომ ხშირად აღევლინა იქ ლოყვა, იქნებ თბილისის ძმათამკვლელოში აგვეყრილებინა...

ერთი ძველი მატიანის თანახმად, როდესაც დანახშირებული ძვლები აზო თბილელისა ჩაყარეს რხვრის ცყავში და მტკვარში გადააგდეს, წმინდა მონამის თაყვანიშნულებმა ღამე ჩუმად ამოიღეს ეს ძვლები, ჩაასვენეს კუბოში, წამოიღეს შიგნით ქართლში და დაასაფლავეს იმ ადგილას, სადაც შემდეგ გაშენდა სოფელი, რომელსაც დაერქვა სახელად აზო-„არზო“ შემდეგ მეთორმეტე საუკუნის გასულს, მატიანეში მოთხრობილი გადმოცემის თანახმად, წმინდა მონამის საფლავზე თამარ მეფემ ააშენა აწინდელი პაატარა ეკლესია დიდი მთავარმონაშე გიორგის სახელობაზე. ამ სოფელში ჯერ კიდევ მეწერა-მეცე საუკუნეში ხშირად გაიგონებდით, აზოს მადლობა-არზოს მადლობაო. სხვათაშორის, ეს ყოფილა დიდად პატივცემული ცაძარი ქართველ მეფეთაგან. აქ თურმე

ინახებოდა მეფე ერეკლე მეორეს ნაჩუქარი ზარძიმი, რომელსაჲრ ამშვენებდა წარწერა: „ქ. ჩვენ საქართველოს მეფე ირაკლი მეორემ შემოგწირეთ შენ, ჩვენს სასოწმშიდა გიორგი არზოსას, ეს ვერცხლის ზარძიმი—ფეშხუმი—კამარა ჩვენი სულისა და ხორცის მტერზე გასამარჯვებლად.“

საუკუნეთა მანძილზე წმინდა აზო თბილელი არაერთხელ სასწაულებრივად შენეგნია გასაჭირში მყოფ, მისდამი მვედრებელ მორწმუნეებს. საქართველოს ისტორიამ ერთი ასეთი ამაღელვებელი ფაქტიერ შემოგვინახა: აღა—მაჰმად—ხანთან კონსტანტინის ომის ზედი უკვე გადაწყვეტილი იყო. მხლებლები ახლა იმასლა წდილობდნენ, როგორმე განერიდებინათ მეფე ერეკლე ზრძოლის ველიდან. მრავალი ომის გმირმა მეფემ უკან მოიხედა: გამძვინვარებული მუსულმანები თანამემამულეთა გვამებზე გადადიოდნენ. ქალაქი ერეხლის აღში ეხვეოდა. თბილისის არწახული ცრაგედია ინყებოდა. გულამღვრულმა მოხუცმა ლომმა წამიერად ისევ დააპირა გაჭრა ზრძოლის ველისკენ, სადაჲრ მას უწრილობელი სიკვდილი ელოდა, მაგრამ აქ ისევ იმარჯვეს ზაჭონიშვილებმა ოა რის ვაი—ვაგლახით დაითანხმეს მეფე გადასულიყო ძეკვრის მეორე ნაპირზე. მას ხომ სულ რამოდენიმე კაქილა ახლოდა თან. ისინიერ ყველანი დაჭრილები იყვნენ! იქვე მეტეხის ხიდთან, აზო თბილელის ნიშის წინ ჩაუმიხლავს ერეკლეს და დაუღვრია სინანულის წრემლი: „თუ არ ჩემი წოდვაო, მამ რისთვის ხდებაო, საყვამარჯვებას მოველოდი იქ დამიმარჯსდა და გავთავდიო“ თბილისის მფარველს აზო თბილელს შეაკედრა

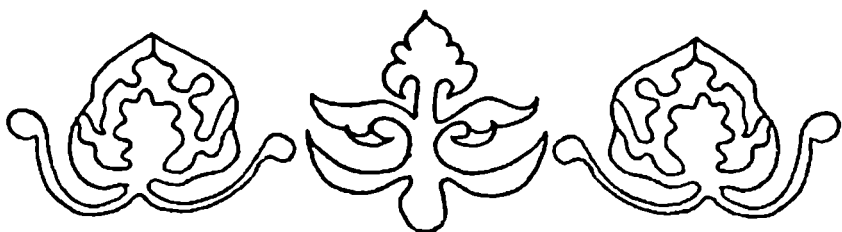
წყნდომოდებული ქალაქი. და მართლაც შეენია წამებული ქალაქს ნეჭარი აზო. ალა-მაჰმად-ხანი თბილისს გაე-
წალა ისე, რომ არც უყდია მისი შენარჩუნება.

რამდენიმე წლის წინათ, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უნმიდესისა და უნეჭარესის ილია II-ის ღოერვა-კურთხევით, მეტეხის კლდის ძირში, ახალი ხიდის მიმდებარედ, წმინდა აზო თბილელის სახე-
ლოზის ეკლესიის მშენებლობა გადაწყდა. მოძიებული ფოტოარქივით, ცოპოგრადიული მასალების შეჯერებით დადგინდა, რომ ის აგურის წყობა, რომელიც მეტეხის კლდის ძირზე იყო შეზრდილი, ძველი, XIX საუკუნეში აგებული სამლორველოს ნაწილი შეიძლებოდა ყოფი-
ლიყო. მოგვიანებით, საისტკორიო არქივში მიკვლეულ იქნა წმინდა აზო თბილელის ნიშის გეგმა, რომლის აგებარ სურდათ ამ წმინდა ადგილზე.

ცაძრის მშენებლობის ადგილას წმინდა აზოს ნიშის მიწაყრილით დაფარულ ტერიტორიაზე მოყრეს მომწრო ნაძვის ხე. გადანაჭერზე ჯვრის გამოსახულება აღმოჩნო, ქართულმა ეკლესიამ იგი ღვთის ნებით გამოვლენილ სასწაულად აღიარა. ამჟამად ჯვარი კრწანისის წმინო-
ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიაშია დარეული.

1996 წელს, 17 მარტს, ჯვრის თაყვანისცემის და დადესასწაულის დღეს იკურთხა აზო თბილელის ცაძრის საძირკველი.

უზუცესი ქართული წმინდანი
წმინდა მონაქ ღონსტანცი კახი +852
ხს. დღე 23 ნოემბერი

იღვა IX საუკუნე. ქართლში ისევ არაბები ბატონობდნენ. რომლებიც ქრისტიანთა და მახვილით ავრყეოებდნენ მაჰმადის რეჟიმს. ქართველებს შორისაც იყვნენ ისეთები, ვინც ისევე ირყეოდა. „ვითარცა ლერნაში ქართაგან ძლიერთა“, ლაღაჭობდა ქრისტიანობას და მაჰმადიანდებოდა.

ამ დროს ქართლ-კახეთში ეხოვრობდა ნარჩინებული და გამოჩინებული თავადი კონსტანტინე. რომელსაც კუთხური წარმომავლობიდან გამომდინარე, კახს უწოდებდნენ. როგორც ჭეშმარიტ ქრისტიანს შექთერის, თავადი კონსტანტინე საკუთარ თავს უწოდებდა მთელი ნეტადი და ხშირად ამბობდა: „არავინაჲ ვესაჲ მოტევენასა წოდებათა, გარნა დათხევსა სისხლთა ჩემთაჲთა მისთვის, რომელმან იგი დასთხივნა სისხლნი ჩვენთვის“

კონსტანტი კახი ხშირად მოგზაურობდა და მოიღო-

წავდა წმინდა ადგილებს. იგი იმყოფებოდა იერუსალიმსა და იორდანეს უდაბნოში, რის შემდეგაც გასწემა უხვ შემოწირულობას. იგი ყოველწლიურად 30.000 ვერცხლს აგზავნიდა იერუსალიმში.

853-54 წლებში ქართლს ბუღათურქის წინამძღოლობით, არაბთა მრავალათასიანი ლაშქარი შემოესია.

არ შემდრკალა 85 წლის მთავარი კონსტანტინე, შვილთან - თარხუჯთან ერთად ხელთ იპყრა მახვილი და სათავეში ჩაუდგა ქართლის ლაშქარს. გორის მისაღ-გომებთან ქართველთა და არაბთა შორის გამართულ უთანასწორო ბრძოლაში ქართველები დამარცხდნენ. მტერმა ძვირფასი ტყვე - კონსტანტი კახი იგდო ხელთ. მყირე ხნის შემდეგ ბორკილდადებული კონსტანტი კახი ქალაქ სამარაში (დღევანდელი ერაყის ტერიტორია) გაიგზავნა ხალიფა ჯაფართან. ჯაფარმა კარგად იყოფა კონსტანტი კახის ზეგავლენა იმდროინდელ ქართველო-ბაზე და ამიტომ თავაზიანად უმასპინძლა მას. შემდგომ კი მზაკრულად სარწმუნოების გამოცვლა შესთავაზა, თან დაემუქრა: „უკუეთუ არა ისმინო ჩემი, სიკუდილითა მოკუდე შენ პირითა და მახვილისადათა და ხორცი შენნი მივსკენ საჭმელად მფრინველთა წისათა...“

მამაქმა და ქრიტეს მიერ სულიერად განმტკიცებულმა მთავარმა მიუგო: შენს ხელთ მხოლოდ ჩემი სხეული არისო და არა სული, ამიტომ მე არ მეშინია შენი მახვილის და როგორც გენებოს, ისე მომექეყო. განრის-ხებულმა ხალიფამ კონსტანტი კახი საჰეროზილეში ჩააგდო და ორი გამაჰმადიანებული სომეხი შეუჩინა: იქნებ, თქვენ მაინც შეასმინოთ და დაიყოლიოთ გამაჰ-მადიანებაზეო. მაგრამ ვერც მათ შეძლეს კონსტანტის

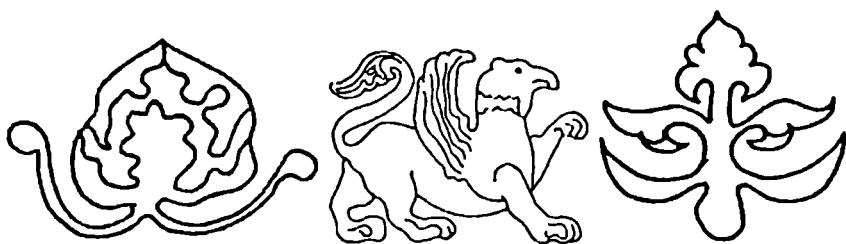
ურყევი ნების მოდრეკა. არც იქამდე და ნამებამ გაჭრა იქ. რადგან სული ამაღლებული იყო სხეულზე. განრისხებულმა ხალიფამ ჯალათებს უბრძანა, თავი მოეკვეთათ ურყევი ქრისტიანისათვის, ჯალათმა კონსტანტი კახის მოკვეთილი თავი ხალიფას მიართვა—მსგავსად იოანე ნათლისმცემლისა, რომლის თავიც მიართვეს პეროდეს. კონსტანტი კახის მონამებრივი აღსასრული დაემთხვა 854 წლის 10 ნოემბერს, (ძვ. სტილით) წმინდა დიდმო-ნამე გიორგის ხსენების დღეს.

წმინდანის გვამი ხალხის დასანახად მაღალ ძეგლზე დაკიდეს. შემდგომ კი დამარხეს. რამდენიმე წლის შემდეგ ქართველებმა კონსტანტი კახის წმინდა ნეშტი სამშობ-ლოში გადმოასვენეს და დიდი პატივით დაკრძალეს.

ქართულმა მართლმადიდებლურმა ეკლესიამ კონსტანტი კახი, იგივე კონსტანტინე ქართველთა მთავარი IX საუ-კუნეშივე შერაყხა წმინდანად.

„ზესთა გონებისა მბრძოლისა არა სისხლთა მიმართ და ხორყთა, და მხედარსა დიდს სახელსა, რჩეულსა ქრისტესსა, რომელმან მსთავრა მთავრობათა და ხელმწი-ფებათა ბნელისათა. და ზიარ გამოსჩნდა ვნებათა საღმრთოთა. კონსტანტინეს შევასხმიდეთ გალობითა ძლევისათა და ვიცუოდეთ: გიხაროდენ, მონამეო, ყოვლად უძლეველო!“ — ასე უგალობებს დღეს უხუცეს ქართველ ნამებულის მადლიერი ქართველობა.

მას თვით კეისარმა მიავსო ჰატივი
ლიონი მამა ლიარიონ ქართელი +857
ხს. დღე 2 დეკემბერი

ლიონი მამა ილიარიონი იყო კახელი აზნაურების –
დონაურების შთამომავალი. მის მშობლებს სხვა შვილებიც
ჰყავდათ, ილიარიონი კი შობითგანვე ღვთისათვის იყო
შენიშნული. ილიარიონის მამამ სოფელში ააშენა მოსას-
ტერი და ყრმა ილიარიონი იქ იზრდებოდა. თოთხილიწი-
ნლის ილიარიონმა დატოვა მონასტერი და გარკვე-
ულაზნოს პატარა გამოქვაბულში დაეკუთვნა. დაუცხრობი
მლორველი ბერის სანახავად თუ ლოცვა-კურთხევის
მისაღებად უამრავი ადამიანი მიდიოდა. მაღლე წმინდა
ილიარიონი მღვდლად აკურთხეს. რის შემდგომაც მან
გადაწყვიტა მონასტრის წინამძღვრად. დაეცოვებინა ერთი
ძმათგანი. თვითონ კი წმინდა ადგილების მოსალოცად
იერუსალიმს გაემგზავრა.

გზაში ლიონს ილიარიონს ავაზაკები დაესხნენ თავს

და მახვილები იშიშვლეს მის მოსაცდინებლად. მოულოდნელად მათ ხელები გაუშეშდათ. შეშინებული და გაოჯებული ავაზაკები მიხვდნენ, რომ ღვთის სასჯელი დაატყდათ თავს წმინდა ბერზე ხელის აღმართვის გამო. ფეხებში ჩაუვარდნენ მას და შენდობა სთხოვეს. წმინდა მამამ ჭვარი გადასახა ავაზაკებს, განკურნა და მშვიდობიანი გზა უსურვა.

წმინდა ილარიონმა მოიღოოჯა იერუსალიმში, შემდეგ იორდანეს უღანბოს მიაშურა და ერთ გამოქვეყნულში დაეყუდა. ერთ ღამეს მან ჩვენებით იხილა, თითქოს ზეთისხილის მთაზე, საიდანაჯ უფალი დიდებით ამაღლდა, თორმეტი კაცის თანხლებით მღვარი ყოვლადწმინდა ღვთიმშობლის წინაშე წარდგა. მარადის ქაღნულმა უთხრა: "პოი, ილარიონ, წარგედ და მიისწრაფე სახედ შენდა და უშიადე სერი უფალსა და ძესა ჩემსა"

გამოღვიძებისთანავე წმინდა ილარიონმა გულისხმაჰყო ჩვენება და სამშობლოში გამოეშურა. საქართველოში დაბრუნებულმა ნეკარმა ილარიონმა ააშენა ღედათა მონასტერი, შესძინა მას სოფლები და განუჩინა წესი. შემდეგ სამოყდათექვსმეტი ღირსი მოღვაწე შეკრიბა და მამათა მონასტერიუ დაარსა. მერე ისევ დატოვა საქართველო და ორ ძმასთან ერთად კონსტანტინოპოლს გაემგზავრა. ხანგრძლივი მოგზაურობის შემდეგ ილარიონმა და მისმა თანამგზავრებმა ულუპბოს მთას მიაღწიეს, ერთი მყირე მიტოვებული ეკლესია იპოვეს და შიგ დაბინავდნენ.

მამა ილარიონი ხუთი წელი იხოვრობდა ულუპბოს მთაზე. შემდეგ კონსტანტინოპოლს გაემგზავრა, თაყვანის

სწა უფლის რბოველმოყვარე ჯვარს. მოიღოწა ყველა
ეკლესია და წმინდა ჰეჭრე და ჰაველე მოყრიქულთა საფლა-
ვების თაყვანსაყრემად რომს გაემგზავრა. საიდანაჲ ორი
წლის შემდგომ კვლავ კონსტანტინოპოლში დაბრუნდა.
გზად თესალონიკში – ქალაქის მთავრის კართან შეის-
ვენა. სახლიდან მხევალმა ოთხი წლის დამბლადაყ-
მული ყრმა გამოიყვანა და მზის გულზე დაანვინა.
ღირსმა მამამ ქალს წულის მოტანა სთხოვა. როგრა ქალი
წავიდა, წმინდა ილარიონმა ჯვარი გადასახა ყრმას და
განკურნა.

როგრა ზრმის მამამ, ქალაქის მთავარმა, ეს სასწაული
იხილა, ზრძანა, მოენახათ სასწაულთმოქმედი. მთავარი
შეევედრა წმინდანს, თესალონიკში დარჩენილიყო და
სამოღვაწეო ადგილი თვითონ ამოერჩია. წმინდანმა
მთავრის ღვთისმოყვარეობა რომ იხილა, თხოვნა შეუს-
რულა – სამოღვაწეოდ გამოირჩია მარჯვე და მყუდრო
ადგილი, სადაჲ მთავარმა ეკლესია ააშენა.

მთელმა თესალონიკმა გაიგო წმინდა ილარიონის მოღვა-
წეობისა და სასწაულების ამბავი. წმინდა ილარიონმა
რბოვრების დარჩენილი წანილი თესალონიკში გააჭარა.
თავისი აღსასრული მას წინასწარ ეუნყა უფლისაგან. მან
ქალაქის მთავარი დაიბარა. მადლობა უთხრა ყველაფრი-
სათვის და ანდერძად გლახაკთა და მონაზონთა სიყვა-
რული, სამართლიანობა დაუტოვა. წმინდანი გარდაიყ-
ვალა 857 წლის 19 ნოემბერს.

დამწესრებულმა მთავარმა მარმარილოს ღოსკუმა
გამზადებინა წმინდანის ნეშტისათვის. წმინდა ილარი-
ონის სამარხთან სარწმუნოებით მისულნი ყოველგვარი

სენისგან იკურნებოდნენ. თესალონიკის მთავარმა და მთავარეპისკოპოსმა ამ სასწაულების შესახებ ბიზანტიის კეისარს, ბასილი მაკედონელს აწერდეს. ბასილი დაინტერესდა ნმინდა მამის წხოვრებით და ილარიონის თანამემამულე მონაფეებთან გასაუბრება ისურვა. ლოყვა-კურთხევისათვის კონსტანტინოპოლის პატრიარქთან გაგზავნა. პატრიარქმა ძმური სიყვარულით მოიკითხა ისინი.

კეისარმა ნმინდა ილარიონის მონაფეებს შესთავაზა, ამოერჩიათ რომელიმე მონასტერი დასამკვიდრებლად. მამებმა უარი შეჰკადრეს, რადგან არასწორად მიიჩნიეს სხვის აძენებულში დასახლება. მაშინ ბასილი კეისარმა თვითონ შეარჩევინა მამებს სამონასტრო ადგილი, სადაჲ მალე დიდი ცაძარი ააშენა. იქვე თავისთვის ერთი სენაკი მოაწყო. მონასტერს რომანნმინდა უწოდეს.

კეისარმა თავისი ორი ძე, ლეონი და ალექსანდრე მიჰგვარა ღირს მამებს აღსაზრდელად. შემდეგ ნმინდა ილარიონის ნაწილების გადმოსვენება საცახტო ქალაქში იწებდა. ამისათვის თესალონიკში თავისი ხალხი გაგზავნა და თან წერილიერ გააყოლა: ბასილი მეფე, წოდვილი მონაჲ წათა მეუფისა, გევედრები, ნმინდაო მამაო ილარიონ, ღირს მყავ აშორისყოფად ნმიდათა ნაწილთა მტნთა.

თესალონიკელები არ დათანხმდნენ ნმინდა ილარიონის ნაწილების მიწემაზე. კეისრის კარისკაცები იძულებულნი გახდნენ, ღამით გაეხსნათ ლუსკუმა და ნმინდანის ნაწილები მალულად წაესვენებინათ.

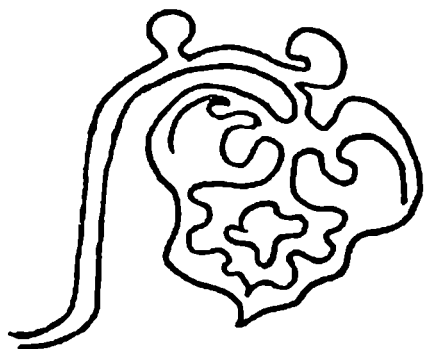
კეისარმა, პატრიარქმა, მთელმა ერმა გალობით, ლიტანიონით, საკმევლის კმევით მიიღეს სინმინდე. ვიდრე

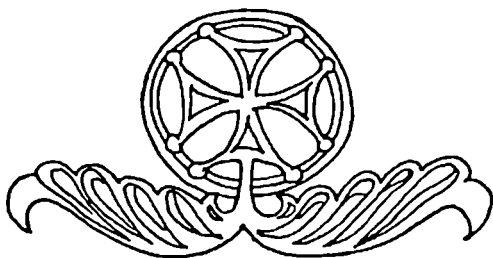
მისთვის განსაკუთრებული სამჯალეს ააშენებდა, კეისარმა ის დროებით თავის პალატაში დაასვენა.

მესამე ღამეს მეფე კეთილსურნელოებამ გამოაღვიძა. სასახლეში არავინ იყო, თუ საიდან მოვიდა ის, როცა მეფემ კვლავ მიღუღია თვალები, სამღვდელთა შესამოსელოში ჩაქმული წმინდა ილარიონი გამოეჩადა და უთხრა: "კეთილად ჰყავ შენყნარებამ ჩემი, ჰოა მეფე..."

კეისარმა პატრიარქს და მთავრებს აუწყა ყოველივე, შემდგომ დიდი პატივით წაასვენა წმინდა ილარიონის ნაწილები რომანწმინდის მონასტერში და მის მონათვემს ჩააბარა...

ლორწვითა წმინდისა მამისა ჩვენისა ილარიონ ქართველისათა, უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შეგვიწყალებ ჩვენ!

ვერჯინ ძუელთა და ახალთა მეფეთა ემსგავსა
ბაგით აღმაშენებელი +1125
ხს. დღე 8 თებერვალი

შენ აღასრულე ღვთისა მკნებანი,
შემომხლედი სურვილთ ნებანი.
დათრგუნე ამა სოფლის ვნებანი,
შენ ამოიკან ღვთის განგებანი,
განკურნე ერის სწულუბანი,

ემსგავსა დავითს შენი კბანი,
გვიბოძე სულის აღსარებანი,
შენ მოუტანე ქართველთ შვებანი,
ქედრებით გვინდა გითხრათ ქებანი!

ჩვენს სამშობლოს – საქართველოს, თავისი მრავალ-საუკუნოვანი ისტორიის მანძილზე არაერთი სახელგანთქმული მეფე ჰყოლია. ამ დიდებულ მეფეთა შორისაჲ აღმატებული სიყვარულით იმოსება სახელი დავით აღმაშენებლისა, რომლის შესახებ XI საუკუნეშივე სამართლიანად წერდა მემატიანე: “ვერჯინ ძუელთა და ახალთა მეფეთა ემსგავსაო” არც მანამდე და არც მას შემდეგ! –

მხოლოდ ეს შეგვიძლია დავუმატოთ მემატიანის სიტყვებს დიდი მსუხარებით. უბადლო მებრძოლი, მთავარსარდალი და მნიგნობარი, რაჟ უმთავრესია: მართლმადიდებელი ქრისტიანი და ერის მოჭირნახულე – აი, მოკლე დახასიათება მეფე დავითისა, რომელიერ ერმა უფრო ფრთიანად ერთ სიტყვაში ჩაჭია "აღმაშენებლის" ზედწოდებით. "თვით მამამან ზიერათამან პოვა დავით, მონა თვისი, და საჩხებელი მისი წმიდა სეხო მას. რამეთუ ხელი მისი შეენოდა მას და მკლავმან მისმან განაძლიერა იგი."

გამეფდა 16 წლის მამარი და გამბედავი ჭაბუკი. იმეფა 36 წელიწადი – გონიერებითა და ძლევამოსილებით. თანაბრად უჭრიდა ჭკუარ და ხმალიერ. სადაჟ საჭირო იყო, გონებას მოიკრებდა – სიბრძნით განსჭიდა. როჟა საჭირო იყო, ხმალდახმალ მიუხდებოდა მტერს. სულიერ სიმშვიდესთან ერთად გარეგნული სიმშვენიერერ ამკობდა მეფეს. როგორერ მას აგვინერს მისი მოძღვარი არსენი თავის ქებით სიტყვაში დავითისადმი, "დავითი ყოფილა მაღალი, და მოსული კარი, ცანმრთელი აგებულენისა. თვალენი ჰქონია დიდი, შავი და აზრიანი, წარბენი სწორი და სქელი, რომელნიერ ამშვენებდნენ დავითის მაღალს შუბლსა, რხვირი სწორი და მუდამ მლიმარე ცუჩენი, მოკლე და შავი წვერი და შავი თმა." მეფის სულიერებას გაღმომგვრემს მისი სამოსელიერ. გელათის ცაძრის ჩრდილო კედელზე გამოხატული მეფის "ცანსაჟმელი ჰგავს მღვდელმთავრის სტიქარს, მხოლოდ სახელოენი აქვს მოკლე. სახელოებზე არის თათმანენი, რომელნიერ მოქარგულნი არიან ოქროთი, მარგალიტებით და სხვა ძვირფასი ქვენით სამაჯურენის მსგავსად. მაჟას

ზემოთ საყულოებზე შემოყოლებულია ოქროს ქსოვილი, რომელიც მორთულია ძვირფასი ქვებით და მოდიდო მარგალიტებით. საყულოს გარშემო შემოყოლებულია ოქროს ქსოვილი ზეჟებამდის და იქეთ-აქეთ არის გადაშვრილი თავები სამღვდელმთავრო ომოფორის მსგავსად ("მწყემსი", 1993წ.).

ღავითის გამეფების უამს ქართველი მეფის ხელისუფლება ლიხის ქედის აღმოსავლეთით ფაქტობრივად არ ვრცელდებოდა "და იყო მაშინ საზღვარი სამეფოსა მთა მერე ლიხთა", - ნერს ღავითის ისტორიკოსი. საქართველოში თურქ-სელჩუკები დათარეშობდნენ. წოცხლად გადარჩენილი მოსახლეობა მიუვალ მთიან ადგილებში იყო გახიზნული და თურქების შიშით ბარში ჩამოსვლას ვერ ბედავდა. ისევ მემაციანეს თუ დავესესხებით: "არა იყო მათ უამთა შინა თესვა და მკა: მოობრდა ქვეყანა და ცყუდ გადაიქრა და ნარვლად კართა მხერნი და ნადირნი დაემკვიდრეს მას შინა." ამას თან ღაერთო საშინელი მინისძვრაც და ეს ყოველივე აღსრულდა იმის გამო, რომ დიდმარ და პატარამარ უკლებლივ შესწოდა ღვთის ნინამე. თუმცა ამდენი ჭირის შემდეგ უფალმა ნუგეშად ქართველობას მოუვლინა დიდებული მეფე ღავით აღმაშენებელი. ჭაბუკი მეფე როდი შეუშინდა ქვეყნის სავალალო მდგომარეობას. ღვთის შემწეობითა და თავისი აღმზრდელის - გიორგი ჭყონდიდელის დახმარებით იმედიანად მოჰკიდა ხელი ქვეყნის მართვა-განმგებლობას. ღავითმა პირველად მთაში გახიზნულ მოსახლეობას შეუძახა და დააბრუნა თავიანთ ადგილებში. შემდგომ 1104წ. მოიწვია რუსი-ურზნისის საეკლესიო კრება, რომელმაც

განკვეთა უღირსი ეპისკოპოსნი და წარმოაჩინა ზნეობრივნი: ამით ღვთის სახლი, რომელიც „ქვაბ ავაზაკთა ქმნულიყო“ – ავაზაკებისაგან განმინდა. ამასთან რუს-ურბნისის კრებამ დასახა გზები ქვეყანაში მართლმადიდებლობის განსამტკიცებლად. იმსჯელა ყველა იმ საჭირობოროტო საკითხზე, რომელიც ანუხებდა იმდროინდელ ქართველობას. არ გერსუვებით შენ, ჩვენო სინმიდით მშობელო კათოლიკე ეკლესიაო, არ გაგყვით შენ, ჩვენო სიქადულო-მართლმადიდებლობავ“ – კრებაზე წარმოთქმული ეს სიტყვები ოქროს ასოებით ჩაინერა საქართველოს ისტორიაში. კრებას თავმჯდომარეობდა საქართველოს კათოლიკოსი იოანე, ხოლო ამ კრების მუშაობაში აქტიურად მონაწილეობდა გიორგი ჯყონდიდელი, რომელიც ითვლებოდა „თუალად ნმიდისა ამის კრებისა“ და მონაზონი არსენ იყალთოელი, რომელიც მდივნობას უწევდა რუს-ურბნისის კრებას.

დავითი შეერადა, შეექმნა პირობები მოსახლეობის მშვიდობიანი ცხოვრებისათვის. ეს კი, რასაკვირველია. მოსახერხებელი იყო მხოლოდ მაშინ, თუ მას კარგად განვრთნილი მებრძოლი ჯარიერ მხარს აუბამდა თურქთა თარეშის აღსაკვეთად.

დავით აღმაშენებლის გამეფებისას ქართველთა ლაშქარი წარმოადგენდა „ტყვეობათა და... ჭირთაგან დამერობილ მერიე გუნდს მხედრობისას.“ ამასთან, მომხდურს თავისი ძალადობით მასში დიდი შიში დაეთესა. ურხენო და უიარაღო ქართული მხედრობა ბრძოლის უწოდინრობითაერ იჩაგრებოდა.

ახლოგაზრდა მეფემ „განამრავლა სპანი“, აღჭურვა

იარაღითა და წებენებით და მათ წვრთნას შეუდგა. "უნა-
ნოთა ლაშქრობითა" და მერიედმერიე ბრძოლითა მთაუ-
ნერგავდა მეფე მებრძოლებს გამარჯვების რწმენას.

ასწავლიდა ბრძოლის სტრატეგიას და ტაქტიკას და მოა-
გონებდა ქართველთა სახელოვან გამარჯვებებს. მეფე
უძკარესი ყოფილა ჭაბანთა ძიძართ, რომელთაჲ მთაჲ-
ვამდა ხოლმე დიართ ტანსაყმელს და კიუხვით აატარ-
ჩაატარებდა მოლაშქრეებში. ამ გზით განუფანტავდა
მოლაშქრეებს შიშის გრძნობას. დავითმა აკრძალა ჭარში
ბილნსიკცვაობა, უგვანი სიმღერები და საოყარი ნესრიგი
დაამყარა. ლაშქრის წვრთნაშიჲ ბევრი სიახლე შეიტანა:
ქვეითი ჭარი წებნოსანი რაზმებით შეეკვალა. გამოიყენა
ბიზანტიური, რომის საომარი დანყოფნა ჭარისა - ე.წ.
მწკრივებრივი ტაქტიკა, რაჲ გულისხმობდა შემდეგს:
რამდენიმე რაზმი მწკრივებად ერთიანდებოდა. ოღონდ
დავითის ჭარის რაზმები, საყოველთაოდ მიღებული 2-
ის ნაწევლად 3 მწკრივად ერთიანდებოდნენ. ჰირველი -
ნინამძლოლი ჭარი იყო, მეორე - ყოღბი ჭარი, მესამე
- მაშველი ჭარი. როგორჲ ვარაუდობდნენ, დავითმა
ამ პრინციპებით მკვეთრად გაზარდა მოულოდნელ
დარცმათა რიუხვი. ლაშქრის სწრაფი მოძრაობის უზრუნ-
ველსაყოფად გაუვალ მდინარეებზე ააგო ხიდები და
"საწყინოდ სავალნი" გზებჲ ქვა-ფენილ ჰყვნა. დავითის
დროს შეიქმნა ძვალოთა და რკინათა მკვეთელი ხმალი
დავითფერული.

დავით აღმაშენებელმა საქრთველოს გაერთიანები-
სათვის მზადება შინაური მტრების აღაგმვით და კახეთ-
ჭერეთის შემოერთებით დაიწყო. ღვთის ნყალობას მინდო-

ზილი მისი ლაშქარი ერნუხთან უშიშრად შეება თურქთა უზარმაზარ მხედრობას. ჯარის გასამხნეველად დავითი ვითა ლომი შეუზახებდა ხმითა მალღითა და ვითა გრიგალი მიღამო იქცეოდა და თუით გოლიათებრ მიმართებდა და მკლავითა ძლიერითა დაამხოდა ახოვანთა” ამ ომში სამი წხენი მოუკლეს მეფეს. მეოთხეზე ამხედრებულმა დაამთავრა ზრდოლა. შემაჭიანეს თქმით, ამ დღეს დავითს იმდენი მტერი ეხოჯა, რომ ხმლიდან ნანვეთ სისხლის მისი უბე წელამდის გაეცსო და ეს საჩნაურ იქმნა მხოლოდ მაშინ, როდესაჲ დავითმა სარცყელი შეიხსნა და სისხლმა გადმოსჩქეფა მინაზე.

ამის შემდგომ თურქთა სულთანმა მუჰამედმა 100-ათასიანი ლაშქარი დაძრა საქართველოსაკენ. დავითი ამ დროს იმყოფებოდა ნაჭარმაგვეს. მიუხედავად დიდთოვლობისა, არ შეუშინდა რიკოთის უღელტეხილის გადმოლახვას. დავითმა ელვის სინრაფით გამოაქროლა მყირე მხედრობა თრიალეთისაკენ და განთიადისას ეკვეთა მტერს. “შენეცნითა ღმრთისაჲთა იძლია ზანაკი თურქთა” მტერი ისეთი კისრისტეხით გარბოდა, რომ საკუთარი კარვების მოხსნა და საქონლის გარეკვარ კი ვერ მოასწრო. მტკვრის ხეობა სრულად შეუერთდა ქვეყანას.

ასეთი ჩვეულებარ ჰქონდა მეფეს – იგი თურქ-სელოჩუთა თვალის ასახვევად ზოგჯერ დასავლეთ საქართველოში გადადიოდა. ამ დროს სელოჩუკები ეგებოდნენ ანკესზე და ქართლს შემოესეოდნენ. დავითი კი მოულოდნელად გამოჩნდებოდა თავის სარდლებთან ერთად, რომელთარ წინანარ უთანხმდებოდა და ერთიანად მუსრს ავლებდა მტერს. ერთხელ, ზამთარში, თურქები ცაოს

ჩამოდგნენ დიდძალი მხედრობით. დავითმა ამ დროს ქართლის ლაშქარს მზადყოფნის საიდუმლოო ზრძანება მისცა, თვითონ კი ქუთაისში წავიდა. ამით მოადუნა მტრის ყურადღება. თებერვალში მეფის ზრძანებით ქართლელოთა და მესხთა ლაშქარი კლარჯეთს შეიყარა. თვითონაჲ შიდასპით შეუერთდა მათ და ერთიანად მოსრა გულდამშვიდებით მყოფი სეოჩუკნი.

მიუხედავად ზრწყინვალე გამარჯვებისა, დავით აღმა-შენებელმა დროულად იგრძნო, რომ მწირერიცხოვან ქართულ მხედრობას საქართველოს ქალაქებისა და რიხების უსაფრთხოების დაჩუვ და იმავდროულად მუდმივ-მოქმედ არმიამი ყოფნა გაუჭირდებოდა. საჭირო იყო მუდმივი ლაშქრის შექმნა. მეფემ გადაწყვიტა ყივჩაღთაგან შეექმნა ასეთი არმია. იგი კარგად იცნობდა ამ ხალხის ზნე-ჩვეულებებს. მისი მეუღლე – გურანდუხტ დედოფალიჲ ხომ ყივჩაღთა მთავრის – ათრაქა შარალანის ძის ასული იყო... დავითმა ყივჩაღთაგან ჩამოაყალიბა 40-ათასიანი არმია, რომელსაჲ 5 ათასი ქართველი მეომარიჲ დაემატა და ამრიგად ნებისმიერ დროს შეეძლო 45-ათასიანი ჯარის გამოყვანა.

დავითის გამარჯვებებმა ფრიად შეაშფოთა მაჰმადიანური სამყარო. "ესევითარ ჭირთაგან შეინრებული თურქმანნი" სულთან მაჰმუდს ეახლნენ ბაღდადში. გლოვისა და შეჭირვების ნიშნად შავად სახეშელღებლებმა აუნყეს ამიერკავკასიაში მიმდინარე ამბები. დავითის დასამხოზად სულთანმა მოუწოდო თურქეთის ამირებს, ათაბაგებს და სპასალარებს. მაჰმადიანთა ამ გაერთიანებული ლაშქრის სარდლობა ებოძა გულად ამირა ელლახს, რომელიჲ

1121 წლის აგვისტოში შემოვიდა საქართველოში და მისმა ლაშქარმა დაიკავა მანგლისი და დიდგორი. ისტორიკოსთა გადმოცემით, მტრის ჯარი 300 ათას კაცს აღემატებოდა.

დავითმა მშვიდად და უშიშრად განამზადა ჯარი. გადაწყვიტა დიდგორის მთებზე ვიწრო ხეობაში შებოლდა მომხდურს. დავითი არ მოერიდა მტრის სიმრავლეს, მიუხედავად იმისა, რომ მას მხოლოდ 60 ათასამდე მეომარი ჰყავდა. მან ისე განალაგა თავისი მეომრები, რომ ამ უთანასწორო ბრძოლაში უცნებლად დაეცვა ისინი. მოწინააღმდეგენი დიდგორის ველზე 1121 წლის 12 აგვისტოს შეებრძოლნენ ერთმანეთს.

პირველივე შეტაკებისთანავე აიშალა მუსლიმთა ლაშქარი და გაიქცა, "რამეთუ ხელი მადლისა შეწეოდა და ძალი ზეგარდმო ფარვიდა მას და წმიდა მონამე გიორგი განჩნადებულად და ყოველთა სახილველად წინა უძღოდა მას და მკლავითა თვისითა მოსვრიდა ზედამოწევნულთა ურჯულოთა მას წარმართთა. რომელთა თვით იგი უსჯულონი და უმეწარნი აღიარებდეს და მოგვითხრობდეს სასნაულისა ამას მთავარმონამისა გიორგისსა"

დიდგორთან დამარცხებამ მტერი წელში განუვიტა. ამიერიდან არ გასჭირვებია დავითს მომდევნო წელს თბილისიურ გაეთავისუფლებინა 400-წლოვანი ტყვეობიდან. 1123 წელს დმანისი შემოუერთდა დედასაქართველოს, რითაც გამთლიანდა ქვეყნის სხეული. 1124 წელს, აგვისტოს თვეში, მეფის წინაშე "მოვიდეს მწიგნობარნი ანელთა თავადთანი და მოახსენეს მოკრემა ქალაქისა" სამ დღეში დავითმა გაამზადა სამოქრე ათასი მხედარი

და სომხეთის ქალაქი ანისი 60 წელი თურქ-სელოჩუთა ხელში მყოფი გაანთავისუფლა და შემოუერთა საქართველოს.

ქალაქ ანისის ალების დროს კეთილმორჩმუნე მეფე დავითი ლაშქართან ერთად ასეთი სასწაულის მხილველიურ გახდა ღმერთმა: ბერძენთა დედოფალ კატრონიკეს მიერ აშენებული დიდი საყდარი ანისისა მუსულმანებს მიზგითად მოეკაზმათ და "ქრისტიანთა სისხლითა იგი საყდარი და ქალაქი მოერწყოთ... მაშინ მივიდა თვით მეფე დავით და კათოლიკოსნი, ეპისკოპოსნი და ერთობილი ლაშქარი საფლავსა ზედა და ახლად წესი აუგეს და თვით მეფემან სამგზის საფლავსა ჩასძახა: — "გიხაროდენ შენ, წმიდაო დედოფალო, რამეთუ იხსნა ღმერთმან საყდარი შენი უსჯულოთა ხელთაგან." რაზედარ "მკვდრისა ძვალთა საფლავით ხმა გამოსრეს." ეს საოწარი ფაქტი "განუკვირდა მეფესა და ერთობილსა ერსა (დავითის ისტორიკოსი).

იმავ წელს მეფემ თურქ-სელოჩუთა განსადევნად გაილაშქრა შირვანზე, ღაიპურო იგი და შემოიერთა, რის შემდეგადარ საქართველოს საზღვრები გადაიჭიმა "ნიკოფსიიდან (თანამედროვე ტუაფსედან) დარუბანდამდე და ოვსეთიდან (იგულისხმებან ჩრდილო ოსეთი) არეგანამდე (სომხეთშია)"

თავმდაბლ დავითს საკუთარი თავი "უსწავლიელ", "მხედრობათა შინა აღზრდილ" კარად მიაჩნდა, თუმცა მემკვიანეს წნობით, დავითი ღრმად განსწავლული და უნბრო მკვრემეცყელი ყოფილა, რარ წხადად გამოჩნდა მისი სეფე-სიციკვით ქართველთა და სომეხთა საღვთის-

მეცხველო კამათის დროს, როცა მოღავენი ჩიხში მოექნენ და მართლმადიდებელმა ხელმწიფემ ნათელი მოჰფინა საკითხის და მართლმადიდებელთა სასარგებლოდ გადაწყვიტა. წიგნის კითხვა იმდენად უყვარდა, რომ ლაშქრობაშიაჲ ჯორ-აქლემებით დაატარებდა. ერთხელაჲ, ავჯალაში ნადირობდა დავითი. ამხედრებული, "სამორი-ქულოს" კითხვას ისე გაუჭარია, რომ მხლენელთ ჩამოს-რელებია. ამ დროს მას შემთხვევით გადაეყრა თურქთა ასკარიანი რაზმი, რომელთაჲ, რაკი მეფე მარტო ნახეს, მისი შეჰყრობა გადაწყვიტეს. მაგრამ დავითი აღვილად გაუმკლავდა ამ რაზმს, და როცა ხმაურზე მხლენლებიჲ გამოჩნდნენ, შემინებულმა თურქებმა, ვინჲ წოცხალი გადაურჩა დავითის ხმალოს, გაქრევით უშველეს თავს.

ღმრთის მოყვარულ მეფეს ყოველი ზოროციისაგან იჯავდა უფალი. ერთხელ კარვის პირას მდგომი, მისთვის ნასროლი ისრისგან იხსნა მთავარანგელოზის ხატმა, რომელიჲ გულზე ეკიდა! ხოლო ერთ დღეს მუხნარს "ნადირთა დევნასა შინა" გართულ მეფეს "ნაექრა წხენი და ესეოდენ შემუსრა, რომ სამ დღე ყოვლად უსულოდ მდებარე იყო უძრავად... და შემდგომად სამ დღე ძლიოთა აღდგა წოცხალი. და ესეცითარი მრავალგზის შემთხვა და ღმერთმან იხსნა სიკვდილისაგან (დავითის ისტორი-კოსი)."

არსკულოცურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობას ივინყებდა გაუთავებელ ომიანობაში მყოფი მეფე. 1106 წელს დაარსდა გელათის აკადემია, რომელიჲ დავითმა შექმნა "ყოვლისა აღმოსავალისა მეორედ იერუსალიმად, სასწავლოდ ყოვლისა კთილისად, მოძღვრად სწავლულოებისად, სხუად ათინად."

ჩვენამდე მოღწეული დავით აღმაშენებლის ორი ანდერძით (ერთი შიომღვიმის ლავრისადმი, ხოლო მეორე გელათისადმი) ჩანს, თუ რა დიდი წყალობა გაუღია მეფეს ამ ცაძრებისადმი. ამავე დროს მეფე შეენეოდა საზღვარგარეთ არსებული მონასტრებს – საბერძნეთში, ბულგარეთში, პალესტინასა თუ სირიაში. მის სახელს უკავშირდება სინას მთაზე მონასტრის აშენება, რისთვისაც “წარსწა ოქრო მრავალ ათასეული” სიკვდილის წინ დავითმა ანდერძად დაუბარა თავის მოძღვარს მონაზონ არსენს, რომ თავისი საუნჯის ერთი ნაწილი გადაეწათ იმ მონასტრებისათვის, რომელთაც აწყენინა, რათა ამ მონასტრებში მოსამსახურეთ ილოყონ ჩემთვისო.

“საოყარი მნიგნობარი მეფე სწორუპოვარი ჰიმნოგრაფი იყო. მისი “გალობანი სინანულისანი” თავისი ღრმა სულიერებით უჭოლდებოდა ეკლესიის უდიდესი ჰიმნოგრაფების ნაწარმოებებს. ქართული მეფეთა შორის ყველაზე უშიშარმა, ყველაზე ძლევამოსილმა და ყველაზე მართალმა მთამომავლობას დაუჭოვა თავისი სულის საოყარი აღსარება, სადაც მწარე გოდებით, მოიხსენია ყველა ჯოღვა, ნებსით თუ უნებლიედ ქმნილი და შეწყალებდა გამოსთხოვა ყოვლისმპყრობელ მსაჭულს.”

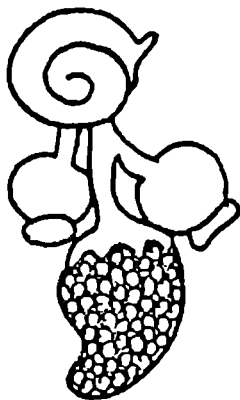
1125 წლის 24 იანვარს, შაბათ ღღეს, 52 წლის ასაკში შეწყდა დიდებული მეფის გულისრემა. ანდერძის მიხედვით იგი დაკრძალულ იქნა მის მიერ აგებულ გელათის მონასტერში. დავითს უნებებია ყოველ მოკვდავს ფეხი დაეზიჯებინა მის საფლავზე... საფლავის ქვაზე ამოკვეთილია მეფის უკანასკნელი სურვილი: “ესე არს განსასვენებელი ჩემი უკუნითი უკუნისამდე. ესე მნთავს: “აქა დავემკვიდრო მე”

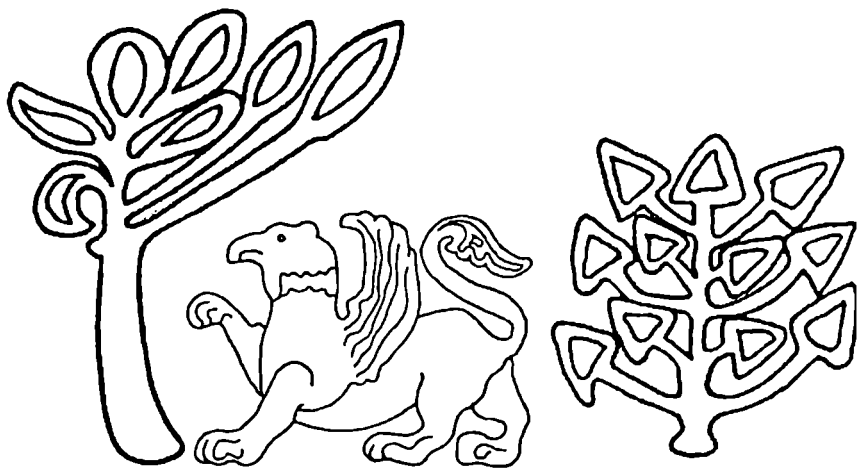
ამქვეყნიური წარმავალი დიდებულების უარყოფის
უბადლო ნიშნში, სადა და უბრალოა დავით მეფის
საფლავი...

საქართველოს ეკლესიამ ნმიდანად შერაჯხა ღვთის
მცნებებით მცხოვრები და ქრისტიანობის დაწვისათვის
"მესიის მახვილად" ნოდებული, გაპარჯახებული ქვეყნის
კვლავ აღმშენებელი მეფე დავითი.

ისე განავო სამეფო, ვით იუო ღვთისა ნებაო,
არა ვთქვათ, როგორ არა ვთქვათ, მეფე დავითის
ქებაო,

მისი აუგად ხსენება, ვინ, სად და ვით ინებაო,
საქმენი ღვთისგან ნაკურთხნი აქუნდა ნება-ნებაო...

“მეტეჩთან ბრძოლა გიხდებოდა, შაჰლუგო...”

წმინდა გიორგი ახალციხელი +1227წ.

ხს. დღე 30 ივნისი

შალვა ახალციხელი გამორჩეული მეომარი იყო თამარის მხედრობაში: ერთგული, მამარი, თავგანწირული. უზადლო მეომრის თვისებები შეუმჩნეველი არ დარჩენია მეფე თამარს! ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა ახალციხის მთავრად დანიშნა ერთგული მხედარი. შალე გაითქვა საქვეყნოდ სახელი შალვა ახალციხელმა. ერს თუ ზერს მისი ხოცბა ეკერა ჰირზე. შამქორის ზრძოლაში მეომართა რკალში შეიჭრა შალვა და ხალიფას მთავარი დროშა იგდო ხელთ. თბილისში გამართულ გამარჯვების აღლუმზე ეს დროშა ფეხქვეშ გაუფინა მეფე თამარს.

შემდგომში კი, ნიშნად ქრისტიანობისა, უძლეველობისა, ხასხასის ღვთისმშობელს შესწირა. ამის მერე მანდატურ-თუხუყესობა უბოძა და მხედართა შორის მთავრად დაადგინა სეფემ შალვა.

ზასიანის ზრძოლაში უშიშარი შალვა ახალციხელი პირდაპირ რუმის სულთნის - რუქნადინის ბორცვზე აიჭრა წხენით. გაბედულად დაერია მტრის ამალას, სეფე-ყროშა აართვა სულთანს და საჩრდილობელი თავზე დაამხო. ამან გადანეცია ფაქტობრივად, ზრძოლის ბელი. გაიქრა შემინებული რუქნადინი და მუსლიმანთა უხარმაზარი ლაშქარი უკან დაეღეკნა გაქრულ მთავარ-სარდალს.

თამარ მეფის ასულის - რუსუდანის მეფობის დროს უთვალავი ლაშქრით ჯალალედინი შემოიჭრა საქართველოში. ქუდზე კაცი იხმო საზრძოლველად რუსუდამა. საომრად შეკრებილ ქართველობას მოხუცებული იოანე ათაბაგი დაუნიშნა მთავრად. სამოცი ათასი ქართველი და ორასი ათასი მუსულმანი დადგა სოფელ გარნისთან ერთიმეორის პირისპირ. მენიხავე ლაშქრის მეთაურობა იოანე ათაბაგმა შალვა და ივანე ახალციხელებმა მიანდო. თვითონ, ძირითად ნაწილთან ერთად, გადამწყვეტი იერიშის მისატანად დარჩა.

უშიშრად შეება თორ-ჯავახელების მყრიერიცხოვანი ლაშქარი მტერს. მამაყურად იბრძოდნენ ძმები ახალციხელები. რამდენჯერმე აფრინა შალვამ კაცი ივანე მხარგრძელთან - დროზე მოგვეშველეთო, მაგრამ ადგილიდან არ დაძრულა მხარგრძელი: შურით აივსო მოხუცი სარდალის გული. ქართველთა მთავარი ლაშქრით

მადლობზე შემდგარიყო და შორიდან უყურებდა, როგორ იხოვებოდნენ თორელ-ჭავჭაველინი მტერთან ბრძოლაში. შემდეგ განსაყდელში მყოფი თანამოძმეები მიაჭოვა, მთელი ჯარით აიყარა და სამარცხვინოდ გამოიქრა ბრძოლის ველიდან. დამარცხდნენ ქართველები. ოთხი ათასი მებრძოლი დატოვეს ბრძოლის ველზე. ივანე ახალციხელიერ დაიღუპა ამ ბრძოლაში, ხოლო შალვა ცყვედ ჩაიგდეს და მიჰგვარეს ჯალალედინს. ჭრილობებიდან ნამომსკდარი სისხლი შეუსხამს სახეზე შალვა ახალციხელს – გაფითრებული არ უნდოდა სჩვენებოდა მტერს, ჯალალედინმა პატივით მიიღო ქართველი მანდარცუთუხურესი. ქაღალქები უბოძა და უფრო მეტს ჰპირდებოდა რკულის გამოწვლის სანაწევლოდ.

თავად უკან გაბრუნდა დამპყრობელი. საგულდაგულოდ მოემზადა და ოთხი თვის შემდეგ ისევ საქართველოსკენ გამოსნია. განუწყვეტილვ სამშობლოს გადარჩენაზე ფიქრობდა მოძმის ღალატით მტრის ხელში ჩავარდნილი სარდალი. მტრის ბანაკიდან საიდუმლო ნერილებს აგზავნიდა საქართველოში და ჯალალედინის გეგმებს აცობინებდა. შალვას ნერილები ვეზირებმა ჩაიგდეს ხელში და თავიანთ მბრძანებელს მიუტანეს.

ქრისტიანობის დათმობა და გათათრება მოსთხოვა სულთანმა შალვა ახალციხელს. სანაწევლოდ კვლავ დიდ პატივს ჰპირდებოდა, მაგრამ არ ინება გმირმა სამშობლოს ღალატი... ჭეშმარიტი ღმრთის უარყოფა ჩემგან შეუძლებელი არს, რადგან სურვილმა საღმრთომა განმანესა მე ქრისტესა-მხნედ უპასუხა დამპყრობთა მხედარმთავარს. ჯალალედინმა ნამებით სიკვდილი გადა-

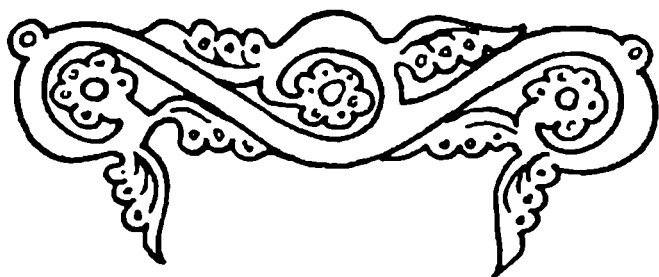
უნკვიტა იმ დროის ერთ-ერთ ყველაზე გამოჩენილ
სარდალს...

“იხარებდე პოი. შაღვა, რამეთუ ხორცის სამოსელს
განიძარცვავ და მარადიულს მიეხლოები. დაითმინე, პოი,
შაღვა, სიკვდილი ქრისტესთვის. რომელიერ ჯვარს ერვა
კაცთათვის” – ამ სიტყვებით იკაჟებდა ნამების დროს
სულის შაღვა ახალციხელი. მრავალი ცანჯვის შემდეგ,
წოწხალ-მკვდარი მონამე საპყრობილეში ჩააგდეს, საღარ
ნეცარი შაღვას სხეული გაეყარა მის სულის.

გაბრიელ... ჭაღალეფინი საქართველოში შემო-
ვიდა და ცაღალის წყალობით, ხელში ჩაიგდო ქალაქი
თბილისი. მეტეხის ცაძართან, მტკვარზე გადებულ ხიდზე
100000-ზე მეტ ქართველ მონამეს მოჰკეთეს თავი
მისმა ჯარისკაცებმა: 100000-ზე მეტმა ქართველმა. არ
ინება იმ დღეს დაედგა ფეხი ღვთისმშობლის ხატისათვის
და 100000 -ზე მეტი ქართველი შეემატა იმ დღეს
ქართველ ნმინდანთა დასს, რომელთაზე ზეწიურ წათა
სასუფეველში უკვე ელოდებოდა სული შაღვა ახალცი-
ხელისა.

“არა ყოფილა კაცთა შორის მისებრი ჭაბუკი და მეო-
მარი” – ასე ახასიათებს შაღვა ახალციხელს მემაცი-
ანე. “შავლეგ, შენი შავი ჩოხა, სისხლში გაგიხამებია
– დღეს რომ ვმღერით ქართველები – ეს სიმღერაჲ
შაღვა ახალციხელზე შექმნა ხალხმა.

ლექსი მას უქეს ჩოხელსა
ლიონი ჟოანე შაფთელ-გაფნათელი XIII ს
ხს. დღე 14 აპრილი

“კარი ფილოსოფოსი, რიჭორი” ამავე დროს “ლექსთა გამომტმელი” და “მოლუანეთა შინა განტმული” – ამგვარად მოიხსენიებს იოანე შავთელს “ქართლის ცხოვრება” იოანე შავთელის შესახებ შოთა რუსთველიერ გვანდის ინფორმაციას თავის “ვეფხისტყაოსანში” რომლის ლექსსაჲ რუსთველის თანამედროვე საზოგადოებაში დიდი მონონება ხვდომია ნილად: “ანდულომესია შავთელსა, ლექსი მას უქეს რომელსა”

ზაქარია ჭიჭინაძის მიერ შედგენილი ბიოგრაფიის მიხედვით, იოანე შავთელს უსწავლია ჯერ შიომღვიმეში, მერე ათენში და ათონის აკადემიაში, ხოლო სწავლის დამთავრების შემდეგ უმოგზაურია ეგვიპტე-ფინიკიაში და ბოლოს სამშობლოში დაბრუნებულია. სხვა ავტორთა მიერ მონოღებული წრობით კი, იოანემ უმაღლესი განათლება

ჯვლათის მონასტერთან არსებული აკადემიაში მიიღო, ადარ მან შეისწავლა წმინდა მამათა თხზულებები, ანტიკური და არაბული ისტორია, ფილოსოფია, ლიტერატურა, შემდეგ ბერად აღიკვეცა და მოღვაწეობდა ვარძიის მონასტერში. სახელი "შავთელი" კი, როგორც ვარაუდობენ, უნდა იყოს შემოკლებული "შავშეთელი" პლატონ იოსელიანის მონოღებული წნობით, იოანე შავთელი იყო მღივანი თამარ მეფისა. 1206 წელს ის თამართან ყოფილა ბოლოსტყვის ომის დაწყება-გათავებისას. ხოლო როდესაც ქართველთა სპა დავით სოსლანის წინამძღოლობით, ბასიანისაკენ გაეშურა იკონიის სულთნის. რუქნადინის წინააღმდეგ საბრძოლველად, წმინდა კეთილმსახური მეფე თამარი სალოწყავად წავიდა. მას თან ახლდა ქართლის კათოლიკოსი თევდორე, კაცი წმინდა და სახიერი მრავალ ეპისკოპოსთან და მონაზონთან ერთად, რომელთა შორის ბრწყინავდა იოანე შავთელი - "კაცი საკვირველი"

აქ ერთი სასწაული აღსრულდა: ღვთისგან წინასწარმცნობელობის მაღლით დაჭიდდებული ევლოგი (მის ხსენებასაყ მართლმადიდებლური ეკლესია 14 აპრილს ზეიმობს) სალოსი წირვის დროს სამგზის დაეცა მინაზე, შემდეგ ხელები აღაპყრო და დაიძახა: "აჰა, დიდება ღმერთსა! ქრისტე ძლიერ არს. ხელნო ევლოგისანო, სპარსთაგან არა გეშინით, განუტყვეთ, რათა ვიდოდის მშვიდობით. წყალობა ღვთისა სახლსა ზედა თამარისსა მოინია" იქ მყოფნი მიხვდნენ, რომ ევლოგიმ საღვთო გამოცხადება მიიღო. ღირსმა იოანე შავთელმა მეფეს უთხრა: "უნყოფი, მეფეო, რომელი ჩვენება იხილა სულელსაგონებელმან, გარნა ჩვენებასა კეთილსა ვაგონებ" (წნობისათვის: სალო-სებად იხოფებოდნენ "ქრისტესთვის სულელნი" ესენი ის

მორწმუნე ადამიანები იყვნენ, რომელნიც ღვთისთვის
 განსაკუთრებულ ღვაწლს აღასრულებდნენ. სალოსებ,
 ხშირად საჯაროდ. პირუთვნელად ამხელდნენ მეფეთ.
 და დიდებულთა მანკიერებებს. თუმცა "სულელობის
 გამო ნაკლებად ისჯებოდნენ. მეორე მხრივ, სალოსებ,
 საკუთარი ნებით იმდარბებდნენ თავს. რათა მაღულად
 და გაუხმაურებლად აღესრულებინათ ღვთისთვის სათნი
 საქმეები). წმინდა იოანე შავთელმა ბასიანის ბრძოლაში
 გამარჯვების სამადლობელი დანერა—"გალობანი ვარძიის:
 ღვთისმშობლისა" რომელიც წარმოადგენს სამადლობელ
 იამბიკოს. იოანე შავთელის ნაწარმოებებიდან უფრო საინ-
 ტერესოა წნობილი ოდა "აზღულომესია" (აზღულომასიაჰ)
 რაჲ სიტყვასიტყვით ნიშნავს "ქრისტეს მონას" და ეს
 უნდა იყოს თბილისებაში შექმნილი პირის ზედწოდება
 თუმცა, დღემდე აზრთა სხვაობაა იმის თაობაზე, თუ ვინ
 შეიძლება ვიგულისხმოთ ასეთ პირად. ზოგიერთი მეცნი-
 ერის აზრით. "აზღულომესიანში" შექმნილია ერთადერთი
 პიროვნება, სახელოვანი მეფე მამაკარი და ეს არის
 დავით აღმაშენებელი. სხვათა აზრით კი, "აზღულომესი-
 ანის" ქების საგანია ორი პირი - ერთი მამაკარი დ.
 ერთი მანდილოსანი. მანდილოსნად მიჩნეულია თამარ
 მეფე, ქების საგანი მამაკარის ვინაობა კი. კვლავ დაუდ-
 გენელია და კრიტიკოსთა ერთი ნაწილი მას დავით
 აღმაშენებლად მიიჩნევს, კრიტიკოსთა მეორე ნაწილი -
 დავით სოსლანად.

რაგინდ მაღალი გემოვნების მქონე შემფასებელი ყოფი-
 ლიყო ნებისმიერი საუკუნისა, უთუოდ მოხიბლავდა იოანე
 შავთელის პოეზიის სინატიფე, სიმსუბუქე და ფერადოვ-
 ნება, რომელზე მერე წარმოადგენა ამ პატარა ნაწყვეტმა

ქლებს შეგვიქმნას:

„უნ, გონიერო, გულისხმიერო,

• თვით მეწიერო, მეფეც ძლიერო!

მიუხდომელო, მიუწვდომელო,

მიუთხრობელო. წრფელ-სახიერო!

განათლებულო, განახლებულო,

განბრწყინებული შიგო წიერო!

გალაღებულო, გალომებულო,

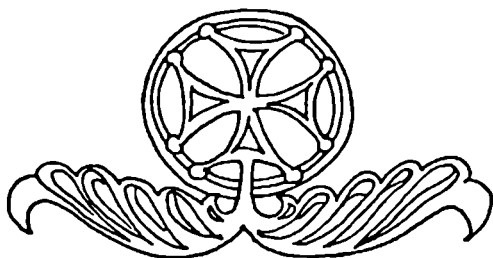
კვლავ გოლიათო გუგლომობიერო!”

სამწუხაროდ, იოანე შავთელის შესახებ ბიოგრაფიული წნობები თანამედროვე მეწიერებას ისევე მწირად მოეპოვება, როგორც მის სახელოვან თანამედროვეთა. თუმცა, სავარაუდოა, რომ ის ინახებოდა იმ ქართულ ხელნაწერებში, რომელზეც თანამედროვე ქართულ საზოგადოებას ხელი ნაკლებად მიუწვდება და არც მკვლევარი ჩანს მრავლად...

მოძიებული წნობების მიხედვით კი, ბერად აღკვერილი იოანე შავთელი ღრმა სიბერეში გარდაწვლილა და გარდაწვლებისთანავე შეურაცხავთ წმინდანთა დასში.

„პო“, ყოვლად სანადელო წმინდაო მღვდელმთავარო იოანე შავთელო და ღმერთშემოსილო მამაო ევლოგი სალოსო, ეკედრენით ღმერთსა. რათა მოგვმადლოს სულით და ხორციით მშვიდობა და სიმრავლე და ვაფიდებდეთ სახიერებას მისსა!”

სიცოცხლე სიცოცხლის წილ...
ნმინლა ზემეცო (II) თაგდაღებული +1289
ხს. დღე 25 მარტი

შენი ქვეყანა გეცადრდა, მისთვის ენაშენო,
მიტომ მტკიცედ დაითმინე ყველა სიმნარტო,
მეფე იყავ და სალოცავ ზატად გინაშენო,
უნინ შენზე აუჯი ვთქვა, უნინ მინა შეო!

ამბობენ, განსაყდელი წოდვის წილ მიეგება ქვეყანას;
და მეორე მხრივ, განსაყდელით წვრთნის უფალი თავი
რჩეულით. საქართველოში მონღოლოთა ბატონობის უამ
განსაყდელს ვინ გამოუღევდა მომავალ გვირგვინოსან
და როგორც კი მოევლინა ამ ქვეყანას უფლისწულ
დემეტრე (II), მათარ ნიაღვარივით იწყეს დენა. -

ჯერ კიდევ ჩვილი იყო დემეტრე. დედა - უსათნო
ესი გვანრა დედოფალი რომ მოუყვლეს მონღოლებმა.

10 წლისა მამას — დავით ულუს გამოემშვიდობა სამუ-
დამოდ. ოზოლი ბავრატოვანი ქართველმა დიდებულებმა
აბაღა ყაენს მიჰგვარეს ურდოში და სთხოვეს, დაემტკიცე-
ზინა საქართველოს მეფედ. პირველი ქორწინება პოლი-
ციური გარემოებებით იყო ნაკარნახევი — 15 წლის
ყმანვილს ტრაპიზონის მეფის ასული შერთეს წოლად.

საფლად დაძთენილიყო თამარის ოქროს ხანის სახელი
და დიდება! თამარის საქართველო სამად იყო გაყო-
ფილი. დასავლეთში დავით ნარინი მეფობდა. სამცხე —
მონღოლთა ყაენს ემორჩილებოდა, მხოლოდღა ქართლ-
კახეთი და სომხეთის ნაწილი დარჩენოდა მეფეს.

ფემეტრეს მერენლოვანების გამო ქვეყანას, ფაქტობ-
რივად, ყაენის მონა — საფუნ მანკაბერდელი განა-
გებდა. მაგრამ რა სრულწლოვანებისა მოიყარა, უამთაღ-
მნერლის გადმოყვებით, შეიქნა: „ჭანითა ახოვან, ფერიითა
ჭაეროვან, შესახედავად ცურფა, თმითა და ნუყ. ...
მწყაზარ და შუენიერი, თვალითა გრემან, ბეჯ-ჩ“.

და შეწყობილ სამფედროთა წესითა, სრული წებნოსახი
და მშვილდოსანი რჩეული, უხვი, მდამალი, გლახი,
ქურივთა და დავრდომილთა მოწყალე, რომელ არ
სამენილ არს ნათესავი მეფეთა, გინა კაწთა”

სულიერი სათნოებით შემკული მეფე დღისით წდილობდა
განეახლებინა ეკლესია-მონასტრები, გაემაგრებინდა რიხე-
ები (დღევანდელი თბილისის სამშენად ამაყად მომზი-
რალი მეტეხის ცაძარიწ ფემეტრეს მეყადინეობით აუგიათ),
ლამით კი „აქუნდა ჩვეულება“, აიღებდა საფუტყეს და
მოივლიდა ქალაქს, რათა თავისი ხელით გაეყრა მოწყალება
გლახაკათვის. ოზოლ-ქვრივთა და მათხოვართაწ ღამით

ინყეს სიარული - ეგება სადმე გადავყაროთო მონყაღე მეფეს. „ამას თანა მოეგო მარხულობა, ღამით ლოცვა და მუხლთყრა ფრიად, რამეთუ ათას ხუთასი მუხლი მოაგდის მდებლად მინასა ზედა, ესრეთ ყოვლითურთ განმშვენებული და განათლებული იყო.“ სამნუხაროდ, შემდგომში როგორც გვამცნობს უამთაღმწერელი, მეფე „სისრულისაგან მყირედ მიდრცა და აღერია ნარმართთა და ისნავა საქმენი მათი უძღებებისა და სიძვისა.“ და მოიყვანა სამი წოლი. კათოლიკოსი ნიკოლოზი დღენი-ადაგ „ამხილებდა მრავლად და ვერ არნმუნა“ და „ამისათვის დაუტევა კათოლიკოსობა“ ყოვლადნმიდა ღვთისმშობლის გამოცხადებით „მოინია ნინაშე ღიმიჭრი მეფისა“ ნინასნარცნობის მადლით გაზრნყინვებული მონა-ზონი ზასილი. რომელმარ ჰკადრა მეფეს: „უკეთუ დაუ-ტევენე უნესონი ქორნიინებანი, მე თავმსდებ გექმნე, რათა კეთილად ნარგემართოს მეფობა შენი.“ ხოლო „ვითარ ვერარა არნმუნა“ მეფესა, საზოლოოდ უთხრა მას: „უკეთუ არა განყენო უნესოთა ქორნილმყოფათა და შეურაყხვენ სიტყვანი ჩემნი, ზოროცად და უპატიოდ მოიკლა მძლავრთა მიერ და ოხერ იქმნე სამეფოსაგან შენისა და შვილნი შენნი მიმოდინენ და სხვამან დაიპყრას მეფობა შენი და იავარყონ სიმდიდრე შენი.“

უნესო წხოვრების გამო, ღვთის ნებით, კეთილად აღარ ნარმართულა მეფე ღემეტრეს მეფობა - ყენი ინვევდა ლაშქრობებში ქართველთა მხედრობას. სხვათა ზრძოლებში წყდებოდნენ საუკეთესო ქართველი ვაჟა-ერეკლე. მონღოლები გამაგრებული რიხე-ქალაქების ასაღებად ჰირველად ქართველებს აგზავნიდნენ. მერე კი თვითონ

შეუცევდნენ მოქანრულო მონინააღმდეგეს. როცა ზრძოლის დროს მონლოლები უკან იხევდნენ, ქართველები ხშირად სიამაყით ამბობდნენ: ჩვენ უკანდახევა არა გვჩვევიაო და თავისი მტერ-მაოხრებლებისათვის იხოეზოდნენ. მარტო მესოპოტამიაში დემეტრეს სარდლობით მეზრძოლი სამი ათასი ქართველი თითქმის ერთიანად შეაკვდა ეგვიპტელებს. ხოლო ეგვიპტეში ერთ-ერთი ნარუმატებული ზრძოლისას 4000-ზე მეტი ქართველი მოისრა.

მეფე დემეტრეს ამ ომში 5 ათასი ქართველი ჰყავდა ნამოყვანილი. ქართველებმა აქარ მოინდომეს, პირველებს დაენოთ ზრძოლა. მონლოლებსაჲ მეტი რა უნდოდათ? მეფე დემეტრემ 200 რჩეული ქართველით ეგვიპტელთა რიგები გააპო და სასულთნო დროშის ხელში ჩასაგდებად გაემართა. 12 ათასმა ეგვიპტელმა სულთნის ზრძანებით ალყა შემოარტყა დემეტრეს რაზმს. უწყებ სულთნის სარდალმა შუბით წხენი მოუკლა დემეტრეს. მეფე უნაგირიდან ჩამოხტა და ფეხდაფეხ განაგრძო ზრძოლა. „ჩემი სიკვდილი არაფერია, ოღონდ შენ იწოწხლე მეფეო!“ – შესძახა აზამ სიქანელის ძემ და მეფეს წხენი მოართვა. თავგანწირული ქართველი მტრის შუბით განგმირული დაეცა. მეფემ კი მოასწრო ამხედრება და ამ დროს ქართველთა მამუელმა ჯარმაჲ მოუსწრო. 4800-მა ქართველმა მტრის რკალი გაარღვია და მეფეს ირგვლივ შემოერტყა. მონლოლებს კი ამ დროს ზრძოლა უკვე მიეცოვებინათ. ეგვიპტელთა და ქართველთა შერკინება შუალამედე გაგრძელდა. დემეტრე მეფე 800 კარითლა დაზრუნდა სამშობლოში. ამასიის უცხო მინას 4 ათასი ქართველის წხედარი შერეოდა...

არ დაუფასდა მონღოლთა სამსახური მეფეს... მონღო-
ლებში რომელიმე ყაენი იშვიათად კვდებოდა ზუნებრივი
სიკვდილით. ისინი შეთქმულების მსხვერპლნი ხდებოდნენ.
ისევ დაიხლართა ინტრიგები მონღოლთა ყაენის კარზე...
ამჯერად არღუნ ყაენის პირველი ვაზირი ზულა ამხილეს
შეთქმულებაში.

ზულა მძახალი იყო დემეტრესი და მის თავზე
სავდრო ღრუბლები ჩამოწვა. მეფე ყაენმა იხმო.
კარგად უნყოფა, რას ნიშნავდა ყაენის კარზე ხმოზა.
მაგრამ თუ არ ეახლებოდა, განრისხებული მონღოლები
საქართველოსკენ გამოილაშქრებდნენ... მეფემ საკუთარი
თავის მსხვერპლად შენიშვა ამჟოინა ქვეყნის აოხრებას
და ურდოში გასამგზავრებლად მოემზადა (უკეთუ არ
ნარვიდე ყაენის წინაშე, დასცურობით ვიყრი, მომკლავს,
— უთხრა მეფემ სამეფო დარბაზის ნევრებს).

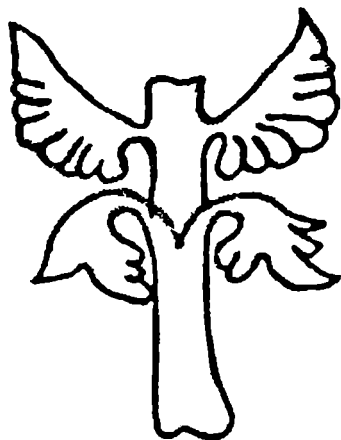
„ან თუ შენ დასდებ სულსა შენისა ერისათვის, ჩვენ,
ყოველნი ეპისკოპოსნი ვიცვირთავთ ყოფვათა შენთა“ —
აღარ დაუშლიათ ღვანლის ცვირთება ეპისკოპოსებს.

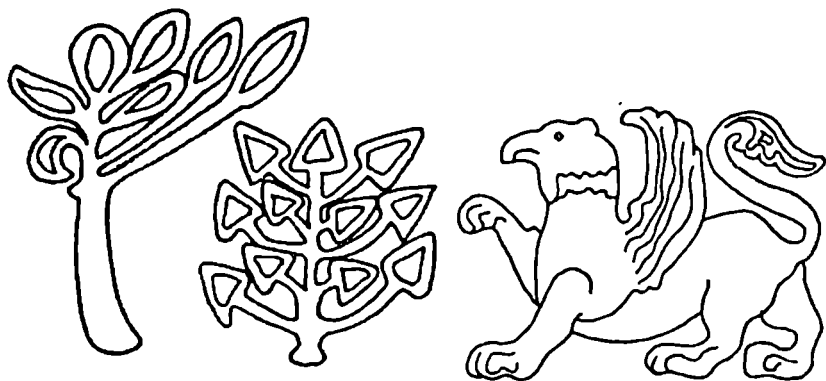
და როგორც ელოდა, ურდოში სიკვდილით დასჯა
გადაუნყვიტეს. ქართველმა დიდებულებმა სწაფეს გაე-
პარებინათ საპრობილეოდან, მაგრამ მათ თავად მეფე
აღეპართა ნათლის სვეტად: ან თუ ნარვიდე, უბრალო
ერი მოისრას. რა სარგებელ არს, უკეთუ ყოველი
სოფელი შევიძინო და სული ნარვინყმიდოო.

სიკვდილის წინ ილოყა დემეტრემ. მიიღო წმინდა ზი-
არება და სული უფალს შეავედრა. (ეს მოხდა 1289
წლის 12 მარტს მოვაკანში, მდინარე მტკვრის პირას).
თითქოს სამყარომ აღნიშნა თავდადებული გვრიგვინოსნის

გარდაცვალებამ და მზე დაბნელოდა უფლის ნებით...

ღ. დემეტრეს გვამი ფარულად გამოხსნეს ქართლის კათო-
ლიკ. ი. ანრაჰამ I-მა (1282-1310), რომელიც ურდოში
თქნა და დემეტრეს და მოსე მღვდელმა. თბილისელი
მეთევზეების დახმარებით საქართველოში ურმით ჩამო-
ასვენეს. მამა-პაპათა საძვალეში - მცხეთას დაკრძალეს.
ერმა მას უწოდა „თავდადებული“ ამ თავდადებისათვის
ქართულმა მართლმადიდებელმა ეკლესიამ მეფე დემეტრე
ნმინდანად შერაყბა. ხსენების დღედ კი 25 მარტი დაად-
გინა. საგულისხმოა, რომ ზუსტად ორი წლის თავზე
მეფე დემეტრეს გარდაცვალებიდან 1291 წლის 12 მარტს
მოამთვეს არღუნ ნოინი, „რომელ დასთხია სისხლი
უზრალო მრავალი და იკადრა ქებულისა ღმრთისასა
ხელის შეხებად.“

გამოები სულისა თჳისისა და
აღმსარებელი მცნებისა უფლისა
წმინდა გოცნა დადიანი +მკ-13 ს.
სს. დღე 12 აგვისტო

ჰკვიანი და ნიჭიერი ჩინგიზ ყაენის სარდლობით
მონღოლებმა თითქმის ნახევარი დედამინა დაიპყრეს
და მილიონობით ადამიანი გაჟლიტეს. დაპყრობილი
ქვეყნები პირნმინდად გაიძარცვა და მოსახლეობა დაიმძა.
მონღოლთა რბენების ფლოქვებქვეშ საქელად იქნა აყვა-
კებული ბალ-კენახენი და ყანები. მძიმე უღლის ქვეშ
მყოფი ერის ხვედრი მე-13 საუკუნეში სრულად გაი-
ზიარა აღმოსავლეთ საქართველოს ქართველობამაჲ,
რომელსაჲ თამარის მმართველობის ოქროს ხანის
შემდგომ, მართლაჲ რომ უმძიმესი ჟამი დაუდგა. მონღო-
ლებმა აღწერეს 11-დან 60 წლამდე ასაკის ყველა

მამაკარი. ყოველგვარი პირუტყვი, ყანა, ბაღი, ბოსტანი, ვენახი, საძოვარი და ყველაფერზე წაღ-წაღკე დიდი გადასახადი დაანესეს. გარდა ამ გადასახადებისა, ყაენმა ყოველწლიურად, ფულადი სახით 50 ათასი ოქროს გადახდავ მოითხოვა. სხვა იყო სამხედრო ზეგარა. რაყ ყოველწლიურად მრავალი ათასი ქართველი ჭაბუკის მონღოლთა ომებში მონაწილეობას ითვალისწინებდა. დამპყრობთა თავხედობას საზღვარი აღარ ჰქონდა: ერთხელ მონღოლები მეფის სამზარეულოში შეიჭრნენ და შამფურზე შესანვავად გამოადებულ კრავზიერ კი გადასახადის გადახდა მოითხოვეს...

ას ნელინადს გაგრძელდა მონღოლთა ბატონობა, მაგრამ მაინც არ გატყდა ქართველობა. ერთ მშვენიერ დღეს ქვეყნის მოჭირნახულე ერისთავები კოხტასთავზე შეიკრიბნენ. ერისთავებს მონღოლთა წინააღმდეგ აჯანყება განეზრახათ. დათქვეს დღე და დრო, როცა თავიანთი ჯარებით ჭავახეთში შეგროვდებოდნენ და მტერს ეკეთებოდნენ. კოხტასთავიდან ყველაზე ადრე წოტნე დადიანი და კახაბერ კახაბერის ძე გამოემგზავრნენ, რათა დასავლეთ საქართველოში დროულად შეეკრიბათ ლაშქარი და ჭავახეთში გადაეყვანათ. დანარჩენი ერისთავნი კი ის-ის იყო, დაშლას აპირებდნენ, რომ თავს დაადგათ მონღოლთა რაზმი და ყველა წარჩინებული დაატყვევა. როგორც ჩანს, ვიღაც მოლა-ლატემ დააბეზლა ქართველები.

დატყვევებული ერისთავები სომეხთა ქალაქ ანისში წაასხეს. ქართველები შერევის მიზეზად მონღოლთათვის ხარკის აკრებას ასახელებდნენ. მაგრამ ეს

არ დაიჯერეს მონღოლებმა. ნოინის ბრძანებით, მთავრები გააშვილეს, ტანზე თაფლი წაუსვეს და პაპა-ნაქება სიყხეში, თაკარა შიშზე დასხეს. ასეთი დამამ-წირებელი სასჯელით წდილობდა მტერი შეთქმულების მხილვას...

დათქმულ დღესა და ადგილას ჯარით მხოლოდ წოცნე დადიანი გამოეხადდა. შეიცყო მომხდარი და "მნუხარე იქმნა უზომოდ" ჯარი უკან გაბრუნა, თავად კი, ორი კარის თანხლებით, იქით გაემგზავრა, სადაც დატყვევებული წარჩინებულები ჰყავდა მტერს. წოცნემ სასიკვდილოდ განწირული თანამოძმეები რომ იხილა, წბენიდან ჩამოხტა. სამოსელი გაიხადა, თვითონ შეიკრა ხელ-ფეხი და გვერდით მიუჯდა მათ. მოსვლის მიზეზი ჰკითხეს გაკვირვებულმა მონღოლებმა, ჩვენ იმისთვის ვიყავით შეკრებილები, რათა განგვეგო ხარაჯა თქვენი და ბრძანება თქვენი აღგვესრულებინა და თუ ჩემი ამხანაგები ამის გულისთვის დაისაჯნენ, დე, მიერ მათი სასჯელის თანაზიარი ვიყო - მიუგო თავდადებულმა მამულიშვილმა. წოცნე დადიანის საქრეილმა მონღო-ლებიერ კი შეძრა, ამგვარმა მაგალითმა მოძმის სიყვა-რულისა ისინი გააოჯა. "ყოველთა ქართველთა შენ მოგანიჭებთ და შენდა მონდობილ ვართ" - უთხრეს მათ წოცნეს და ყველანი გაათავისუფლეს.

ამ ამბიდან 7 საუკუნის შემდგომ პოეტმა შოთა ნიშნი-ანიძემ მშვენიერი სტრიქონებით შეაქო წოცნეს თავდა-დება, რომელშიც "გმირობისა და ვაჟკარობის უბადლო მეროდნე" მონღოლსაერ უძღვნა თავისი ნილი ხოცბა.

წოცნე გმირია.

დიდებული გმირი.
მაგრამ თუ ბიჭები ვართ,
ნუ ვადიდებთ
მარტოოდენ წოცნეს,
ვახსენოთ სახედაღრეჭილი
ლოძი მონღოლიურ,
გმირობისა და ვაჟკაცობის
უზადლო მეროდნე”

მაგრამ ეს შემთხვევა გამონაკლისი იყო. ზოგჯერ უმნიშვნელოდ მიზეზიერ კი საკმარისი ხდებოდა მათ განსარისხებლად და კაცთაგან არავინ უწყოდა, რა სახის სასჯელი ელოდა ზრადლებულს. მაშინდელი სომეხი ისტორიკოსის წნობით, მონღოლები შერისხულის უწყალოდ უკრავდნენ ხელებს უკან და სკემდნენ ნედლი ჭოხებით. ვიდრე მთელი სხეული არ დაეჩეჩქებოდა. შემდეგ მიუშვებდნენ შეუზრადლებლად თავიანთ ზრაზიან ძაღლებს. რომელნიერ მიჩვეულნი იყვნენ ადამიანის ხორცის ჭამას” ამგვარი სასჯელი არა მხოლოდ საზოგადოების დაბალი ფენის წევრებს ელოდათ. იმავე სომეხი ისტორიკოსის წნობით, ერთხელ ჰულაგუ ყაენმა სულ უზრადლო დაბეზღების გამო, საკუთარი ხელით ასო-ასო აკუნა და ძაღლებს შეაჭამა საქართველოს ამირსპასალარი ზაქარია – “კაცი პატიოსანი და სახელმთხვეჭილი” ათასი ჭირის მნახველი იყო ერისთავი შანშე. შვილის ასეთი გაუგონარი სისასტიკით მოკვდინებამ კი თავზარი დასწა. შვილზე დარდსა და მწუხარებას გადაჰყვა შანშე ერისთავი...

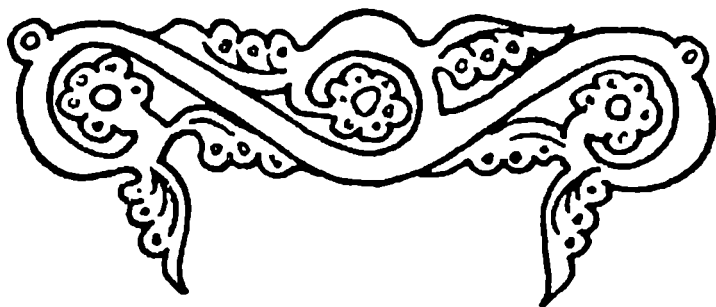
აი, ამგვარ დაუნდობელ მტერს ეახლა თავისი ფეხით
წოტნე დადიანი, თუმცა, იქნებ რწმენა ჰქონდა სომეხთა
ქალაქისაკენ მიმავალ წოტნეს, რომ მოხდებოდა ის,
რაც მართლაც მოხდა და თავისი გაზედულებით იხსნიდა
თანამომძეებს. თუნდაც ასე იყოს! ამგვარი რწმენა
ღვთისგან ხომ მხოლოდ რჩეულებს – გულისთ წმინდა
აფაშიანებს ეძლევათ!

აღბათ ამიცომაყ იყო, რომ მე 13-საუკუნიდან მოყო-
ლებული, ქართველი ერი ყოველთვის წმინდანის
ჭოლოფას ჰაჭივს მიაგებდა წოტნე დადიანს. და მისი
გმირობა ყოველთვის იყო მაგალითი სარწმუნოების
სიყვარულისა – რისი გამოვლენაწა მოყვასის სიყვა-
რული.

1999 წლის 26 ოქტომბრის წმინდა სინოდის განჩი-
ნებით და მართლმორწმუნე ერის ნებით წოტნე დადი-
ანი წმინდანად შეირაყბა.

სამწყხაროდ, ისტორიამ ვერ შემოგვინახა წოტნე
დადიანის დაბადებისა და გარდაცვალების თარიღები
(მონღოლების ნინააღმდეგ მონყორილ 1259 წლის
აჯანყებაში წოტნე დადიანის სახელი აღარ ჩანს. ვარაუ-
დობენ, რომ ამ დროისათვის ის უკვე დაღუპული იყო).
სამაგიეროდ, ჩვენ შეგვიძლია ვიდღესასწაულოთ 12
ავისტო – წმინდა წოტნე დადიანის ხსენების დღე.

დამღებო სულისა თვისისა და აღმსარებლო მცნებისა
უფლისასა, კარო კეთილო და სრულიო, წმინდაო წოტნე
დადიანო, ეკედრე ღმერთსა ჩვენ ყოველთათვის.

და ჩოკვა მახვილშა თაჟი წაჩქვეთა წმ.
ნიკოლოზს, მოჰჩილშა თაჟშა შვიდეზის აღიდუ
უფალი: „დიდება, შენდა. ქრისტე ღმერთო“

ნმინდა ჩიხოლოზ დვალი +1314

ხს. დღე 19 ოქტომბერი და 25 თებერვალი

ნმინდა მონამე ნიკოლოზ დვალი მართლმორწქე ქრისტიანთა შვილი იყო. მშობლებმა იგი დაბადებიდანვე უფალს მიუძღვნეს. 12 წლის ყრმა ნიკოლოზი კლარჯეთის უდაბნოში წავიდა, ბერად აღიკვერა და უღრცვინველად შეუდგა „ცკბილსა უღელსა მონაზონებისასა“ შემდგომ კლარჯეთის უდაბნოდან გულმა იერუსალიმის ნმინდა ადგილების მოსანახულებლად გაუწია, სადაც საბოლოოდ ქართველთა ჯვრის მონასტერში ამჯობინა დამკვიდრება. აქ მხურვალე ქრისტიანის გული მონამეობრივად აღსრულების სურვილმა შეიპყრო და ღმერთს ეკედრებოდა,

მოყრქულების მსგავსი აღსასრულის ღირსი გაეხადა.

იმ დროისთვის მაქხოვრის საჯაროდ აღიარება საკმარისს ნარმოადგენდა, რამაჲ ვერ შეძლო ნმ. ნიკოლოზის დაძინება და ერთ-ერთი საჯარო ქადაგების დროს იგი შეიპყრეს. ამ შემთხვევაში, ქრისტიანებმა - შეძლეს ნმ. ნიკოლოზის გამოსხნა. რომელიერ შემდგომ მოძღვრის კურთხევით კვიპროსის ქართველთა მონასტერში გაემგზავრა. ერთხელ ნმ. იოანე ნათლისმცემლის ხატის წინ ღოჯვისას, მას შემოესმა ხმა: „ნიკოლოზ, აღდეგ და იერუსალიმს წარვედ და მანდა არს ზერი ქართველი და მან გასწაოს გზაჲ ქოვრებისა და ნამებისა გზასა განგამტყიროს, რამეთუ მისდა ბრძანებულ არს შენთვის, რამთა გმართებდეს“

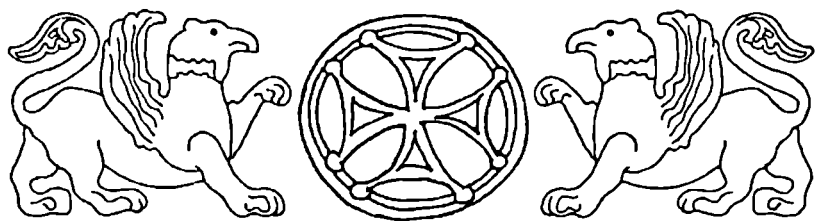
ნმინდა ნიკოლოზი დაბრუნდა იერუსალიმში და ყოველივე მოძღვარს აუწყა. მოძღვარს ხანგრძლივი ღოჯვის შემდეგ გამოეხადება ჰქონდა, რომ ნმინდა ნიკოლოზი დამასკოში უნდა გამგზავრებულიყო. დამასკოში ჩასული ნმინდანი წარმართთა შესაკრებელში შევიდა. უსჯულოთა წინაშე აღიარა ქრისტე და ამხილა მათი უგუნურება. განრისხებულმა წარმართებმა ნმინდა აღმსარებელი სასტიკად გვემეს და ღილეგში ჩაავდეს. მიტროპოლიტმა და ქრისტიანებმა ძლივს მოახერხეს მისი გამოსხნა. ასე მოხდა ორგზის... საბოლოოდ, სასტიკად ნაგვემი და დაწყლოვებული ნმინდა მონაშე იოანე ნათლისმცემლის სასწაულებრივი გამოეხადების შემდგომ განიკურნა.

ქალაქის ამირამ შემთხვევით ნახა იერუსალიმში გასამგზავრებლად მომზადებული ნმინდა ნიკოლოზი. იწო, შეიპყრო და ამირთა-ამირა ღენგიზს გაუგზავნა. ღენგიზმა გადაწყვიტა, ცბილი სიტყვით ერდუნებინა ნმინდანი და

მაჰმადიანობის მიღება შესთავაზა. წმინდა ნიკოლოზმა გაზე-
დულად აღიარა ქრისტე, ამირთ-ამირამ მისი მოკვდინება
ბრძანა. წმ. ნიკოლოზი აღმოსავლეთისაკენ მიბრუნდა,
ნებით მოუდრიკა მახვილს ქედი და თქვა: „დიდება შენდა,
ქრისტე ღმერთო, რომელმან ღირს მყავ შენთვის სიკუ-
დილისა“ მახვილმა თავი წარკვეთა წმინდა ნიკოლოზს.
მოჭრილმა თავმა კი შვიდგზის ადიდა ღმერთი და ხმა-
ჰყო: „დიდება შენდა, ქრისტე ღმერთო!“ ამ სასწაულის
მხილველმა სპარსელებმა წმინდანის გვამი დაწვეს, მისი
ნამების ადგილს სამი დღე ნათლის სვეტი ადგა.

წმინდა ნიკოლოზის მოძღვარმა თავისი სულიერი შვილის
მონაშემორივი აღსასრული რომ შეიგყო, ღმერთს შეე-
ვედრა, გამოეყხადებინა მისთვის, შეირაყხა თუ არა ნიკო-
ლოზი წმინდა მონაშეთა შორის და მან იხილა ნათლითა
და სურნელებით შემკული წმინდა მთა, რომელსაჲ ამშვე-
ნებდა გუნდი წმინდა მონაშეთა. ქეცრში ბრწყინავმა
წმინდა დიდმონაშე გიორგიმ იხმო ნიკოლოზი და მოძღვრის
სახილველად მოუწოდა: „ნიკოლოზ! გამოვედ და იხილე
ბერი ესე, შენი მოძღვარი, რამეთუ მრავალი წრემღნი
დასთხია შენთვის. ნიკოლოზმა მოიკითხა მოძღვარი და
დაამშვიდა „აჰა, მიხილე მეცა და ჩემი ადგილიცა და
ამიერითგან ნულარა მწუხარე ხარ ჩემთვის“

წმინდა ნიკოლოზ დვალი ენამა 1314 წლის 19
ოქტომბერს. ამიციომაჲ საქართველოს ეკლესია წმ.
ნიკოლოზ დვალის ხსენებას აღნიშნავს 19 ოქტომბერს
და 25 თებერვალს, როდესაჲ მასთან ერთად იდღესასწაუ-
ლებს ლუკა იერუსალიმელისა და პროხორე ქართველის
ხსენებაჲ.

მეფისა და ერისთავის თავადღებული
ნშინლა ჴოთამ ზელგინიძე +1465
ხს. დღე 12 ნოემბერი

1446 წელს ქართლ-კახეთის მეფედ აკურთხეს გიორგი VIII - ძე ალექსანდრე დიდისა. იმ დროისათვის საქართველო სულ ახალი დაქუჩმარებული იყო სამეფო-სამთავროებად. გიორგი მერვემ თავისი მეფობის წლები ქვეყნის ერთიანობისათვის ბრძოლას შეაღია, მაგრამ ბოლომდე მაინც ვერ აღკვეთა ქვეყანაში ღალატი და შინაომები. კახელი დიდებულები ქართლელებს ებრძოდნენ, ქართლელები იმერლებს, იმერთა მეფეს კი ხშირად ჰქონდა ომი გურიის ან სამეგრელოს მთავართან. გიორგი მერვეს სურდა, თავდაპირველად დაემორჩილებინა მესხეთი, ანუ სამცხე. რომლის მთავარი - ყვარყვარე ათაბაგი განუდგა, მერე კი დაეპყრო იმერეთის სამეფო, სადაც ბრძანებლობდა ბაგრატი და ბოლოს, საქართველოს სხვა ნაწილები შემოერთებინა. გიორგი მეფის ამ ამალაში ირიყებოდა აზნაური იოთამ ზედგინიძე,

რომელიც აღჭარებდაში მოჰყავდა მეფის განზრახვას და მის წარმოდგენაში მეფე გიორგი იხატებოდა მეფედ ერთიანი საქართველოსი. ამას გარდა, იოთამს მეფე გიორგი უყვარდა. როგორც ადამიანი და მეგობარი. ერთგულად დარაჯობდა მეფის სიწოწხელეს და მზად იყო, მისი კეთილდღეობისათვის არაფერი დაეშურებინა.

1465 წელს გიორგი მეფე სამეხეს გაემართა უვარუვარე ათაბაგთან საომრად, „რათა შურ-ავოს ათაბაგსა“ ჭავა-ხეთში, ფარავნის ტყის ერთ მხარეს, სწორედ იქ, სადაც წმინდა ნინომ პირველი ღამე გაათია საქართველოში, გიორგი მეფის ჭარი იყო დაზანაკებული. მეორე მხარეს – უვარუვარე ათაბაგისა.

გიორგი მეფის მტრებმა ომის თავიდან ასაწილებლად, გადაწყვიტეს მზაკრული მეთოდისთვის მიემართათ: ღამით, მალულად თავს დასხმოდნენ მძინარე გიორგი მერვეს და მოეკლათ. ზედად, ეს შეთქმულება დროულად შეიტყო იოთამ ზედგინიძემ. იოთამმა მაშინვე მოახსენა შეთქმულების თაობაზე მეფე გიორგის. მაგრამ მეფე თავად უბოროტო, კეთილი ზუნების ადამიანი იყო და ამგვარი მზაკრული ქმედება ვერც სხვისა წარმოედგინა. იოთამის ნათქვამიერ ზედმეტი სიფრთხილეს მია-წერა: „არა ირწმუნა. ვინაიდან უგონებელი იყო მათგან ღალატი მეფისა“

როცა იოთამმა კერა და კერ დაარწმუნა მეფე ღალატში, შესთავაზა:

„უკეთუ ვერბი და არა ჭეშმარიტ არს სიტყვა ჩემი, ან გვედრებნი, რათა არა მოიკლა თავი' წუდად, არამედ ღამესა ამას მე დავწვე საგებელსა შინა შენსა“ მეფე

დათანხმდა. რადგანაჲ დარწმუნებული იყო, რომ არავითარი შეთქმულება მის წინააღმდეგ არ არსებობდა და იოთამის მოსიყვარულო გული უსაფუძვლო ეჭვიანობას შეეპყრო. საღამოს იოთამა მეფის საწოლში დაიძინა. მეფეს კი ფიქრი არაფრისა ჰქონდა, ეგონა — მეორე დღიას კვლავ „დილა მშვიდობისას“ უსურვებდა ერთგულ მსლემელს.

იოთამი კი იწვა მეფის ქვეშაგებში და მოთმინებით ელოდა მკვლელებს, თან ღოჯულობდა. მოსალოდნელ სიკვდილთან უშიშრად მისაგებებული ძალის მონიჭებას შესთხოვდა უფალს და ავედრებდა თავის ქვეყანას, მეფე გიორგის, თავის შთამომავლობას. ამგვარ ღოჯვასა და ფიქრში განვლო შუალამეშ, მკვლელნი კი არა და არ ჩანდნენ. თავად იოთამიჲ კი დაეჭვდა თავის ნათქვამში. ამასობაში ირიჲრაჲა. მთელი ღამის უძინარ მჯვლებს ჩაეძინათ და იოთამსაჲ წასთვლიმა. სწორედ ამ დროს, დილის ბინდბუნდში გამოჩნდნენ მკვლელები, ფეხაკრეფით შეიპარნენ მეფის საწოლ ოთახში და უმოწყალოდ დაუშინეს ხანჯლები იოთამს. დაიკვნესა იოთამმა. მკვლელებმა იწნეს ხმაზე მეფის მსლემელი ჯა მწარედ მოტყუებულნი, სასწრაფოდ გაუჩინარდნენ.

დილით, რომ შესსნა თავისი საწოლი ოთახის კარი მეფე გიორგიმ, საზარელი სანახაობა წარმოუდგა თვალნი: მრავალგან მიიმედ დაჭრილი, სულთმოზრძავი იოთამი სისხლში წურავდა და მწირე დროლა დარჩენოდა სიკვდილამდე. თავზარდაცემული მეფე თავის თავს აზრალეზდა ერთგული მსლემლისა და მეგობრის სიკვდილს და საშინელ სინანულში ჩავარდნილიყო.

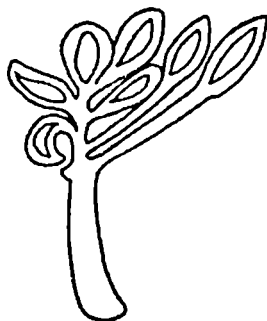
მღუჭარე წრემღებით ციროდა და მხურვალე აღერსით
წდილობდა, გაეხანგრძლივებინა სიწოწხლე იოთამისათვის.
იოთამი წოჭა მოსულიერდა და ამ ქვეყნიდან ნასვლის
ნინ მეფეს თავის შთამომავლობაზე მზრუნველობა შეა-
ვდრა. მერე კი მის მკლავებში დალია სული.

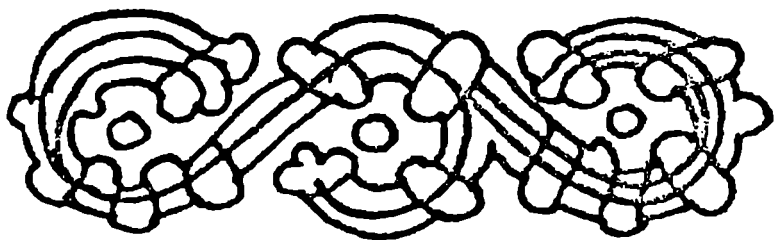
გიორგი მეფემ იმავე დღეს შეიპყრო იოთამის
მკვლელნი და სიკვდილით დასაჯა. ხოლო ომის დამთავ-
რების შემდეგ იოთამის შვილებს დიდძალი მამულები
ჴმოძა და თავადობა დაუმკვიდრა.

შემდგომში სახელოვანნი თავადნი ამილახვარნი იყვნენ
პირდაპირი შთამომავალნი აზნაურ იოთამ ზეფგინი-
ძისა.

საქართველოს ეკლესიამ კი ღვთივდადგენილი მეფი-
სათვის თავდადებული ქრისტიანი წმინდანთა დასში
შერაჯა

კეთილმსახურო და გვირგვინშემოსილო მონამეო
იოთამ, ეკედრე ღმერთსა ჩვენ ყოველთათვის!

აღდგომის ღამეს აღსრულებულნი
წმინდანი 6000 მონამკ, შაჟიფი გაროჯის
უღახლოში მონყეცილნი +1624
ხს. დღე ბრწყინვალე შვიდეულის სამშაბათი

იღვა 1615 წელი.

სპარსეთის შაჰმა შაჰ-აზას პირველმა შეუძახა თავის
ურიცხვ ლაშქარს და საქართველოსკენ გამოაჭენა.
მძვინვარე შაჰის ლაშქარი ირეხლს აძლევდა ქართველთა
უმძვენიერეს ზალ-ვენახებს და მახვილით სიწოცხლეს
ასაღმებდა ზავშვენსა თუ მოხუცებს. ზოლოს, სისხლით
დამთვრალი მზრძანებელი სანადიროდ და გულის
გასამხიარულებლად გარე კახეთის ველებს ესტუმრა.
გარეჯის მთებში შემოაღამდა და იქვე დაზანაკდა ჯართან
ერთად.

შუალამე გადასული იყო, მაგრამ შაჰს ჯერ კიდევ არ
ეძინა. მოულოდნელად კარავში მოეღვარე სინათლის
შუქმა შემოაღნია. წნობისმოყვარე და ფრთხილი შაჰი

რ. გამოიჭრა და თვალწინ საკვირველი სანახა-
ზა აარსოულდა: შორს, მთაზე მოძრაობდა წყნხოვანი
მწკრივი — ერთად შეკრებილი გარეჯელი მამები საზე-
იმოდ აღნიშნავდნენ აღდგომის დღესასწაულს.

შაჰს მოახსენეს: „ერთად შეკრებილი ბერები ანთებული
სანთლებითა და გალობით გარს უვლიან ეკლესიას და
ეს არისო წყნხოვანი ნათების მიზეზი. განრისხდა
ირანის მზრძანებელი: გამოდის. რომ ცუდიად მეგონა
აქამდე, თითქოს ჩემი შიშით საქართველოში ჭიანჭვე-
ლებიერ სოროებში იმალებოდნენო. განრისხებულმა
ბერების ამონაცეცის ბრძანება გასცა.

შაჰის გული იმ ნუთში წარმოადგენდა დიდ შესაყ-
რებელს ამქვეყნიური ბოროტებისას, და რადგან დიდი
ბოროტების გასანეიტრალებლად, ქვეყნად დიდი სიკეთერ
არსებობს, იმავე ღამეს ღმრთის ანგელოზი გამოეცხადა
დავითგარეჯის ლავრის წინამძღვარს ღირს არსენს და
საზეიმოდ აუწყა: „უფალი ჩვენი იესო ქრისტე, დღეს
უკელას თავის ზეციურ სავანეში მოგინოდებთ. ამ ღამით
თქვენ დიდი გამოყდა გელით, მახვილით მოისრებით.
ვისაჲ სურს, დაზოგოს თავისი დროებითი სიწოწილე,
დაე გაიქცეს ან დაიმაღლოს. ხოლო ვისაჲ სწყურია,
იხსნას სული თვისი მარადისობისათვის, აქ დაელოდოსო
მინიერ გარდაცვალებას. ამის შემდეგ ანგელოზი გაუ-
ჩინარდა. ღირსმა არსენმა კი ანგელოზის დანაშარები
მონასტრის საძმოს მოახსენა. მამებმა მშვიდად მიიღეს
უნაება და უკანასკნელი ღვანლის აღსრულებისათვის
ინაყს მზადება. მხოლოდ ორ მორჩილს წარსტყარა
გულისყური ამ ნუთისოფელმა. მყრეოდენი თათბირის

შემდეგ მათ მიატოვეს მონასტერი.

გარეჯელმა მამებმა აღასრულეს ლიტანიობა და სიხარულით აუწყეს ერთმანეთს: „ქრისტე აღსდგა! ჭეშმა-რიტად აღსდგა!“ გარეჯის მონასტრის კედლები სიხარულით იუტენთებოდა მათი ომახიანი შეძახილებით. ჰაერს ფიქნლად ჰკვეთდა და არემარეს ჭიუჭად ეფინებოდა ქრისტეს კრავთა ხმები. ბერები სიყვარულით ემთხვეოდნენ ჯვარსა და სახარებას და უკანასკნელად ემშვიდობებოდნენ ერთმანეთს.

წმინდა ალფგომის მონასტერში საღმრთო ლიტურგია დაიწყო. ნირვის დასასრულს „მამაო ჩვენოს“ გალო-ბისას, დოღებისა და ზურნის ხმაურით სპარსი მეომრები გარს შემოერტყნენ სავანეს. ღირსი დავითის ღაღის ნინამძღვარი მაშინვე გავიდა სპარსთა მეთაურთან და სთხოვა. მყრე ხნით მოეწადათ, დაეწლიათ ღვთისათვის მსახურება. დადგა დრო ზიარებისა: მონასტრის ძმები სათითაოდ ეზიარნენ ქრისტეს უხრწნელ სისხლსა და ხორცს. ამის შემდეგ კი ყველა ბერი, ნინამძღვრის ჩათვლით, საზეიმო მანჭიით შეიმოსა. ნინამძღვარმა ხელში აიღო კვერთხი და ჯვარი და ექვსი ათასი ძმის თანხლებით გარეთ გამოვიდა. სპარსთა ნინამძღოლის პირისპირ წარდგა ღირსი არსენი და უშიშრად მოახსენა: „აღასრულეთ, რაჟ ნაბრძანები გაქვთ. მე და ჩემთან ერთად ეს მხედარნიც სიხარულით ვეგებებით შენს მახვილს“ ღირს არსენს პირველს მოჰკვეთეს თავი. შემდეგ კი გამხეყებული სპარსნი სხვა ბერებს დაერივნენ. ამოხოცეს უკლებლივ ყველა და მათი პატი-ოსანი სხეულები მინდვრის ბაღახეზივით მიმოაბნიეს.

სასტიკად ააოხრეს ქრისტეს აღდგომის სავანე. აღდგომის სავანის ცაძრებსა და სენაკებში აღიბეჭდა და საუკუნეთა მანძილზე წხადად მოჩანდა მონამეთა სისხლის ლაქები.

მაღლე ყველაფერი დასრულდა. სპარსელებმა უსჯულო-ენას წოდებები მიუმატეს. გარეჯელმა მამებმა ღვთიურად აღასრულოს უკანასკნელი მოვალეობა და ნათელში გაბრწყინდნენ, რის დასცურადაც მათ სხეულებზე დაეშვა სამი მანათობელი სვეტი და სამი ღლე-ღამის მანძილზე აღმართული იყო გარეჯის თავზე, ჰაერში კი მიერწრავდა უთვალავი ვარდნაფერი გვირგვინი. რომელიერ აფრქვევდა განსაკუთრებულ კეთილსურნელებას. მხოლოდ ორი გვირგვინი გამოკიდებოდა საერო-დავად ზეუას. თითქოს ზეუა მნუხარებდა იმის გამო, რომ მათი პატრონები შეუშინდნენ ამ გვირგვინებით შეემკოთ თავები... და სიკვდილს გამორიდებული ორი მორჩილიერ, ხელახლა მიუბრუნდა პასუხს კითხვაზე: მონაზონობა ღვთიურად სიკვდილისაკენ და თუ ადამიანი საკუთარი სურვილით თმობს ამქვეყნიურ სიამებებს – იმისათვის, რათა წავიდეს მონასტერში, შეიგრძნოს სიკვდილი და, მასთან ერთად, მარადიულობა და როცა ღვთის დახმარებით გელეზა კარი წათა სასუფევლისა, რაგომლა იხევ უკან, რაგომ არ გინდა ენვიო მას?! რას გამოექწნენ და რისთვის? მონაზვნებს თითქოს რაღაც ძლიერ ფაქიზი სიმი შეერხათ. დაემვნენ რა ორი მონასტრის გამყოფ ღარგაფში, ისინი აღმოჩნდნენ წმინდა დიდმონაძე იაკობ სპარსელის სახელობის მონასტრის პირდაპირ. აქ ქრისტეს მხედარნი, მგლებივით განმძვინ-

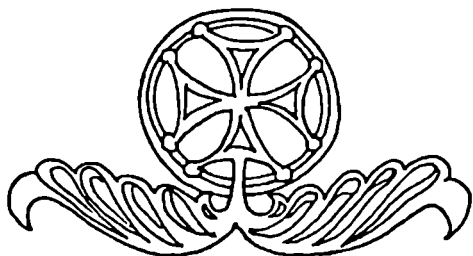
ვარებული შაჰის ქვეშევრდომთ გადაყარნენ. რომელთაჲ იქვე ნაკუნებად აქრეს ისინი.

სახიერმა ღმერთმა, თავის წმინდანთა განმადიდებელმა, ეს ადგილი განსაკუთრებული ნიშნით გამოარჩია, მშრალ და ქვიან ნიადაგზე, წმინდა ღვთისა და წმინდა იოანე ნათლისმცემლის სავანეთა შორის მე-19 საუკუნეში ჰყვარდა მუქი-წინდისფერი ვარდის ბუჩქი, რომელიც ირგვლივ საოწარ კეთილსურნელებას აფრქვევდა. არაერთხელ სწადეს ნიადაგთან ერთად ვარდი სხვაგან გადაერგოთ, ტემპერატურასაჲ იმავეს უნარჩუნებდნენ მაგრამ ვარდმა არსად გაიხარა.

მოგვიანებით საქართველოს მეფე არჩილმა დიდი გულმოდგინებით შეაგროვა მინამეთა ძვლები და გრძელ ქვის ყუთში განთავსებული საკურთხევლის წმინდა ტრაპეზის სამხრეთ მხარეს დაასვენებინა. წმინდა ძვლებიდან კეთილსურნელოვანმა მირონმა ინჲო ღენა, ვითარჲა ქრისტეს აღმსარებელთა მონამებრივი და წმინდა აღსასრულის დასტურმა.

მონამეთა ძვლებიდან მირონის სასწაულებრივმა გადმოღინებამ აიძულა წმინდა ღვთისა და წმინდა იოანე ნათლისმცემლის ლავრათა ძმობა, ეთხოვათ კათოლიკოს ანტონ პირველისათვის, შეედგინა მათთვის ღვთისმსახურება და მათ პატივსაჲმად დაედგინა ღვთისსწაული ბრწყინველი შვიდეულის სამშაბათს. ანჲ ალფგომის მესამე დღეს.

უფროჲ იყო ღუდოჲჲლი
წმინდა ღიღონამჲ დედოფალი ჟეთეანი +1624
ხს. დღე 26 სექტემბერი

დედოფალო, შშენიერო, გონიერო, ბრძენო, სათნო,
შენი ქველი საქმეები ედარება საქეტჲ მათნო,
თავი დასდე რწმენისათვის, ძელი არის თჲმად ამბათნო,
შენი წამების მაკჲქარალს მოუღებდა გული ქვათნო,
შენ იხსენი მთანთჲმას ერი ბოროტების შიგან ზღვათნო,
ღუესაკ ჩვენჲ შერუნგელი ზარ, შეინალებ ივერთ ძმათნო,
შენს მოკჲ - მკდრებელთა გაუნთუბ ღვთისკენ გზათნო.

აკაკი წერეთელი: „არჲ ერთ მონამეთაგანს იმდენი
ჭანჭვა არ მიუღია რჯულისა და ქვეყნისათვის, როგორჲ
ქეთევან დედოფალს:
გერონტი ქიქოძე: „ქეთევან დედოფლის დახლოეჩილმა

ძუძუებმა უფრო მეტი გმირი გაუზარდეს საქართველოს, ვიდრე ასი ათასი ღელა გაზრდიდა მათ."

ჩვენს კეთილმორწმუნე ქვეყანას მრავალი ტანჯვა და ვაება გადახდენია თავს. საქართველოს ისტორიას განსაკუთრებით წუდად დაამახსოვრდა შაჰ-აზას პირველის შემოსევები. სისასტიკესთან შეჯერებული მისი მეღატაკური პოლიტიკის შედეგად, ხალხის წნობიერებამ გადაგვარება იწყო. და როგორც მემატიანე აგვიღწერს: „არღარა სადა იხსენებოდა სახელი ქრისტესი. თვინიერ მწირეთა ოდენ კრძოო თუშთა, ფშავთა და ხევსურთა შორის." ამ ვითარებაში, წხადია, ქვეყნის ეროვნული მეობის შენარჩუნება, რჩეულ შვილთა ეროვნულ და სარწმუნოებრივ თავდადებას მოითხოვდა. ამგვარი, თავისი ქვეყნისა და სარწმუნოებისათვის თავგანწირული პიროვნება აღმოჩნდა დედოფალი კახეთისა ქეთევანი. ვიდრე ქეთევან დედოფლის მონაშეობრივ აღსასრულოზე გესაუბრებოდეთ, ორიოდ სიტყვით მის წარმომავლობასაჲ შევეხოთ:

ქეთევან დედოფალი იყო თავად მუხრან-ბაგონის ასული და კახთა მეფე ალექსანდრე მესამის ძის-დავითის მეუღლე. მეფე ალექსანდრე და მისი ძე, ლაღაჭით მოკლა საკუთარმა შვილმა და ძმამ-გადარ-ჯულეზულმა კონსტანტინემ და ქეთევან დედოფალს მეუღლეობა შესთავაზა. ქეთევანმა, რასაკვირველია, უარყო ქრისტეანისათვის უკადრებელი წინადადება. დედოფლის შეურაწხოფით გაგულისებული კახელები კი მოულოდნელად თავს დაესხნენ კონსტანტინეს და

სიწოწხლეს გამოასაღო. მეფედ თავად ქეთევანი დასვეს, რემელმარ შემდეგ ცახცი თავის შვილს თეიმურაზს გადასწა.

1606 წელს დიდებულებმა უფლისწული თეიმურაზი დიდი ზეიმით აკურთხეს კახეთის მეფედ. ქეთევან დედოფალს მისთვის ასე მიუმართავს: „შვილო, აქამოდე ვიყავ მე საქმითა მამაკარობრივითა, ვიდრემდის დასწხრა ღელავა-ვემულებად სამეფოჲსა ამის. ან ნებითა და განზრახვითა ღმრთისაჲთა იქმნა მეფობად შენი და არა უგულუბელყო ღმერთმან ღოერვანი და ვედრებანი წოდვილისა ამის მხეცლისა მისისანი. ხოლო მე ამიერითგან ვჰდე მჟუდროებით, ვითარცა შუენის დედათა.“

ქეთევან დედოფალი გარეგნულად უნაკლო და დიდებული შესახედაობისა ყოფილა: „ქალი ნარნარი... უმა მშვენიერი და უმშვენიერესი.—ასე მოიხსენიებს მას შემაჭიანე. დედოფლის ბრწყინვალე გარეგნობას თან ერწყმოდა მისი გონიერებაჲ: „იყო იგი მყოფნი საღმრთო წერილისა და სათნოებათა მომგები; ქალწული, მორცხვი, ბრძენი, კეთილ-გონიერძხნი კეთილთა მოქმედებათადმი.“ გრიგოლ ხუცეს-მონაზონის დახასიათებით, დედოფალი ქეთევანი იქმოდა, ვითარცა შუენოდა, ყოველსა კეთილსა საქმესა: ეკლესიათა შენებასა, ობოლთა შეწყნარებასა და ქვრივთა ნუგეშინისწემასა. და გლახაკთა და დავრდომილთა ხელისაჰპრობასა და თვით პატივითა მით სამეფოთა იყოფდა.“

რებადია, ამგვარი ღირსებებით შემკულ დედოფალს უსათუოდ გაუჩნდებოდა პროტესტის გრძნობა შაჰ-აბასის სისხლიანი მმართველობის მიმართ. შაჰ-აბასმა როდესაჲ

ქართლ-კახეთი ააოხრა, იქ თავისი ხელქვეითები და ჯარი დატოვა, თვითონ კი ნაიყვანა მეფე ლუარსაბი და სპარსეთში დაბრუნდა. სპარსეთში ამ დროისათვის, უკვე საპყრობილეში იტანჯებოდნენ დედოფალი ქეთევანი და ბატონიშვილები—ლევანი და ალექსანდრე.

თეიმურაზი ბევრს ეწადა, როგორმე კახეთის ცახცი დაებრუნებინა, მაგრამ ვერას გახდა. 1619 წელს მან რუსეთის მეფეს სთხოვა შემწეობა და შაჰ-აბასთან შუამდგომლობა. მაგრამ მეფის ასეთმა მოქმედებამ ყენი უფრო განარისხა: მან გადანყვიჭა, ჯავრი ქეთევანსა და მის შვილებზე ეყარა: დაასაჭურისებინა ლევან და ალექსანდრე ბატონიშვილები. ხოლო ქეთევანს სჭულის უარყოფა და წოლად გაყოლა უბრძანა. საბრალო ალექსანდრე ტანჯვა-წამების დროს გარდაიწვალა, ლევანი კი ჭკუიდან შეიშალა და მასაჟ ამის შემდგომ დიდხანს აღარ უყრწხლია.

გამწარებულმა ქეთევანმა ქალაქ შირაზის უფროსის პირით შეუთვალა შაჰ-აბას პირველს: არანაირი სახით ჩვენი კეთილმსახურების შეცვლა არ მოხერხდება. გამძვინვარებულმა ირანის მბრძანებელმა გადანყვიჭა დედოფლის წამებით მოკვდინება. წმინდა ქეთევანმა შეავედრა შემწეობა თავის მფარველ ანგელოზს, მიიღო წმ. ზიარება. გამოისახა პირჯვარი და მშვიდად დაელოდა თავის მონამებრივ აღსასრულს. როგორც მისი წხოვრების აღმწერი მოგვითხრობს, იგი აღსდგა მხნე ყოვლითურთ უშიშართა გულთა.”

ჯალათებმა მოიტანეს რკინის შანთები და აგზნებულ ქრწხლში ჩაყარეს გასახურებლად. შემინებულმა წმინდა

ქეთევანის მოძღვარმა გიორგიმ და მსახურმა ქაღებმა უარყვეს ქრისტი. ნმინდა დედოფალმა კი, განგმირულომა სულიერად მახლობელი ადამიანების ასეთი საქრელით, რემლის ღვრით მოუნოდა მათ სიმხნევისა და მონანიე-ზისაკენ: არ გახსოვთ როგორ დაითმინა ქრისტიმ ჯვარზე გაკვრა, საუკუნოდ ვინ დარჩენილათ ამ ქვეყანაზე?! ამ სიტყვების ზეგავლენით მისმა მოძღვარმა და მსახურმა ქაღებმა მონანიეს შეყოფებანი და მასთან ერთად განირეს თავი იესოს მოძღვრებისათვის. ხოლო ნმინდა ქეთევანი დაანვინეს იაჭაკზე, რომლის ზედაპირიერ მოფენილი იყო გახურებული ლურსმებით. გაუჭიმეს მატა და ხელები, რომ არ ჰქონოდა განძრევის საშუალება. მარნუხით დაავლიოეს ძუძუები და ნულოლოზე გახურებული ცაფები დაადგეს. შემდგომ მკერდიდან ზურგამდე გაუჭარეს გახურებული ჯაჭვი და ბარით თავი გაუჩიხეს. რა განაკვირვა და განაკრთო მისმა თმენამაო-ნერს ქეთევანის შესახებ პოეტი. ქეთევანი მონამეობის უამს თავისი ქვეყნისა და მისი მესაყის-თეიმურაზის მტერზე გამარჯვებას ნაჭრულობდა. „შვილსა ჩემსა თეიმურაზს ძლოვა მიერ მტერთა ზედა“-ასეთი იყო მისი უკანასკნელი სურვილი.

იქნებ ქეთევანის მონამეობრივი აღსასრულის სანაწვლოდ მოჰმადლა უფალმა ერთი ნლის შემდეგ მტერზე გამარჯვება ქართველებს მარცხოფის ველზე?

გვამი ნმინდა ქეთევანისა გადაავდეს უსუფთაო ადგილას. თუმცა, იმ ადგილს, სადაც გვამი იქნა დაგდებული, ნათლის სვეტი დაადგა, რითარ იგი საწნობი შეიქმნა ქრისტიანებისათვის. პირველად სხეული ნმინდა ქეთე-

ვანისა, მოძებნეს სომხებმა და, ქართველებთან ერთად ფარულად დაფლეს შირაზის ქალაქშივე. კათოლიკე ბერებმა წმ. ქეთევანის სხეულის ნახევარი თავითურთ მეფე თეიმურაზს მიართვეს, რომელმაც ეს წმინდა ნაწილები დიდის პატივით და დღესასწაულობით დაფლავა ალავერდის წმინდა გიორგის ცაძარში ტრაპეზის ქვეშ. დანარჩენი ნაწილი კი წმინდა ქეთევანისა, კათოლიკეებმა ჰაჰა მიართვეს. ჰაჰმა ეს წმინდა ნაწილები დიდი პატივით დაკრძალა რომში.

ამბროსიო დუშ ანჟუმის ნაშრომის მიხედვით, ქეთევან დედოფლის მკლავის ძვალი და მარჯვენა ხელის მტევანი ქალაქ გოაში(ინდოეთი) გაუგზავნიათ. იგი აქ დაუსვენებიათ ჰორტუგალიელ მისიონერთა მონასტერ აგრასაში—შავი ქვის კუბოში ჩადებული, საკურთხევის უკან. ქეთევან დედოფლის ნეშტი დაკრძალულია აგრეთვე ისპაჰანში და ბელგიის უძველეს ქალაქ(დღეს პროვინცია)ნამიურში, რომელიც მდინარეების—სამბრისა და ბაასის შესართავთან მდებარეობს. დედოფლის წმინდა ნაწილები არის აგრეთვე რუსეთსა და ინგლისში. ორიათას წელს, რუსეთის ქალაქ ზაგორსკიდან საქართველოში ჩამოზრძანებულ იქმნა ხატმწერ ქეთევან ხაუომიას მიერ დანერილი ხატი, რომელშიც ქეთევან დედოფლის წმინდა ნაწილები არის ჩაზრძანებული. ხოლო 2006 წელს ინდოელმა მეცნიერებმა აგრასას მონასტერში მართლაც აღმოაჩინეს შავი ქვის კუბოში ჩადებული ქეთევან დედოფლის წმინდა ნაწილები.

საქართველოს მართლმადიდებელმა ეკლესიამ ქეთევან დედოფალი წმინდანად შერაცხა და მის ხსენებას 26

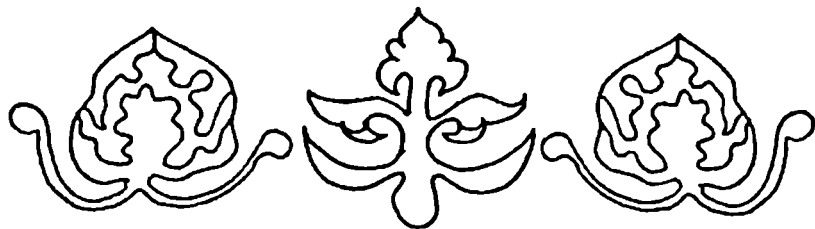
სექტემბერს დღესასწაულობს. საზოგადოებაში გავრცელებულია მყდარი შეხედულება, თითქოს ქეთევანი წმინდანად შერაცხა რომის კათოლიკურმა ეკლესიამ და უკანასკნელი ზიარებაც მან კათოლიკებისაგან მიიღო, რაც სინამდვილეს არ შეესაბამება.

თბილისში არსებობს წმინდა ქეთევან ნამეტულის ორი ეკლესია. მათგან ერთი, მდებარეობს ქინძმარაულის ქუჩაზე და იგი აიგო 90-იან წლებში არჩილ მინდიაშვილის პროექტით, ხოლო მეორე ცაძარი, მდებარეობს ავჯალაში-ჩიქვანაიას ქ. №27-ში. ეს ცაძარი აგებულია მე-19 საუკუნეში და ეწოდება ის ფაქტით, რომ მშენებლობა წმინდა ილია მართლის(ფავჯავაძე) ხარჯებით დასრულდა. სამწუხაროდ, ათეისტური მმართველობის პერიოდში ცაძრის შენობა გამოყენებული იყო კინოთეატრად. ახლო წარსულში, ღვთის შენევნითა და მრევლის ძალისხმევით, მოხერხდა ცაძრის შემოგარენის განმეინდა არასაეკლესიო დანიშნულების ნაგებობებისაგან. ხეების გაკაფვის დროს ერთი მათგანის მერქანში აღმოჩნდა ჯვრის გამოსახულება. ჯვრის გამოსახულება აღმოჩენილ იქნა კიდევ რამდენიმე ხის განივკვეთზე. ცაძრის წინამძღვარს მამა გიორგის ეს ხის განივკვეთები, როგორც ნიშანი დიდი სასწაულისა, საკურთხეველში აქვს დაბრძანებული.

ცხრა ძმა ზეზბეულიძის ხსოვნას

გაი, დედა, სინითლე შეეპარა შრესაო,
ცხრა ცაყატი მოგუელს, ცუდ დღე დაგიდგესაო.
ცხრა შავი ნაბდის ქუდი სისხლში მოსვარესაო,
ცხრა შავი ჩოხის კალთა სისხლში გახუნდესაო,
ცხრავე წყვილი შხარ-შკლავი, სულ უძრავად ქვსაო,
შემ ცხრა თვალი დახუჭა, დღე მთლად დაღამდესაო,
ცხრა მდინარე, ცხრა წყარო ერთად, ატირდესაო,
ცხრა მთა, მდელო, ცხრა ქედი ერთად იგლოვდესაო,
მათი ცხრა ანგულოზი ეატება ღმერთსაო,
ცხრა ძმის სული აცხოვნე, ნათელ დაადგესაო.
ცხრა ძმის ნაჭერსა დრომას და მაღლა ასწევსაო,
გაი, დედა, სინითლე მოემატა შრესაო,
ცხრა ძმას დამ მოუელს, მთანი აბლავლდესაო.
- დამ, შენც ჩვენთან მოხველ, აქ გვიშვენებ გვერდსაო,
- დედა რატომ დატოვე, რად უჩივის ბედსაო?
არა, ბედს არ უჩივის, შხოლოდ გული კენჭსაო,
დრომა იპყრო ზელში რომ ღაშქარს ნინ უძღვსაო,
გაი, შენ სულ განითლდა, დედა დაგვეჭრესაო!
- შეილნო, მეც თქვენთან მოვალ, გაი, დედის შრესაო,
ია-ვარდი ყვავდეს, ღაშე გადღუვდესაო,
ნესთ ნანას გიმღერებთ, არ სძენოდეს ბეკრსაო.

გუი, დედა, სიწითლე შეეძაწა მზესაო!
ცხია ძმა ჩრხეულიძე ღვთისა და დით.
მათთან ერთად 9000 ქართველი
მარაბდას მოწყვეცილნი +1625
ხს. დღე 16 აგვისტო

1625 წლის ხარების დღესასწაულზე მარცხოთის ველზე ქართველებმა სასტიკად გაანადგურეს შაჰ-აზასის ლაშქარი. მარცხოთის დამარცხებამ საფუძვლიანად შეარყია ირანის ძლიერება. თურქი ისტორიკოსი იბრაჰიმ ფეჩევი წერდა: ორმოცი წლის მანძილზე ირანს არ განუყრდია ასეთი დიდი ზარალი." ამ გამარჯვებამ გააერთიანა ქართლ-კახეთი, ქართველთა გამარჯვებამ შაჰისაგან დაპყრობილი სხვა ხალხებიც გაამხსნეა და „ყველგან მფოთი გაჩნდა." ამ ფაქტს კი ვერასდროს შეურიგდებოდა მძვინვარე შაჰ-აზასი. გააფთრებულმა ირანის მბრძანებელმა უზარმაზარი სპარსელთა ურდო დაძრა საქართველოსაკენ. ირანელთა ორმოცდაათათასიანი ლაშქარი ისა-ხან

ყორჩიბაშის მეთაურობით მარაზდის ველზე დაბანაკდა. ქართველები თავისი ოჩიათასიანი ლაშქრით კოჭორ-ჭაბახმელის მიდამოებში განლაგდნენ.

იღვა 1625 წლის ივლისი. ქართველებმა არ ისმინეს მარცხოფის ომის გმირის გიორგი სააკაძის შეგონება: მტერი გარეგნებით ჩვენზე მეტია, ამასთან კარგად გამაგრებული ბანაკი აქვთ. ჩვენი მწირეროიჯხოვანი მხედრობით მარაზდის გამწოილ ველზე ზრძოლა შეეწომა იქნება. ირანელები სიყხეს მიჩვეული ხალხია და ზრძოლა ისე არ გაუჭირდებათ, როგორც ჩვენ. მტერი კოჭრის ვინროებში შემოვიტყუოთ. აქ მას უფრო ადვილად დავა-მარცხებთო. ისევ თავი წამოყო ქართველთა ამპარტავ-ნებათ: „რარ მალე შევუტევთ, უკეთესია, მტერს დილის სიგრილეშივე დავამარცხებთ“—ასე ზჯობდნენ ფიყხი თავადები. მეფე თეიმურაზ პირველმარ წინდაუხედავად უკუაგდო სააკაძის რჩევა.

გათენდა პირველი ივლისი. ზრძოლის წინ სამღვდელო-ებამ ქართველთა ჯარი აზიარა. რუსიელმა ეპისკოპოსმა დალორცა ქართული მხედრობა და თვითონაც, აზჯრით შეჯურვილი მენინაცე რაზმში ჩადგა. ქართველებმა დრომას წხრა ძმა ხერხეულიძე დაუყენეს დარაჯად.

შეტევა გარიჟრაჟზე დაიწყო. ქართველთა ლაშქ-არმა ჰურის ყანებში სწრაფად იარა და მტერს რომ მიუახლოვდა, როცა შეისვენა. ეს შესვენება ლაშქრის მობილიზაციისათვის გამოიყენა მტერმა. ქართველებს არანაირი სამხედრო ფანდი არ გამოუყენებიათ. ისა- ხან ყორჩიბაში მაშინვე მიხვდა, რომ ქართველთა ლაშქარს ამჯერად აღარ მეთაურობდა გიორგი სააკაძე.

ყორჩიბაშს სამ რიგად დაეყენებინა მეთოდენი: ჯან-
აქლეშზე მსხდომნი, შემდეგ ქენოსანნი და ბოლოს,
ქვეითნი... შესვენების შემდეგ ქართველები უშიშრად გაეჟ-
ანენ მჭრისაკენ, მაგრამ იგრივლა ყიზილბაშთა თოფებმა
და ქართველთა მოიერიშე ნანილები ცეციათ მოწყლათ.
დანარჩენნი ჯაკე ხმალოდამალ ეცდნენ ირანელებს.
ქართველთა ლომგულობამ მტერი უკუაქრია, მაგრამ
გამოყდრილმა მთავარსარდალმა ისა-ხან ყორჩიბაშმა არ
დათმო ზრძოლა. ამასობაში აზერბაიჯანის ზეგლარბეგი
შაჰზენდუხანიერ მოვიდა მაშველი რაზმით...

შედრკენ სიწიხთ გათანგული ქართველები. ამას
ზედ დაემატა ერთი საბედისწერო შემთხვევა: მძიმედ
დაიჭრა თეიმურაზ მუხრანბატონი. ქართველთა შორის
კი სწრაფად გავრცელდა ჟორი მეფე თეიმურაზის
სიკვდილის თაობაზე. ამ ამბავმა სასონარკვეთაში ჩააგდო
ქართველთა მხედრობა—ეს ხომ ომის დასასრულის
ნიშნავდა. გვიან მიხვდნენ ქართველები საბედისწერო
შეცდომას. შეთხელდა მათი რიგები.

გალომეზული იბრძოდა მარაზდის ომში გიორგი სააკა-
ძე. მუზარადიერ კი მოიხადა, რათა ირანელებს ეწნოთ
და შეშინებოდათ, მაგრამ ველარე მან შეძლო ზრძოლის
ზედის ნაღმა შემოჭრიალომა.

ზევრი სახელოვანი გმირი დაიღუპა მარაზდის ომში: დავით
ჯანდიერი, ალათანგ ხერხეულიძე, ზაადურ წიწიშვილი.
ეპისკოპოსნი—რუსთველი და ხარჭაშნელი. ქხრა ძმა
ხერხეულიძის ხელში გაიარა ქართულმა დროშამ, ქხრა
ძმა გმირულად დაეცა მარაზდის ველზე. შემდეგ ნაბოლა-
რამ—ერთადერთმა დამ იპყრა დიდგორსა და ზასიანში

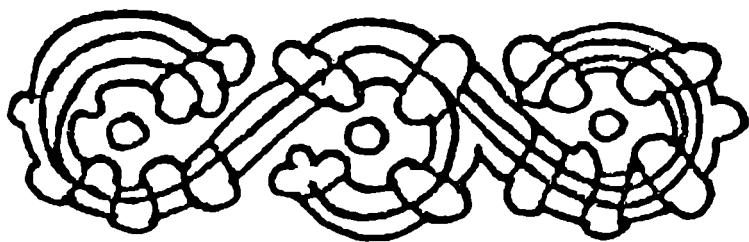
გამოვლილი დროშა და როდესაჲ იმანაჲ ჩამუხლდა, დედამ აღმართა ქართველთა უკვდავების სიმბოლო-ბაირაღი. მარაბდის ომში დაიღუპნენ აგრეთვე წხრა ძმა მაჩაბელი, შვიდი ძმა ჩოლოყაშვილი. ქართულმა ეკლესიამ წმინდანებად შერაცხა რჯულისა და სამშობლოსათვის თავგანწირული მამულიშვილები.

„მარაბდის ველზე სარწმუნოებისა და ქრისტეს მცნებისთვის თავდადებულნი, ქრისტესა ღმერთსა ევედრენით, რათა უცნებელად დაიყვას ღვთივდაცული ერი ჩვენი და წმინდა ეკლესია მისი.“

ეს საინტერესოა

არსებობს ხალხური გადმოცემა ხერხეულიძეების დედაზე. როდესაჲ წხრა ძმის დედა ბრძოლის ველზე დახოცილ გმირ შვილებს დასტიროდა, იქვე ჩაუვლია ორ სპარსელს. ერთ მათგანს უთქვამს: დედას რა გოჭებივით ჩაკვრიანო. ამის გამგონე დედა ნამომდგარა ფეხზე, გადასდგომია მჭრებს: თქვენ მე დედალორი მინოდეთ, ჩემს შვილებს—გოჭები. ახლა დედალორს სურს ანგარიში გაგისწოროთო. ამის თქმისთანავე ორივე სპარსელი ჭახოიყვას და მომაკვდავთათვის მიუძახია: ასე იყის დედალორმა ძაღლების მოკვლაო. შემდეგ დედასა და მეწხრე შვილს კიდევ დიდხანს უბრძოლიათ მჭრის წინააღმდეგ და ბოლოს ისინიერ დაღუპულან.

მღვდელმთავრობის საყდრის
სიმეტრიკე და მონამეთა თვალი
წმინდა მონამე ჟელგოზ ჟათოლიუოსი +1642
ხს. დღე 17 ოქტომბერი

ქართლიდან თეიმურაზ მეფის განდევნის შემდგომ
მრისხანე შაჰ-აზასმა ქართლ-კახეთის მმართველოდა
გამაჰმადიანებულ ხოსრო-მირზას ჩააბარა. მანამდე,
შაჰის ცახცის გარდა, ყოველი სხვა „უმაღლესი ცახცი“
დაეპყრო ირანში ხოსრო-მირზას. მაგრამ ქართლის
სამეთო ცახცის დაუფლების სურვილი მაინც არასდროს
განელებია. ხოსრო მირზა ირანის შაჰის – შაჰ-სეფის
უსაყვარლეს გურჯად ითვლებოდა და გმირობისათვის
შაჰ-სეფიმ მას სპარსული სიკაცვიერების ყველაზე
დიდი გმირის – როსტომის სახელი. ანუ როსტომხანი
უნოდა. ამასთანავე, როსტომს ენოდა „ვალი“ ანუ მოად-
გილე. „ჩემი ძმა ქართლის ვალი როსტომ-ხანი“ – ასე
უნოდებდა ყოველ საქმიან თუ შინაურულ მიმონერაში

შაჰ-სეფი როსტომს. ქართველებმა მას როსტომ მეფე უწოდეს. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ შაჰ-სეფიმ იმ ნღის როსტომ-ხანს, ქართლის გამგებლობასთან ერთად, ძველი თანამდებობებიც დაუტოვა. როსტომი ქართლის მეფეც იყო, ირანის ყულარაღასიც და ისპაჰანის ტარულაც.

გამაჰმადიანებული როსტომ-ხანი შაჰის პოლიტიკას აცარებდა საქართველოში და თან „ქართველობდა“ კიდევ. მეფე „დაუტკბა“ სამღვდელოებას და ჭამაგირიეკი დაუნიშნა. ამენებდა ეკლესიებსაც, მაგრამ სწორედ მისი მეფობის დროს „ინყო ქართლის წესმან და რიგმან გარდაცვალება. გამრავლდა სიძვა და არანმინდება. წოდვა იგი სოფომგომორული და მეძაობა და ღედათა თანა აღრევა...“ „შემოვიდა ზოგან ცუვის სყიდვამ თავადებისგან“ აღზევდნენ „მეძავნი და ბილწების მოქმედნი“ მეფის ფუფუნებისა და წოდვის მოყვარეობა თანდათანობით გადაედო ერს, „თვით სამღვდელთაიცა და მღვდელთავეარნიცა მიდრკეს კეთილისაგან და აღერივნეს ერთა თანა... მოუძღოურდა სჯული და განირყუნა წესი ეკლესიისა, რამეთუ არღარა ეძიებდნენ სულიერსა საქმესა, არამედ ხორცისთვის ზრუნვიდნენ ყოველნივე“ „სიძარტლის მოქმედნი და წრფელნი გულითა და წოდვის მორიდალნი“, უპატიოქმნილნი სასოებით იტანდნენ ყოველგვარ გასაჭირს. ამ დროს საქართველოს ეკლესიის კათოლიკოს-პატრიარქი იყო წმინდა ევდემოზი. ერის სულიერ მოძღვარს არ შეეძლო შეჩვეუბოდა ქართველთა დაწყებას და მოქმედებდა კიდევ მწყემსმთავრისათვის შესაფერისი უშიშრობითა და თავდადებით. დაუნდობლად ამხელდა ქართველთა მიდრე-

კილებას ზოროცი საყდუროსაკენ და მათ გონიერებისაკენ მოუწოდებდა. მან რამდენჯერმე შეკრიბა ქართლის წარჩინებული ვაჟკაცები სპარსელებთან საბრძოლველად. მისი ზეგავლენით წაღკეული მთავრები არ ემორჩილებოდნენ როსტომ-ხანის პოლიტიკას და თავიანთ სამთავროებს იწავდნენ მუსლიმანური ცრადიციების ზეგავლენისაგან. კათოლიკოსი ევდემოზი ნინ აღუდგა ბაგრატიონთა და სხვა დიდებულ გვარის შვილთა სიყრმიდანვე ყაენის კარზე აღზრდის იმდროინდელ ჩვეულებას. ევდემოზი არც მეფის პირისპირ მხილებას ერიდებოდა – სადაც კი შეხვდებოდა როსტომ-ხანს, ყველგან ეუბნებოდა: მაჰმადიანების მამა ხარ და ქრისტიანთა მამინაცვალთა.

კათოლიკოს ევდემოზის სულიერი შვილი იყო როსტომ-ხანის მეუღლე – მანუჩარ დადიანის ასული და ლევან დადიანის და მარიამი, ქალი, წნობილი სილამაზით. სათნოებითა და კდემამოსილებით. კათოლიკოს ევდემოზის მოღვაწეობით და დედოფალ მარიამის თანადგომით ქვეყანაში ისევ წოწხლობდა სარწმუნოებრივ-ეროვნული სული. შენდებოდა ეკლესიები, იწერებოდა სასულიერო ხასიათის ლიტერატურა წდილობდნენ აემაღლებინათ პატრიოტული სულისკეთება. როსტომ-ხანი კარგად ხედავდა კათოლიკოსის ორიენტაციასა და ავტორიტეტს. ევდემოზი ყველგან ქადაგებდა და კონკრეტულ გეგმებსაყ ადგენდა ქართლის ცახცხე ქრისტიანი მეფის –თეიმურაზის დასაბრუნებლად.

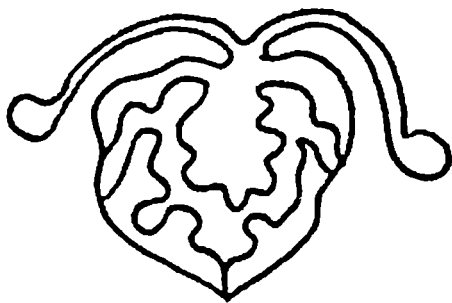
1642 წელს როსტომ-ხანმა შეიპყრო ნმინდანი. მაგრამ ვერაფრით გატეხა ქრისტესა და სამშობლოს სიყვარულით გულანთებული კათოლიკოსი. ევდემოზი კიდევ

უფრო მწვავედ გამოდგა მეფის ურჯულოებას და ხაღოს მის წინააღმდეგ საბრძოლველად მოუწოდებდა.

როსტომ-ხანმა საპყრობილეში მოაშთობინა წმინდანი, მისი გვამი კი შეურაწხოფის მიზნით, ნარიყლას ქიხიდან გადააგდებინა აბანოების მხარეს.

ქრისტიანობისთვის წამებული ნეკარსენებული კათოლიკოს-პატრიარქის გვამი ფარულად წამოიღეს ქრისტიანებმა და ანჩისხატის ცაძრის ჩრდილო-დასავლეთ კუთხეში დაკრძალეს. წმინდა მონამის – ევდემოზის ხსენების დღედ 17 ოქტომბერია დანესებული.

მღვდელმთავრობის საყდრისა სიმტკიცეო, მონამეთა თვალო და მნათობო ბრწყინვალეო, წმინდაო ევდემოზ კათოლიკოსო, ქრისტეს ღმერთსა ევედრე მონიჭებად სულთა ჩვენთა დიდი წყალობა!

ღვთისა და ერის შედიგებულნი
ღიძინა ჩოლოყაშვილი, მალია და
წლიზბარ ქსნის ერისთავები +1662
ხს.დღე 1 ოქტომბერი

XVII საუკუნეში საქართველო სპარსელთა სათარეშოდ იქცა. შაჰ-აზას პირველი და შაჰ-აზას მეორე განსაკუთრებული სისასტიკით კახეთს გაუსწორდნენ. შაჰ-აზას პირველმა მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი აყარა და ირანის გზას გაუყენა. მისმა ძემ, შაჰ-აზას მეორემ კი დაუმორჩილებელ მხარეში ქრისტიანობის სრულად აღმოფხვრა და მაჰმადიანური რეჟიმის გავრცელება მოინდონა. დაიწყო კახეთში ელის თურქმანული ტომის დედანულიანად ჩასახლება და ურჯულოთა ურდოებმა აავსეს მისი მიწა-წყალი. მტერი აოხრებდა და აპარკახებდა ყველაფერს, რასაჟ კი მიწვდებოდა, ამასთან შეურაყე-ყოფდა ეკლესია-მონასტრებსა და ქრისტიანულ სინამდებებს, დიდებული ცაძარი ალავერდისა და იპყრეს და

შეგინეს და „პატროსანი ხაჭი მისი შემუსრეს“

ქართლის ეხოვრების შემაციანე მოგვითხრობს: „ალარა სადა იხსენებოდა სახელი ქრისტესი, თვინიერ მერეთა ოდენ მთით კერძო თუშთა, ფშავთა და ხევსურთა შორის“

და სწორედ მაშინ, როდესაც კახეთის ველ-მინდვრებს აჩეხილი ვაჟკაცების, უმნეო ქალებისა და ბავშვების სისხლი ჯერ კიდევ არ შემორობდა, როცა ზეწას ატირებდა უმნეო ღვდების მწუსარება, მონყალე ღმერთმა არაერთი თავგანწირული მამულიშვილი გამოარჩია და ღვდების შარავანდედით შემოსა. სწორედ ამ საუკუნეში შეუერთდნენ ზეწური საქართველოს წათა სასუფეველს ნმ. მეფე ლუარსაბი, ნმ. დიდმონამე ქეთევან დედოფალი. 6000 გარეჯელი ბერი. ნმ. მონამე ევდემოზ კათოლიკოსი, ნმინდა მღვდელმონამე თევდორე კველთელი, წხრა ძმა ხერხეულიძე... მაგრამ ეს თავგანწირვა არ აღმოჩნდა საკმარისი ეროვნული თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად! საქართველოს წაზე ისევ ჩამონოლილიყო შავი ღრუბელი. მამული ისევ ითხოვდა სამველად გმირებს. მეტის წდა უკვე აღარ შეიძლებოდა და ერის განმათავისუფლებლების მისია ამჯერად სამ მხნე რაინდს – ბიძინა ჩოლოყაშვილს, შაღვა და ელიზბარ ქსნის ერისთავებს დაეცისრათ. ბიძინას ღვთისგან ჩაეგონა სურვილი, ესხნა თავისი ქვეყანა. ბევრი ფიქრისა და განსჯის შემდეგ, ზააღ არაგვის ერისთავს გაუმხილა გულშინაღები. ზააღმა დახმარება აღუთქვა. ჩანათიქრის განსახორ-რეილებლად შაღვა და ელიზბარ ქსნის ერისთავებს მოუხმეს. ყველანი შეთანხმდნენ ერთ აზრზე, რომ თუ არა ხმლის აღება, მაღე იგივე გასაჭირი ქართლს.

დააგყდებოდა. რაჟ ჩვენგან შეუძლებელი არს, ძალითა და შენეცნითა ღვთისა ჩვენისა, ნინაძლომით და განძლი-ერებითა წხოველმყოფელისა ჯვარისათა და თანადგომითა ახოვანისა მხედრისა ნმინდისა გიორგისათა შესაძლებელ არს. - ასე სჯეროდა ზიძინა ჩოლოყაშვილს.

არაგვის ერისთავმა აჯანყების მოთავეებს „მყრედნი კაქნი რჩეული მხედრები მისჯნა“ თანაშემწედ. შალვამ და ელიზბარმა კი ქუდზე კაქს უხმეს, შეყარეს თუშნი, მთიულნი, მყრედ კახნი... უმთვარო ღამეს მთა გადაი-არეს, ახმეჭა ჩავლეს და თავს დაეყრნენ ზახტრიონს ღაბა-ნაკებულ თათრებს. ისე გაანადგურეს ზიზილბაშები, რომ არდალანის სულთანმა სელიმ-ხანმა ძლივს მოასწრო გაქრევა, მიატოვა წოლ-შვილი და სპარსეთს მიაშურა. ბრძოლაში „წხადად იხილვებოდა მთავარმონაძე ნმინდა გიორგი წხენსა ზედა სპეცაკსა ელვის სახედ მიმომ-სრბოლი ნინამავლაფ მათდა“

სული მოითქვა კახეთმა. ხალხი გულში იხუცებდა მხსნელ გმირებს. მაგრამ ეს ნეჭარება დიდხანს არ გაგრძელებულა. სამარცხვინო დამარცხებით განრისხე-ბულმა შაჰ-აბასმა ქართლის მეფე ვახტანგს უბრძანა, აჯანყების მოთავენი მასთან გაეგზავნა.

რაინდებმა იწოდნენ, რომ დანდობა არ ექნებოდათ, მაგრამ დამორჩილდნენ ბრძანებას-დაყოვნება საქვეყნო საქმეს ავენებდა. შაჰი ეგრე ადვილად როდი პატივობდა რჩეული მოლაშქრეების გაჟლეტას.

ირანის მბრძანებელმა ჩვეული ლიქნით სწადა გმირთა მოსყიდვა. ანადიმა, ანადირა და შემდგომ სიმდიდრისა და პატივის საფასურად სარწმუნოების გამოწველა მოსთხოვა. „ნუ გასწირავთ თავს, თქვენი ნიჭი სიწოცხლეშივე მოიხ-

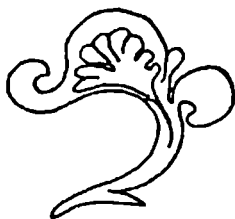
მარეთ, ამგვარად წდილობდნენ სპარსელები მათ გადანი-
რებას. „ჩვენ ზიუჯთა მეფის მონანი ვართ და მხედრად
ქრისტიანს განწესებულნი“ ამიერიდან „არა ვეძიებთ საზო-
ვართა თქვენთა“, მზად ვართ, ყოვლისავე დათმენად,
რადთა მის თანა ვსუფევდეთ და მის თანა ვიხარებდეთო-
პასუხობდნენ გმირები. არდალანის სულთნის არა ერთ
გზის მრდელიობა ამო გამოდგა დასაყოლიებლად. მაშინ
შაჰის ბრძანებით გმირები შეიპყრეს. მინაზე ათრიეს და
სასტიკად სჯემეს, შემდეგ გააშიშვლეს და მწერთა დასა-
გესლად გზაზე დაყარეს. ამანაჲ, რომ არ გაჭრა, თავდა-
პირველად ბიძა-ძმიშვილს-ერისთავებს გადაუწყვიტეს
თავის მოკვეთა. ქსნის ერისთავები მშვიდად შეხვდნენ
აღსასრულს, მაგრამ მათ მახვილები ვერ შეანვდინეს,
რადგან ახოვანებით დიდად აღემატებოდნენ უსჯულოებს.
მაშინ წვიკებში ჩასრეს მახვილი და როცა დავარდნენ,
თავები წარკვეთეს. ბიძინასაჲ სურდა სწრაფად შერთვოდა
თავის მეგობრებს მარადიულ სიეროვნებაში. მაგრამ
სპარსელებს აგრე იოლად არ ეთმობოდათ ბიძინა ჩოლო-
ყაშვილი. ახლა შეეყრდნენ სხვაგვარი შეურაცხყოფით
მოეტყებათ მისი სიმხნევე. ახოვან გმირს დედაკარის
ჩადრი დაახურეს. ვირზე შესვეს და ქუჩა-ქუჩა ატარეს.
დასწინოდნენ და ლანძღავდნენ. ბიძინა კი ჰმადლობდა
უფალს, რომ მის მსგავსად ისიერ ვირზე მჭდომი შედი-
ოდა ზიერურ იერუსალიმში.

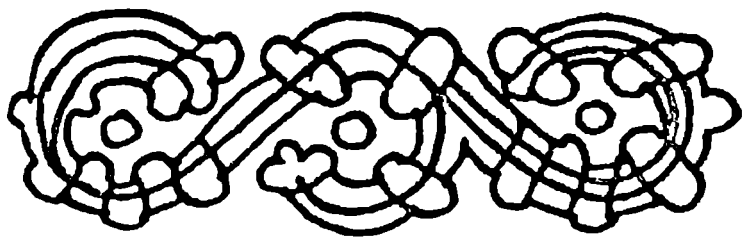
ამის შემდეგ ჯალათებმა გადანწყვიტეს ქოცხლად
აეჩიებათ ნმინდანო: აღესილი მახვილებით ჯერ ხელის
თითები მოჰკვეთეს სათითაოდ, მერე-ფეხისა, შემდეგ
ხელები მოსჭრეს მატყბამდე და ფეხები-კოჭებამდე,
ორივე მკლავი იდაყვამდე და ორივე წვივი მუხლამდე.

მოკვეთილ სხეულის ნანილეებს მინაზე ათრევდნენ და შეურაცხყოფდნენ. ზოლოს თავი იყო ცანზე დარჩენილი და გული კი მაინც ფეთქავდა, ხოლო ბაგეები იესოს ლოცვას წარმოთქვამდნენ. მაშინ ერთმა ჯალათმა შიგ გულში ჩასწა შუბი, „გულში, რომელმაც გაუძლო ამდენ ტკივილს...“

ეს ამბავი 1661 წელს მოხდა.

აღსრულებულ წმინდანთა ნაგვემ სხეულებს ლამით ნათელი დაადგა. ამის მხილველნი ადიდებდნენ ღმერთს ქრისტიანეთა. მრავალი წლის შემდეგ წმინდა შალვას მეუღლემ ქეთევანმა და ქემ დავითმა შესძლეს ჩამოესვენებინათ წმინდანთა სხეულები. ჩამოზრძანებულ წმინდა ნანილეებს ამბორისყოფით შეეგებნენ მორწმუნენი. კახეთის მსხნელმა გმირებმა მთავარანგელოზის სახელობის ცაძარში ჰპოვეს საბოლოო განსასვენებელი. ქრისტეს სიყვარულმა სამარადისოდ შეადულაბა მათი სახელები: ზიძინა, შალვა და ელიზბარი. ქართულმა მართლმადიდებელმა ეკლესიამ წმინდანად შერაცხა სარწმუნოებისა და ერისათვის თავგანწირულნი.

ჩამდენჯეჩაყ მზე დახედავს ჩუმინეთის შიშას,
იმდენჯეჩ გვიხსენებენ ანთიმოზ ივერიელს

ნმინლა ლხთიმოზ იერიელი +1716წ

ხს. დღე 26 ივნისი

27 ოქტომბერს რუმინელი ხალხი ცრადიერულად აღნიშნავს რუმინეთის თავისუფლებისათვის მებრძოლი ეროვნებით ქართველი ნმინლა ანთიმოზ ივერიელის დაბადების თარიღს.

რუმინელთათვის მისი სახელის მნიშვნელობის წარმოსადგენად საკმარისია ითქვას, რომ ამ ქვეყნის შვილთათვის ანთიმოზ ივერიელი იგივეა, რაც ქართველებისათვის – მოთა რუსთაველი.

რუმინელი პროფესორი თეოდორ პოპესკუ წერდა: „ქართველი ანთიმოზი იყო ჩვენი ხალხისათვის უდიდესი საჩუქარი და ჩვენ ფრიად მოხარულნი ვართ, რომ წხოვრების გზამ ეს ადამიანი სწორედ ჩვენთან მოიყვანა“ ფრანგი მეცნიერი პიკო კი შენიშნავს: „მან,

უწხოვლმა, საქართველოს ნიალიდან მოსულმა, გვიჩვენა იშვიათი მაგალითი რუმინული პატრიოტიზმისა”

ვინ იყო ანთიმოზ ივერიელი? მისი ბავშვობის შესახებ, ისტორიულ წყაროებში ბევრს ვერაფერს ნახავთ. სამწუხაროდ, ამ უდიდესი ქართველის გვარიერ არ არის ჩვენამდე შემორჩენილი. ერთი ვერსიის თანახმად, 22-23 წლის ანთიმოზი არჩილ მეფეს ახლდა მოსკოვში. საიდანაც კავკასიისკენ მომავალი მოიჭაყეს და გაუდეს მონათა ბაზარზე. ცუკობიდან პატრიარქმა ფოსითეოსმა გამოისყიდა. იერუსალიმის საპატრიარქოში ყოფნის პერიოდი ანთიმოზმა თავისი განათლების სრულყოფისათვის გამოიყენა. უკვე სახელმწიფო მხატვარი, გრაფიკოსი და კალიგრაფი, დაახლოებით 1690 წელს, ვლახეთის მეფის, კონსტანტინე ბრინკოვიანუს მონვევით, ვლახეთში ჩავიდა. იქ ჩასვლისთანავე სათავეში ჩაუდგა სასცამბო საქმეს. მისივე მეშვეობით გადაიქცა ვლახეთი მართლმადიდებლობის ქრისტიანულ აღმოსავლეთს.

1694 წელს ქართველი მოღვაწე დანიშნეს სნაგოგად. მონასტრის წინამძღვრად, ხოლო 1705 წელს ანთიმოზს, „რჩეულს ვლახეთის რჩეულ წინამძღვართა შორის ხელი დაასხეს რიმნიკის ეპისკოპოსად. ანთიმოზის მიერ პოლიტიკად დადგინება, მთელი ქვეყნისთვის უდიდესი ბედნიერება იყო. ამ ფაქტთან დაკავშირებით ერთ-ერთი მონასტრის წინამძღვარი წერდა: „მოვიდა დიდი ადამიანი ვლახეთის მიწაზე, მოიჭანა სინათლე ღვთაებრივსა ანთიმმა, უნგრო-ვლახეთის იერარქმა, შვილმან ბრძენ ივერთა მოდგმისა. ღმერთმა იგი დააჭილდოვა სიბრძნის

უძრეცი წყაროთი, რათა მას მოემოქმედებინა კეთილი საქმენი და თავისი სტამბით მოეყანა სარგებლობა ხალხისთვის ამქვეყნად.

მიტროპოლიტად დადგინების დღიდან წმინდა ანთიმოზმა დაუწყრომელი ზრძოლა დაიწყო ვლახი ხალხის გათავისუფლებისათვის, პირველსავე დღეს, მრევლის წინაშე წარმდგარმა ანთიმოზმა თქვა: „მართლმადიდებლობა თქვენ შეინარჩუნეთ წმიდად და შეუზღალავად, მიუხედავად იმისა, რომ გარშემორტყმულნი, შეზოგოილნი ხართ უცხო ხალხთა ძალმომრეობით და განიყდით აურაქხელ გასაჭირსა და უბედურებას. რაჟ ყოველთვის გამოძინარეობს იმათგან, ვინც თვითნებურად ბატონობს ამ მინაწყალოზე... დაე, თქვენთან ერთად მე თავს გადამიხდეს ყოველგვარი გასაჭირი. რასაჟ გვარგულებს ჩვენ დრო და უამი“

წმინდა ანთიმოზის სიკაცები წინასწარმეტყველური აღმოჩნდა. 1714 წელს თურქებმა სიკვდილით დასაჯეს ვლახეთის მთავარი კონსტანტინე ბრინკოვიანუ. ხოლო 1716 წელს სამეფო ტახტზე აიყვანეს ნიკოლო მავროკორდაცი, რომლის მთელი საქმიანობა მიმართული იყო თურქეთის ინტერესების დასაყრავად ვლახეთში.

ამ მძიმე დღეებში ანთიმოზ ივერიელმა თავის გარშემო შემოიკრიბა ვლახელ ბოიართა ჯგუფი, რომელთა მიზანი იყო ვლახეთის გათავისუფლება თურქთა ბატონობისაგან. კონკრეტული მოქმედების გეგმარ დაისახა. მავრამ ნიკოლო მავროკორდაცმა ანთიმოზს უბრძანა, ნებაყოფლობით უარი ეთქვა მიტროპოლიტობაზე. ანთიმოზმა უარი შეუთვალა. მაშინ მავროკორდაციმ დახმარებისთვის

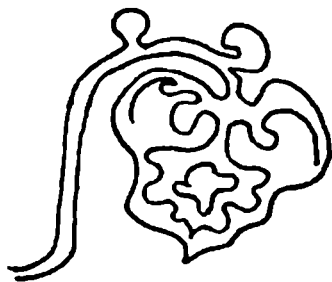
კონსტანტინოპოლის პატრიარქს მიმართა. ეპისკოპოსთა კრებამ, რომელსაჲ არჲ ერთი რუმინელი სასულიერო პირი არ ესწრებოდა, „მეამბოხე“ ანთიმოზი შეაჩვენა, განკვეთა ეკლესიიდან და გამოაწხადა „ღირსებდაყრილად“ საბოლოოდ, ის გააძევეს სინას მთაზე, ნმ. ეკატერინეს მონასტერში. შუალამისას გაიყვანეს ქალაქიდან, რადგან ხალხის მტელვარებისა შეეშინდათ. მაგრამ სინას მთამდე ანთიმოზი ივერიელს არ მიუღწევია: ვალიპათიის მახლობლად – ადრიანოპოლზე თურქმა ჯარისკაცებმა ასო-ასო აკუნეს და მისი ნმინდა ნანილოები მდინარეში გადაყარეს.

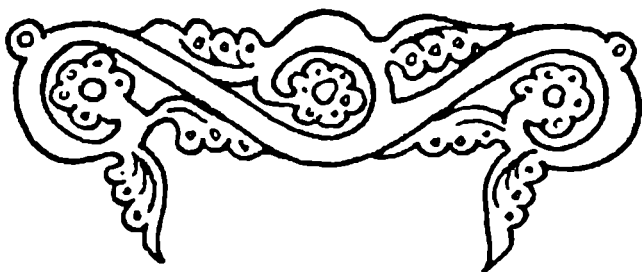
„ანთიმოზი ივერიელი ბოლომდე დაინვა, როგორც სანთელი. ყოველი მისი საქმე, იქნებოდა ეს ეკლესიის საჯეთმპყრობელობა, სახელმწიფო, ლიტერატურული, მხატვრული, ცოპოგრაფიული თუ სხვა საქმიანობა – ერთ მიზანს ემსახურებოდა – მისი მეორე სამშობლოს, რუმინეთის დამოუკიდებლობას და აყვავებას“ – წერს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უნმინდესი და უნეჭარესი ილია II.

ანთიმოზის ზედამხედველობით გამოიყვა 64 ნიგნი. ამათგან 38 თვითონ მის მიერ არის დაბეჭდილი და გრავიურებით გაფორმებული. ანთიმოზმა ლომის წილი შეიტანა რუმინული სალიტერატურო ენის შექმნაში. რუმინეთში მართლმადიდებლობის განსამტკიცებლად მან აავო ორამდე ეკლესია-მონასტერი. ნმ. ანთიმოზს არჲ თავისი სამშობლო დარჩენია უყურადღებოდ. როჲა ქართველთა მეფემ ვახტანგ VI სტამბის მონყობა განიზრახა, ანთიმოზმა თავისი საუკეთესო მონათე მიქაელ შტეფანოვიჩი

და მისი დამხმარენი გამოგზავნა საქართველოში და
თან ქართული შრიფტი გამოაქანა.

ანთიმოზ ივერიელის შესახებ საუბრის დასასრულს
გვინდა მოვიყვანოთ მისივე სიტყვები, რომელიც მან,
მიტროპოლიტის ხარისხში კურთხევისას წარმოთქვა: „მე
გამოგზავნილი ვარ თქვენთან, რათა ვიყო ნუგეშისმცე-
მელი თქვენი ამა სოფლის ბაბილონის ცუცუებში... და
რათა თქვენთან ერთად შევსვა მთელი სასმისი... ჩემი
ვალთა გასწავლოთ და მიგითითოთ გზა ჭეშმარიტე-
ბისაკენ მიმავალი“ ეს კი რუმინული სკოლის ერთ-ერთი
სასკოლო სახელმძღვანელოდან ამოღებული სიტყვე-
ბია: „რამდენჯერაჲ მზე დახედავს რუმინეთის მიწას.
იმდენჯერ რუმინელი ხალხი სიყვარულით და პატივის-
ცემით გაიხსენებს ანთიმოზ ივერიელს, რომელმაც დასდო
საძირკვლის ქვა რუმინეთის ეროვნული კულტურის
ბაღავარში და უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე იზრძოდა
რუმინეთისათვის“

ქართულეთათვის მოღვაწე, ლექთა
და ოსთა განმანათლებელი
წმინდა ოსანე მანგლელი +1751
ხს. დღე 10 აპრილი

ანტონ კათოლიკოსი თავის
„ნოზილოსიკვაობაში“
ზე აღმატებული სიყვებით
ამოკვს იოანე მანგლელის სახელს:
„იოანეს – მმარსველთა
დიდსა მზესა,
სხუასა ილიას. უდაზნოთ
აღმომზესა“ „ქებით სათქმელსა...“
„მადლით სავსესა...“
„ვაქებ სურვილით...“

რა სამნუხაროა, რომ ჩვენ არათუ იოანეს მრავალ და
კეთილ საქმეებს არ ვიწნობთ, მის სახელით არ არის
წნობადი.

როგორც საისტორიო წყაროებიდან ირკვევა, ნმ. იოანე მანგლელი, გვარად სააკაძე იყო – ძე გიორგი სააკაძისა (ოღონდ არა საყოველთაოდ წნობილი მხედართმთავრისა), იგი 1666 წელს დაბადებულია. ნმ. იოანე აღზრდილა დავითგარეჯის ბერთუზნის მონასტერში და მრავალი წელი დაუყვია „ქვამსა შინა ბერთუზნისასა“ ახალგაზრდობაშივე აღკვერილა ბერად და შესდგომია სულიერი სათნოებებით გამოჩეული მონაზვნური წხოვრების გზას. ამ სათნოებათგან განსაკუთრებით, მონყაღებით ყოფილა შემკული და უხვად გასწემა შესანიშნავი ქვრივ-ობოლთათვის, უძლურთა და გლახათათვის. უქადაგებდა მათ ქრისტეს სჯულის და უჩვენებდა ჭეშმარიტი სარწმუნოების გზას. მამა იოანეს მიერ მოქრეული წხოვართა შორის მრავლად იყვნენ არა მხოლოდ ქართველები. არამედ უცხოცომელებიც. უფლის სასწაულითა და მამა იოანეს მერყადინებით მოქრეული ლეკი მებრძოლი, დავითგარეჯის ბერთუზნის მონასტერშივე აღკვერილა ბერად. სხვათა შორის, შემდგომში მას დაუნერია ნიგნი – „მანანა“ რომელშიც ხოცვას ასხამს მართლმადიდებელ ეკლესიას. ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ მამა იოანეს მოღვაწეობა საქართველოს ძნელბედობის ხანას დაემთხვა. ქვეყანაში ჯერ ოსმალები, შემდეგ კი სპარსელები ბატონობდნენ. ქვეყანას აჩაჩანაკებდა გამუდმებული ლეკთა თავდასხმებიც. დიდ თავად-აზნაურთა და მოხელეთა ზნეობრიობა დაჰქვეითებოდათ და სამწყხაროდ, ხშირად, უბრალო ხალხიც მათ ჰბამავდა. ქვეყანას ზნეობრივი გამოჯანსაღების გარეშე უთუოდ დაღუპვის საფრთხე ემუქრებოდა და ღვთის წყალობით მის საკეთილდღეოდ, გამოჩნდნენ ადამიანები. რომელთავე ერის ხსნიას და გადარჩენის საქმე საკუთარ მხრებზე

იკვირთეს. მამა იოანე, რომელიც თავად ამგვარ ადამი-
ანთა რიყხვს მიეკუთვნებოდა, წდილობდა, ქვეყნის მოკეთე
პირებთან დაახლოებას (მიუხედავად მათი სოციალური
მდგომარეობისა- ავტ.) და საერთო ძალისხმევით კეთილი
საქმის აღსრულებას.

მას შემდეგ, რაც ვახტანგ მეექვსემ მაჰმადიანობის მიღე-
ბაზე უარი განაცხადა, ირანის შაჰმა ქართლის მეფედ
გათათრებული იესე (ვახტანგ VI ნახევარძმა) გამოგ-
ზავნა. რომელიც ტახტზე 1714 წელს ავიდა. მაჰმადი-
ანი იესე წდილობდა, ხალხშიც ის რეალური დაენერგა.
რომელსავე თავად აღიარებდა. თავად კი ნაჰგვარა წოლი
დედის შიძისა თვისსა, ქაიხოსრო ამირეჯიბს (თვითონ
ქალი მას ზეზის ძმისწულად ერგებოდა) და წოლად
შეირთო. უკეთური მეფე, ზუნებრივია, ამხილეს ეპისკოპო-
სებმა, მაგრამ ყველაზე მეტად, ხმა იოანე მანგლელმა
აღიმალლა. ამის შემდგომ მამა იოანე იყო მუდმივი
თანამონაწილე ღომენტი IV კათალიკოსის, ვახტანგ მეექ-
ვსისა და ზაქარ ზატონიშვილის მიერ განხორციელებული
სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საქმეებისა. იმავედრო-
ულად იოანე მანგლელი იესე მეფის პირად წხოვრებაში
ჩარევასავე კი ზედავეს, რათა კიდევ ერთხელ მიუთითოს
უგვანო საქრეელოზე. მაჰმადიანი იესე ჭიუჭად იმართლებს
თავს: „ვარ მე მაჰმადიან, ესრეთ ჭერ არს ჩემდაო“
და წმინდა მამას ისლა დარჩენია, ილოწოს და ღმერთს
შეაკედროს, რათა შეუძრიოს იესეს მმართველობის
დღეები. მართლაც - ამის შემდგომ იესეს დიდხანს
აღარ უმეფია.

1716 წელს ვახტანგ მეექვსემ მიიღო მაჰმადიანობა
და იგი შაჰმა ირანში დატოვა. ხოლო ქართლი „ჭანი-

შინად“ დანიშნულ მის მემკვიდრეს, ზაქარს ჩააბარა, რომელმაც იესე შეიპყრო და წიხეში ჩასვა. 1717-1719 წლებში, როდესაც ზაქარი ქართლს განაგებდა, წმინდა იოანე ეპისკოპოსად აკურთხეს და მანგლისის ეპარქია ჩააბარეს. თუმცა იქ დიდხანს არ გაჩერებულა, რადგან მასაც მოუწია სულმდებლად აღამიანთა მიერ გავრცელებული უგვანო ჭორებისაგან თავის განრიდება და იძულებული შეიქმნა, ხირსის მონასტერში განმარტოებულიყო. VI საუკუნეში სტეფანე ხირსელის მიერ დაარსებული ხირსის მონასტერს (სოფელ ტიბანში) ძველთაგანვე დიდი ადგილი ეკავა სამისიონერო საქმეში და წმინდა იოანე მანგლელმაც თავისი სამისიონერო მოღვაწეობა აქედან განავრცო.

1724 წელს მეფე ვახტანგ მეექვსემ დატოვა საქართველო და თავი რუსეთს შეაფარა. იმავე წელს წმინდა იოანე მანგლელმა კავკასიის მთიანეთში გადაინაცვლა. პირველად იგი, 12 სასულიერო პირის თანხლებით, დარუბანდში ჩასულა, სადაც თავისი სათნო მოღვაწეობა კიდევ დაუგვირგვინებია საყდრის აშენებით. ჩრდილო კავკასიას სწრაფად მოეფინა ხმა მისი სინმინდის შესახებ და მრავალი დაემონათა მას.

ეკლესია-მონასტრების აღშენებისათვის საჭირო სახსრების ძიებისას, ღვთის სათნო მამას დიდი შემწეობა გაუწიეს ვახტანგ მეექვსემ და ჰეტრე დიდმა. ჩრდილო კავკასიაში წმინდა იოანეს მეწაღინეობით განახლდა ღვთისმშობლის შობის და აიგო წმინდა დიდმონაძე ეკატერინეს სახელობის ეკლესია. 1737 წლისათვის წმინდა იოანე მანგლელმა თავისი მონათუები დაღესტანში დატოვა, თავად კი ასტრახანში გადაინაცვლა, სადაც სამების მონასტერში გაჩერდა.

ასტრახანში მას საქართველოს ემიგრანტი მეფე და ქართული საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები ეგულე-ბოდნენ. წმ. იოანემ ასტრახანში წმ. იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის ეკლესია აავო, საიდანაც შემდგომ ყიზლარში გადაინაცვლა და საქართველოდან გადასახლე-ბული მართლმადიდებლებისათვის აავო ჭვართამაღლების ეკლესია. იქვე 1738 წელს დაარსა სასწავლებელიც. განსაკუთრებით ბევრი იღვანა იოანემ ოსეთის გაქრისტიანებისათვის, რისთვისაც დაარსა კიდევ ოსებზე სამეფელოთან ერთად — „ოსეთის ქრისტიანობის აღდგენის კომისია“ (ეს კომისია რუსეთში მისი ყოფნის დროს დაფუძნდა), სადაც გაერთიანებული იყო ქართული სამღვდელოება. მისიის საქმეს იოანე მანგლელი განაგებდა, მის არქიმანდრიცად კი პახომი ითვლებოდა.

აღსანიშნავია, რომ ამ მისიისათვის ყიზლარში წმ. იოანე მანგლელს სახლი აუგია და ულამაზესი ბაღიც გაუშენებია. წმ. იოანე მანგლელს რუსეთის მთავრობისათვის წარუდგენია მოხსენებითი ბარათი, ოსებს შორის ქრისტიანობის აღდგენის თაობაზე. ასე რომ, წმ. სინოდს ინსტრუქციაყ კი დაუწერია, თუ როგორ უნდა ემართათ მისია.

წმ. იოანე მანგლელი 1751 წლის 28 მარტს ყიზლარში, 85 წლის ასაკში, თავისსავე აგებული ჭვართამაღლების მონასტერში გარდაიცვალა. თავისი ანდერძის თანახმად, იოანე ნათლისმცემელის უდაბნოში უნდა დაეკრძალათ, მაგრამ ნათლისმცემლის უდაბნოს დაწარიელებისა და უგზოობის გამო, მისი თხოვნა ვერ შეასრულეს და ასტრახანის ეპისკოპოსის — ილარიონის შენეცნით, იქვე, ყიზლარში, ჭვართამაღლების მონასტერში დაასაფლავეს.

გადმოყრემის მიხედვით, ერთი წლის შემდეგ, წმინდა

იოანე იმპერატორიყა ელიზავეტას გამოეხადებია და უთხო-
ვია, სამშობლოში გადაესვენებინათ. 1752 წელს წმინდა
იოანეს მირონმდინარე ნეშტი საქართველოში გადმოას-
ვენეს და სიონის ტაძარში, მანგლისის ღვთისმშობლის
ხატის წინ დაკრძალეს. წმინდა იოანე მანგლელის
საფლავთან ბევრჯერ აღსრულებოდა საკვირველი სასნა-
ულები და კურნებანი.

როგორც ისტორიული წნობები გვამცნობს, საქარ-
თველოს უკანასკნელი მეფე, გიორგი მეთორმეტის (1798-
1800) ზრძანებით, ორჯერ გაუხსნიათ იოანე მანგლელის
საფლავი: პირველად მაშინ, როდესაც ექიმებმა გადაწყ-
ვიტეს, რომ მეფის ძე განუკურნებელი სენით იყო დაავა-
დებული. მეფის ზრძანებით, ბატონიშვილს სახეზე დაადეს
წმ. იოანე მანგლელის ნანილოები და ის განიკურნა.
მეორე წელს კი, ისევე გახსნეს საფლავი, ბატონიშვილ
თამარის სნეულების გამო და მანაც მიიღო ყველასათვის
საკვირველი კურნება. ამ მოვლენათა აღსანიშნავად, მეფე
გიორგის ვერცხლით მოჭედილი ხატიყ შეუნირაჲს წმ.
იოანე მანგლელისათვის, რომელსაც ამშვენებდა წარწერა:
„განკურნებისათვის შვილისა ჩემისა... შემოგირე წმინდა
იოანე მანგლელიო სულთა ჩვენთა მეოხი ხატი სახისა
შენისა, წელსა 1799, თვესა აპრილსა 8“

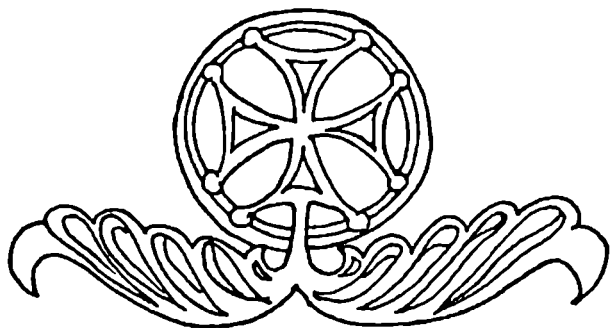
ამის შემდგომ წყაღმანკით დაავადებულ მეფე გიორგის
უკვე მესამედ უთხოვია ანტონ კათალიკოსისათვის, გაეხსნა
წმ. იოანე მანგლელის საფლავი და ლუსკუმა.

22 დეკემბერს სიონის ტაძარში კათალიკოს ანტონ
მეორეს, მთავარეპისკოპოს იუსტინესა და ზოდბელი მიტრო-
პოლიტი იოანეს თანხლებით ჩაუტარებია პარაკლისი და
პარაკლისის შემდგომ, მართლყრ ამოუღიათ ლუსკუმა,

რომელიც შეუჭანიათ მეფის სანოვლო ოთახში. მეფე დიდი ვედრებითა და სასოვნით მთხვევია ნმინდა ნანილეებს... იქვე წრემლად იღვრებოდა დედოფალი მარიამი (ამ შემთხვევის გამო, შემდგომ გენერალ ლაზარეცს იოსებ წინამძღვრიშვილისთვის უთქვამს – ახლა ვხედავ, რომ მეფე გიორგი მაღლად სდგას ღმერთთანო...) შემდგომ შესრულდა ზეთის კურთხევის საიდუმლო და მეფემ საოწრარი შვეშა იგრძნო.

არსებობდა ნმ. იოანე მანგლელის ნანილებით შემკული ჰირილვთის მერიე ხაჭირ, რომელსავე აჭარებდა გულზე საქართველოს კათოლიკოსი ანტონ II და იგი ინახებოდა თბილისის ანჩისხატის ტაძრის საკურთხეველში. ანტონ II-მ 1811 წელს, სხვა მრავალ ქონებასთან ერთად, ეს პატარა ხაჭირ ნაილო რუსეთში. სიკვდილის წინ მან ეს ხაჭი გადასცა მღვდელ სვიმონ ერიაშვილს და დაავალა, სამშობლოში დაბრუნებულიყო. როდესაც სვიმონ მღვდელი საქართველოში ჩამოვიდა, იგი საქადაგებლად მიავლინეს ჩრდილო კავკასიაში, სადაც გარდაიქვალა და ხაჭი სახსოვრად დარჩა სვიმონის ერთადერთ ქალიშვილს, ანას, რომელმაც იგი ანჩისხატის ტაძარს შესწირა.

აი, ასეთი ღვანდომოსილი ნმინდანის ხსენებას აღასრულებს ქართული ეკლესია 10 აპრილს, „მადლით შემოსილო ნმიდაო ღვთისაო, მღვდელმთავარო იოანე მანგლელო, მადლით მოგვფინე მადლი მეოხებისა შენისა და მოგვიხსენე წინაშე ღმრთისა!“

წინამუხში ჩომ მოკლეს ილია...

წმინდა ლია მართალი +1907

ხს. დღე 30 აგვისტო

ყვარელი

იოანე ნათლისმცემლის ეკლესიის მეტრიკული წიგნი.
1837 წლის ჩანაწერში კითხულობთ: „20 იანვარს
პორუჩიკ თავად გრიგოლი პაატას ძე ჭავჭავაძეს და
მის სკულიერ თანამეცხედრეს მაგდალინა ქრისტე-
ფორეს ასულის დაებადათ ვაჟი – ილია. დალოჯა და
მონათლა იგი ამავე თვის 26-ს მღვდელმა დანიელ
ზურიაშვილმა“ თავად ილია კი წერდა: „დავიბადე 27
ოქტომბერს, 1837 წელს, სოფელ ყვარელში“ მკვლევა-
რებში ორ განსხვავებულ თარიღს თავის დროზე
პაატა პაექრობა გამოუწვევია, მაგრამ ზოლოს მოკა-

მათენი შეთანხმებულან და ილიას დაბადების დღედ 27 ოქტომბერი მიუჩნევიათ. დაბადების თარიღს მაშინ ეძლევა მნიშვნელობა, როცა გამოჩენილ ადამიანთან გვაქვს საქმე...

ვინ იყო საქართველოსთვის ილია ჭავჭავაძე? – აი, ქართული საზოგადოების ნინაშე მრავალჯერ დასმული პასუხგაქმეული და პასუხგაუქმელი კითხვა: პასუხგაქმეული – რადგან ილია სალონადი ხატია ყველა ადამიანისთვის, ვისთვისაც სისხლხორჩეულია ეროვნული გრძნობა, პასუხგაუქმელი – რადგან ჯერაც მრავლად არიან ადამიანები, რომლებიც სამყაროს ე.წ. კოსმოპოლიტიზმის პრიზმაში უშვებენ და ვისთვისაც ეროვნული გრძნობა სისხლხორჩეული არ არის.

მოდით, კიდევ ერთხელ მივადევნოთ თვალი ილიას ბიოგრაფიის საკვანძო მომენტებს.

როგორც წნობილია, პირველდანყებითი განათლება მნერალის ოჯახში მიუღია – დედამ შეასწავლა წერა-კითხვა, ლოცვები, საღვთო ისტორია. რვა წლის ილია ყვარლის მთავარდიაკვან ნიკოლოზ სეფიაშვილისათვის მიუბარებიათ. ილიასთან ერთად მთავარდიაკვანი გლეხების შვილებსაც ასწავლიდა. სულ ხუთნი თუ ექვსნი ყოფილან. დილაადრიან მთავარდიაკვანთან გარბოდნენ და შუადღემდე მერყდინებოდნენ. წერა-კითხვას დაახლოებით ერთ საათს ანდომებდნენ, შემდეგ კი თამაში იწყებოდა. თამაშს თვითონ მთავარდიაკვანი ხელმძღვანელობდა. უმეტესი დრო კი ამ უჩუბარი მასწავლებლის ნაამბობს ეთმობოდა. „უმთავ-

რესი ღირსება მისი ის იყო, რომ მომხიზველელი თქმა იყოფა ამბებისა. გვიამბობდა მღაზიურად და ზავშვისთვის გასაგები ენით და უფრო საღმრთო და სამშობლო ქვეყნის ისტორიის ამბებსა. ვის რა გმირობა მოემოქმედნა, ვის რა ფალავნობა გაენია. ვის რა ღვანლი და სიკეთე დაეთესა სამშობლოსა და სარნმუნოების სასარგებლოდ," – იგონებს გულოთბილად ილია.

ზავშვობაში მთავარდიაკვანთან მიღებული შთაბეჭდილება (შენიშნავს კრიტიკოსი აკაკი ზაქრადე) დიდხანს, მონიფულობაშიერ გაჰყოლია ილიას და „გლახის ნაამბობშიერ“ გამოუხატავს. ამ მოთხრობაში ნაჩვენები მღვდლის სახე ყვარლელი მთავარდიაკვნის პიროვნებით არის შთაგონებული. მოთხრობის ატმოსფეროსაერ და მასში გამოთქმულ ზევრ აზრსაერ ატყვია მისი კვალი...

ილიამ სწავლა ჯერ თბილისის კერძო ჰანსიონში, შემდგომში კი კეთილშობილთა გიმნაზიაში გააგრძელა. მშობლები მას ადრე გარდაეცვალა და დაობლებული ოჯახის მეურვეობა მაშიდა მაკრინემ იტვირთა.

1857 ნელს ილია ჰეტერზურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტი გახდა. სწავლის პერიოდში თურმე საკმაოდ ზევრს კითხულობდა და განსაკუთრებით ძველი ქართული ნიგნებით ყოფილა დაინტერესებული, თუმერ არერ ძირითად საგნებს აკლენდა ყურადღებას. მაგრამ ილიას იურიდიული განათლების ოფიციალური მონმობა ნაკლებად აინტერესებდა. მან მეოთხე კურსიდან მიატოვა სწავლა და 1861 ნელს

ღრმად და მრავალმხრივად განსწავლული დაბრუნდა საქართველოში.

„რას ვეცვი მე ჩემს ქვეყანას ახალს და რას მეცყვის იგი მე? შევძლებ კი, რომ მას ღვიძლი სიყვავ ვუთხრა და ამ სიყვავით გულისტკივილი მოვურჩინო, ღავრდომილი აღვადგინო, უნუგემოს ნუგეში მოვფინო, მჭირაღოს წრემლი მოვწმინდო, მუშაკს შრომა გავუადვილო?“ – ეკითხებოდა 24 წლის უმანვილი საკუთარ თავს და მას შემდეგ, არ ყოფილა არც ერთი დღე, რომ მას საქართველოზე არ ეფიქრა.

ილიას მიაჩნდა, რომ „როგორც კარად არ იხსენებდა ის მანანნაღა, რომელსაჲ აღარ ახსოვს ვინ არის, საიდან მოდის და სად მიდის, ისე ერად სახსენებელი არ არის იგი, რომელსაჲ...თავისი ისტორია არ ახსოვს.“ ამიტომარ ახსენებდა თანამემამულეებს წარსულ ღიფებას, ქართველთა თავდადებას რწმენისა და მამულის დასაწავად: „რა არ გადაგვხდენია თავს, რა მტრები არ მოგვსევინა. რა ვაი-ვაგლახი, რა სისხლის ღვრა, რა ღრუჲნა კბილთა არ გამოგვივლია, რა ნისქვილის ქვა არ დაჭრიაღებულა ჩვენს თავზე და ყველას გავუძელით, ყველას გავუმაგრდით. შევინარჩუნეთ ჩვენი ქვეყანა, ჩვენი მიწა-წყალი. ლანგთემურებმა ჩვენს საკუთარ სისხლში გვაზანაჲეს და მაინც დავრჩით და გამოვროცხდით. შაჰ-აზასებმა ჩვენის კბილით გვაგლეჯინეს ჩვენი წვრილშვილნი და მაინც გამოვბრუნდით, მოვსულიერდით. აღა-მაჰმად ხანებმა პირქვე დაგვმარხეს, ქვა ქვაზედ აღარ დაგვი-

ყენეს, მოგვსრეს, მოგვულოცეს და მაინც ფეხზე წამოვ-
დექით. მოვშენდით, ნელში გავსწორდით. გავუძელით
საბერძნეთს, რომსა, მონღოლებს, არაბებს, ოსმალთ-
თურქებს”

ეროვნული ინტერესები აიძულებდა ილიას ისტორი-
კოსის ფუნქციური ეკისრა, ლიტერატორისაყ. ზანკის
მმართველისაყ. მატიანეებს უღრმავდებოდა, ეძიებდა,
იკვლევდა და საქართველოს მტრებს, მისი ღირსების
შემლახველებს ღირსეულ პასუხს სცემდა: ამის გამო,
მტრებმა ბევრჯერ სწადეს მისთვის ხალხში სახელის
გატეხვა, მოკვლავ კი. მაგრამ ამაოდ. იაკობ მანსვე-
ტაშვილი იგონებს:

ილია მაგარი იყო, როგორც სალი კლდე და ღრეკა
ვერ უყვეს. ვერც ხმლის ელვარებით, ხანტლების
ჭრიალით, ვერც დამბაჩების გულოზე მიბჯენილი
ლოულით ვერ შეაშინეს ილია. ვერ მოახრევენიეს ქელი.
ვერასოდეს ვერ გადაათქმევინებდნენ ხოლმე იმას,
რაც მას მართლად მიაჩნდა. ამის გამო არაერთხელ
ყოფილა მისი სიწოცხლე ბენვზე დაკიდებული”

სოფრომ მგალობლიშვილი: „ილია ჭავჭავაძე ისეთი
ლამაზი და მარილიანი იყო, კაცი თვალს ვერ მოაშო-
რებდა, როცა გაჭირდებოდა საქმე, ილიას გაუშვებდნენ
საბრძოლველად. მისი სიტყვა მაშინ მეხი იყო, ილია
დიდი ჭკუითა და უსაზღვრო ნებით აღჭურვილი ადამი-
ანი იყო. მან სიკვდილამდე თავისი უბით ატარა საქარ-
თველოს ბედი და უბედობა.

გრიგოლ ყიფშიძე კი ასე ახასიათებდა ილიას: „თითქოს

მამამთავარი დაბრუნებული საქართველოსი. ისე შესწე-
როდა მას ხალხი. საქართველოს ყველა კუთხიდან
მასთან მოდიოდნენ რჩევის საკითხავად. გაჭირვების
უამს ქვეყნის გულშემატკივარნი მას მიმართავდნენ
– ქვეყნის დალუპვა უნდათ და გვიშველიეთ. ილია
გამოვიდოდა როგორც ლომი, დინჯად, აუჩქარებლად,
ღრმად მოფიქრებული საბრძოლო გეგმით და იყავდა
თავისი ძვირფასი ქვეყნის, თავისი საყვარელი პატარა
სამშობლოს ძნელად გასამეტებელ უმაღლეს ინტე-
რესებს

ჯერ კიდევ თავისი მოღვაწეობის დასაწყისში განაცხადა
ილია მართლმად: „სამი ღვთაებრივი საუნჯე დაგვრჩა
ჩვენს მამა-პაპათაგან: მამული, ენა, სარწმუნოება, თუ
ამათაჲ არ ვუპატირონეთ, რა კაცები ვიქნებით, რა
პასუხს გავცემთ შათამოძველობას?“

ილიას მოღვაწეობა ნამდვილი მახვილი იყო ყოველ-
გვარი ეროვნულობის წინააღმდეგ მებრძოლი ძაღვების
მსახურთათვის, აღმათ ამიჭომაჲ განიზრახეს მისი
ფიზიკური განადგურება.

1907 წლის 30 აგვისტოს თბილისიდან საგურამოს
გზაზე მიმავალი ეჭლი, რომელშიც ილია და მისი
მეუღლე ოღლა გურამიშვილი იმყოფებოდნენ, წინა-
მურის ცყესთან შედგა. თოფის გრიალმა შეძრა დადუ-
მებული გარემო. ილია ზეზე წამოიჭრა: „შესდევით,
უბედურნო, ილია ვარ!“

– დაიძახა. მაგრამ ავაზაკები არ შედრკნენ.

– ცყვიამ გაუჩერა ღვთისა და მამულისთვის

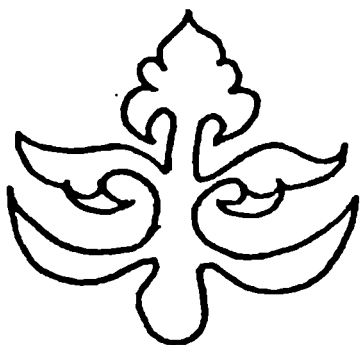
მფეთქავი გული. თუმცა, მან, ამ საბედისწერო გასრო-
ლამდე ზევრად ადრე განუცხადა უფალს თანხმობა
მონამებრივ სიკვდილზე.

ილიას იმხელა დამსახურება ჰქონდა ერის წინაშე,
რომ სხვაგვარად, ვფიქრობ, ღმერთი უთუოდ ააშო-
რებდა ამ განსაყდელს... და ღმერთმაც დაუშვა ილიას
სიკვდილი – სწორედ იმგვარად, როგორც ეს მოხდა.
ამით მან საშუალება მისცა მამულიშვილს, კიდევ
ერთხელ მომსახურებოდა თავის ქვეყანას და მან
არა საკუთარი სიეროვნებით, არამედ უკვე სიკვდილით
გააერთიანა სრულიად საქართველო. „შეუნდე, არა
იყიან, ღმერთო, რას იქმან!“ – ამ სიტყვებით ილიამ
წინადადებაც შეუნდო კიდევ მკვლელებს საზარელი
დანაშაული და, როგორც თავის ქვეყანას ზვარაკად
შენიშნულმა კრავმა, მშვიდად მიაბარა სული უფალს.

არა „არ მესროლოთ“ არა „ნუ მომკლავთ“ არამედ
– „შესდექით, ილია ვარ!“ სიკვდილის წინ ნათქვამი
ეს სიტყვებიც როგორი ჰოეტური და სიმბოლურია!
რამდენად წრფელი გულის უნდა იყოს ადამიანი, რომ
იმ საოცარი რკინის ლოგიკითავე კი (რომელის მეშვე-
ობითაც ილიას სიტყვას ათასი რჯულის მტრისათვის
მოუგრეხია კისერი) ვერ დაუშვას: არიან ნაძირადღები,
რომელთაც დიდი სიკეთის სანაწევლოდ, შეუძლიათ მისი
მოკვლა. „შესდეგით, ილია ვარ!“ – ამ სიტყვებით მან
სამუდამოდ გააფრთხილა თავისი მკვლელები: რაგინდ
„ახლოებული აზროვნებითაც“ არ უნდა აღიფრვო, თუ
გული ქვეყნისთვის არ გიყმის, უმაღლ დაგემსხვრევა

ნაფიქრ-ნააზრევი.

გადმოცემის თანახმად, ილიას დაღუპვიდან, სამი დღის შემდეგ იმ ადგილას დაჭრილი ირემი მისულა, რქები დაუხრია მინამღე ილიას საფლავზე აღმართულ თეთრ ჯვართან და შემდეგ, იქვე ახლოს მდებარე მონასტრისაკენ გაბრუნებულა. ასე განმეორებულა სამგზის. შოლოს, სისხლით დაწლილი და დაქანჩული, ჯვრის წინ დამხოზილა, რქები მინაში ჩაურჯვია და ასე დაუღოვია სული. ამბობენ, წხოველები თავისებურად გრძნობენ ადამიანის სულის სიმშვენიერეს და გამოხატვის ფორმაც თავისებური აქვთო...

საჩჩევი

წმინდა მკუე ეახცანე გორგასალი	5
წმინდა ცხიანი ყრმანი ჟოლაგლნი	10
წმინდა ეესცათი მცხეთელი	14
წმინდა მოწამენი ორნი ძმანი ღაგიით და ცარიქანი	18
წმინდა მოწამე აბო ცუილელო	22
წმინდა მოწამე ჟონსცანცი ჟახი	28
ღირსი მამა ილარინი ქართელი	31
წმინდა მკუე ღაგიით აღმაშენებელი	36
წმინდა შალვა ახალციხელი	48
ღირსი იანე შაგიელ-გაგანელი	52
წმინდა მკუე დემეტრე (II) თაგდადებული	56
წმინდა ცოცხე ღადიანი	62
წმინდა ნიჟოლოზ ღეალი	67
წმინდა იოთამ ზედეინიძე	70
წმინდანი 6000 მოწამე ღაგიით გარჯაის უდაბნოში მონყეეცელნი	74
წმინდა დიდმოწამე დედოფალი ქეთევანი	79
წმინდა ცხრა ძმა ხერხეულიძე ღადიან და ღიო მათიან	
ჟრითა 9000 ქართელი მარაბდას მონყეეცელნი	87
წმინდა მოწამე ეედიშო ჟათოლიჟოსი	91
წმინდანები: ბიძინა ღოლოყაშვილი შალვა და	
ელიზბარი ქსნის ჟრინთაგები	95
წმინდა ანთიმოზ იეჟრიელი	100
წმინდა იოანე შალელი	105
წმინდა ილია მ იოლო	112